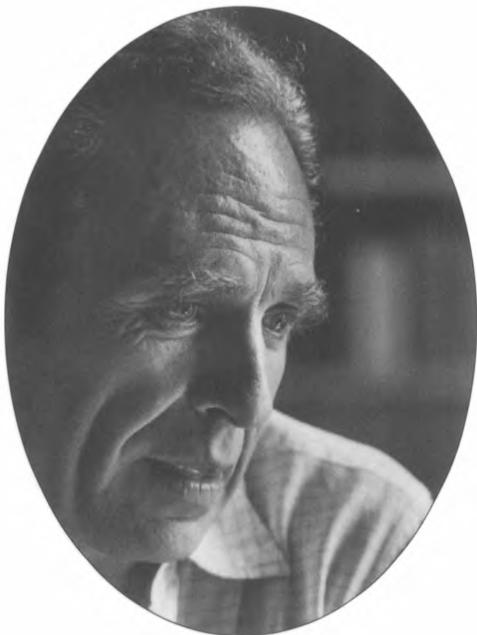

ADOLFO BIOY CASARES

Morelio išradimas

„Manau, kad dalis mano meilės gyvenimui kyla iš mano meilės knygoms".

Adolfo Bioy Casares

Adolfo Bioy Casares

Morelio išradimas

Iš ispanų kalbos vertė
Jorūnė Rimeisytė

CHARIBDĖ
Vilnius
2017

Adolfo Bioy Casares
Morelio išradimas

Versta iš:
Adolfo Bioy Casares
Obra completa I
La invención de Morel
Emecé es un sello editorial del Grupo Planeta

Venesuelos himno fragmento vertimas Augustino Žemaičio

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama
Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos
Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB)

Išleido leidykla „Charibdė“, Vilnius

ISBN 978-9955-739-60-9
ISSN 2345-0541

Skiriama Jorgei Luisui Borgesui

Prologas

Stevensonas apie 1882-uosius pažymėjo, kad britų skaitytojai nelabai pakenčia peripetijas ir mano, kad reikia daug įgūdžių parašyti romanui be siužeto arba su labai menku, sutrauktu siužetu. José Ortega y Gassetas *Meno dehumanizavime*, 1925, mėgina samprotauti apie šį Stevensono pažymėtą nepakantumą ir įrodinėja, kad „labai sudėtinga šiais laikais išgalvoti nuotykį, galintį sudominti mūsų viršesnį jautrumą“, o toliau – kad jo išgalvoti „praktiškai neįmanoma“. Kituose puslapiuose, beveik visuose puslapiuose, jis gina „psichologinį“ romaną ir mano, kad nuotykių malonumas iš esmės neegzistuoja arba yra vaikiškas. Tokia yra, be abejonės, vyraujanti 1882-ųjų, 1925-ųjų ir net 1940-ųjų nuomonė. Kai kurie autoriai (iš jų man malonu paminėti Adolfo Bioy Casaresą) išmintingai

tam nepritaria. Apibendrinsiu priežastis nepritarti.

Pirmoji (kurios paradoksalumo nenoriu nei pabrėžti, nei sumenkinti) yra peripetijų romanui esmingas griežtumas. Papročių – „psichologinis“ – romanas linkęs būti beformis. Rusai ir rusų mokiniai iki pasibodėjimo rodė, kad nieko nėra neįmanoma: savižudžiai iš laimės, žmogžudžiai iš geranoriškumo, žmonės, dievinantys vienas kitą tiek, kad išsiskiria visiems laikams, skundikai iš uolumo ar iš kuklumo... Šitokia visiška laisvė galų gale prilygsta visiškai netvarkai. Kita vertus, „psichologinis“ romanas taip pat nori būti „realistiniu“ romanu: tiksliau nori užmaršinti, kad jis yra žodinė išmonė, tad visiškai bergždžiu tikslumu (arba visiškai nuobodžiu miglotumu) kuria naują tikroviškumo pojūtį. Yra puslapių, yra skyrių, parašytų Marcelio Prousto, kurių niekaip nepalaikytum fikcija: tie, su kuriais net to nesuvokdami susitaikome kaip su lėkšta, tingia kasdienybe. O nuotykių romanas nepretenduoja būti realybės transkripcija: tai išmąstytas objektas ir nė vienai jo daliai netrūksta pagrįstumo. Iš baimės tapti tik vienas po kito einančių *Aukso asilo*, *Septynių Simbado kelionių* ar *Don Kichoto* tęsiniu jis prisiima griežtą siužetą.

Daviau tik intelektualaus pobūdžio priežastį; yra ir kitų, empirinių. Visi liūdnai murma, kad mūsų amžius nesugeba sugalvoti įdomių siužetų; niekas nedrįsta patvirtinti, kad jei šis amžius kuo ir pranašesnis už buvusius, tai tik dėl siužetų. Stevensonas yra aistringesnis, įvairesnis, aiškesnis, galbūt vertesnis mūsų nesąlygiškos draugystės nei Chestertonas, bet jo kuriami siužetai yra prastesni. De Quincey's smulkmeniškai aprašyto siaubo naktimis leidosi į iš labirintų padarytų labirintų šerdį, tačiau nepaliko savo įspūdžio apie *unmutterable and self-repeating infinities* atspaudą pasakojimuose, panašiuose į Kafkos. Ortega y Gassetas pagrįstai pažymi, kad Balzaco „psichologija" mūsų netenkina; tas pats pažymėtina ir apie jo siužetus. Shakespeare'ą, Cervantesą džiugindavo antinominė idėja apie merginą, kuriai neprarandant savo grožio pavyksta apsimesti vyru; tokia varomoji jėga mūsų nebeveikia... Jaučiuosi laisvas nuo visų prietarų apie modernumą, nuo bet kokių iliuzijų, kad vakarykštė diena iš pagrindų skiriasi nuo šiandienos ar skirsis nuo rytojaus, tačiau manau, kad jokios kitos epochos kūriniai neturi tokio pasigėrėtino siužeto kaip *The Invisible Man*, kaip *The Turn of the Screw*,

Morelio išradimas

Šiandien šioje saloje įvyko stebuklas. Vasara atėjo per anksti. Pasistačiau lovą šalia baseino ir maudžiausi iki pat vėlumos. Nebuvo įmanoma užmigti. Dviejų ar trijų minučių išlipus užtekdavo, kad prakaitu pavirstų vanduo, turėjęs mane apsaugoti nuo baisingos kaitros. Auštant mane pažadino fonografo garsas. Negalėjau grįžti į muziejų pasiimti daiktų. Pabėgau per tarpeklį. Esu pietinėse žemumose, tarp vandens augalų, uodų įsiutintas, iki liemens apsemtas jūros arba purvinų vandens srovių, ir suprantu, kad bėgau absurdiškai ir veltui. Nemanau, kad tie žmonės atvyko ieškoti manęs – turbūt net manęs nepamatė. Bet štai mano likimas: esu niekuo neapsirūpinęs, įkalintas menkiausioje, netinkamiausioje gyventi salos vietoje – pelkėse, kurias jūra užlieja kartą per savaitę.

Rašau tai, kad palikčiau šio nemalonaus stebuklo

liudijimą. Jei per porą dienų neprigersiu ar nemirsiu kovodamas už savo laisvę, tikiuosi parašyti *Išgyvenusiųjų apologiją* ir *Pagyrimą Maltusui*. Šių knygų puslapiuose pulsiu tuos, kurie nualina džiungles ir dykumas. Įrodysiu, kad šis pasaulis su ištobulinta policija, dokumentais, žurnalistika, radiotelefonija, muitinėmis daro kiekvieną teisingumo klaidą nepataisomą, tai nenumaldomas pragaras pabėgėliams. Iki dabar tesugebėjau parašyti šį vieną lapą, to vakar nė nenumačiau. Kiek daug užsiėmimų yra šioje vienišoje saloje! Kokia nepakenčiamai kieta yra mediena! Kokia beribė erdvė aplink skriejantį paukštį!

Italas, pardavinėjantis kilimus Kalkutoje, pakišo man mintį atvykti čia. Jis pasakė (sava kalba):

– Tokiam pabėgėliui kaip jūs yra tik viena vieta šiame pasaulyje, bet ta vieta negyvenama. Tai sala. Baltieji apie 1924-uosius statė ten muziejų, koplyčią, baseiną. Darbai užbaigti ir apleisti.

Pertraukiau jį, norėjau, kad padėtų ten nukeliauti, o pirklys tęsė:

– Nei kinų piratai, nei Rokfelerio instituto baltai dažytas laivas prie jos nesiartina. Ta sala – židinys vienos paslaptingos ligos, numarinančios iš išorės,

po to iš vidaus. Nukrinta nagai, nuslenka plaukai, apmiršta oda ir akių ragena, o kūnas gyvena 8–15 dienų. Vieno garlaivio įgulos narius, prisišvartavusius saloje, japonų kreiseris „Namura“ rado be odos, plikus, be nagų – visus mirusius. Garlaivį jie sušaudė ir nuskandino.

Tačiau toks baisus buvo mano gyvenimas, kad nusprendžiau iškeliauti... Italas norėjo mane perkalbėti, bet galų gale sutiko padėti.

Naktį šimtąjį kartą miegojau šioje tuščioje saloje... Žiūrėdamas į pastatus svarsčiau, kiek pastangų reikėjo tiems akmenims čia atgabenti, juk kur kas paprasčiau pastatyti krosnį plytoms degti. Užmigau auštant, o netrukus mane pažadino muzika ir šūksniai. Kaip pabėgėlis miegodavau labai jautriai ir buvau tikras, kad neatplaukė joks laivas, nenusileido joks lėktuvas, joks dirižablis. Vis dėlto vienu šios įkyrios nakties momentu kalvos šlaitas apspito šokančiais, vaikštinėjančiais ir besimaudančiais baseine žmonėmis, kaip Tekesas ar Marienbadas seniai įsikūrusiais vasarotojais.

*

Iš suplaktų pelkės vandenų matau kalvos viršūnę, vasarotojus, apsigyvenusius muziejuje. Dėl jų nepaaiškinamo pasirodymo galėtų būti kalta vakarykštės nakties kaitra, poveikusi mano galvą, tačiau čia nėra nei haliucinacijų, nei vaizdinių – tai tikri žmonės, bent jau tokie pat tikri kaip ir aš.

Jie apsirengę tokiais drabužiais, kokie būdavo nešiojami kitoje epochoje, tokia elegancija rodo (man regis) visišką ekscentriškumą. Vis dėlto turiu pripažinti, kad dabar labai įprasta žavėtis netolimos praeities kerais.

Be dvejonių, nuolat stebiu juos žmogaus, pasmerkto myriop, akimis. Jie šoka ant kalvos šlaito, kur gausu gyvačių. Jie nesuvokia, bet yra mano priešai, atimantys iš manęs visa tai, į ką įdėjau tiek darbo ir kas man būtina, kad išgyvenčiau, jie mane įstumia į užterštas pelkes tam, kad galėtų paklausyti *Valensijos* ir *Arbatos dviem* – galingas fonografas jomis užslopino vėjo ir jūros garsus.

Taip juos stebėti yra gan pavojingas žaidimas: kaip ir visos civilizuotos žmonių bendruomenės jie turbūt turi konsulinių įstaigų ir slaptų pirštų atspaudų

archyvų, po keleto ceremonijų ir formalumų galėtų mane nusiųsti, jei suras, į belangę.

Perdedu: stebiu šiuos pasibjaurėtinus įsibrovėlius su tam tikru susižavėjimu, juk taip seniai nemačiau žmonių, tačiau negaliu jų stebėti nuolat.

Visų pirma: turiu labai daug darbo – ši vieta gali numarinti nagingiausią salietį; ką tik atvykau ir neturiu jokių įrankių.

Antra: gresia pavojus, kad pamatys mane stebintį juos arba ateis ir suras mane šioje vietoje; jei noriu to išvengti, turiu įsirengti krūmuose slėptuvę.

Galiausiai: fiziškai sunku juos įžvelgti – jie pačioje kalvos viršūnėje, tad iš čia stebint atrodo kaip vis pranykstantys milžinai, galiu juos matyti tik kai prisiartina prie tarpeklio krašto.

Mano padėtis apverktina. Man tenka gyventi šiose žemumose kaip tik tuo metu, kai potvynis pakyla kaip niekad. Prieš porą dienų buvo pats didžiausias, kokį tik mačiau saloje.

Kai sutemsta, ieškau šakų ir užkloju jas lapais. Nenustembu, jei atsibundu vandenyje. Potvynis pakyla apie septintą ryto, retkarčiais ir anksčiau. Tačiau kartą per savaitę jis taip pakyla, kad gali būti

galutinis. Dienas skaičiuoju įpjovomis ant medžių kamienų – jei suklysčiau, mano plaučiai prisipildytų vandens.

Nemaloniai nujaučiu, kad šie popieriai tampa testamentu. Jei privalau su tuo susitaikyti, turiu stengtis, kad mano teiginius būtų galima patvirtinti tam, kad niekas, kad ir kas mane įtarė apgavyste, nemanytų, jog esu įkalintas teisingai. Suteiksiu šiam pasakojimui Leonardo moto – *Ostinato rigore* – ir mėginsiu juo vadovautis.

*

Manau, kad ši sala vadinama Vilingso sala ir priklauso Eliso salynui*. Iš prekiautojo kilimais Dalmacijo Ombrelierio (Hyderabado g. 21, Ramkrišnapuro priemiestis, Kalkuta) galite gauti tikslesnių duomenų. Šis italas mane maitino keletą dienų, kai buvau susivyniojęs į jo persiškus kilimus, paskui mane įtaisė į laivo triumą. Šiame dienoraštyje nesiekiu jo sukom-

* Abejoju. Jis mini kalvą ir skirtingus medžius. Eliso, arba *Lagūnų*, salos yra lygumose, o vieninteliai medžiai, kurie ten auga koralų smėlyje, yra kokosai. (Redaktoriaus pastaba)

promituoti, esu jam dėkingas... Mano knyga *Išgyvenusiųjų apologija* išsklaidys abejones: kaip realybėje, taip ir žmonių atmintyje – kur tikriausiai ir yra dangus – Ombrelieris buvo gailestingas neteisingai nuteistam artimui, tad kiekvienas atsiminimas apie jį bus geranoriškas.

Išlipau Rabaule, su iš pirklio gauta vizitine kortele aplankiau žinomiausios siciliečių bendruomenės narį. Žvilgančioje mėnulio šviesoje, iš žuvų konservų fabriko kylant garams, išklausiau paskutinių instrukcijų ir gavau vogtą valtį. Irklavau kaip paklaikęs, atvykau į salą (su kompasu, kurio nesuprantu, pasiklydęs, be skrybėlės, pasiligojęs, apimtas haliucinacijų), valtis užplaukė ant rytinės salos dalies smėlio (matyt, koralų rifai buvo apsemti). Pasilikau valtyje ilgiau nei dieną, negalėdamas atsikratyti siaubingų išgyvenimų, užmiršdamas, kad jau atvykau.

*

Saloje gausu augmenijos. Pavasario, vasaros, rudens ir žiemos augalai, žolė, gėlės skubiai keičia vieni kitus, skubriau užgimsta nei nunyksta, užgrobdami vieni kitų laiką ir vietą, nesuvaldomai daugindamiesi.

Kita vertus, medžiai ligoti – sausomis viršūnėmis, o kamienais smarkiai išsišakojusiais. Randu du paaiškinimus: arba žolė sekina žemės jėgas, arba medžių šaknys pasiekė akmenis (tai, kad nauji medžiai yra sveiki, regis, patvirtina antrąją hipotezę). Medžiai ant kalvos tokie sukietėję, kad sunku iš jų ką nors pasidirbti; taip pat nieko negalima padaryti ir su žemumų medžiais – nuo pirštų prisilietimo jie sunyksta, ant rankos lieka tik lipnių pjuvenų, gležnų šipuliukų.

*

Salos aukštumose, kur yra keturi žolėmis apaugę tarpekliai (vakarinėje dalyje tarpeklyje yra riedulių), ant kalvos stovi muziejus, koplyčia, baseinas. Visi trys pastatai modernūs, stačiakampiai, paprasti, iš nenugludintų akmenų. Kaip dažnai nutinka, akmenys atrodo netinkamai ir nelabai dera prie pastatų stiliaus.

Koplyčia – lyg plokščia, pailga dėžė (taigi atrodo labai ištįsusi). Baseinas gerai pastatytas, tačiau jis ne aukščiau žemės lygio, tad į jį neišvengiamai prilenda gyvačių, varlių, rupūžių ir vandens parazitų. Muziejus – didelis trijų aukštų pastatas su plokščiu stogu,

priekyje yra koridorius, dar vienas mažesnis – gale, o viršuje – cilindrinis bokštas.

Pamačiau, kad jis atidarytas, tad iškart ten įsikūriau. Vadinu jį muziejumi, nes taip jį vadino pirklys italas. Kodėl? Vargu ar jis pats žino. Tai galėtų būti prabangus viešbutis penkiasdešimčiai žmonių ar sanatorija.

Vienoje patalpoje, didžiojoje salėje, yra didelė, bet nepilna knygų kolekcija – vien tik romanai, poezija, pjesės (išskyrus vieną knygelę – Belidoras, *Travaux: Le Moulin Perse*, Paryžius, 1737. Ji buvo ant žalio marmuro lentynos, o dabar pūpso šitų sudriskusių kelnių, kurias esu apsivilkęs, kišenėje. Pasiėmiau ją todėl, kad man pasirodė keistas vardas *Belidoras*, ir todėl, kad pamaniau, galbūt dalis, pavadinimu *Moulin Perse*, padėtų man suprasti, kaip salos žemumose atsirado velenas.) Peržiūrėjau lentynas ieškodamas pagalbos atlikti tam tikriems tyrimams, kuriuos pertraukė teismo procesas ir kuriuos mėginau tęsti salos vienumoje (manau, kad prarandame nemirtingumą, nes atsparumas mirčiai neevoliucionuoja; atkakliai laikomės pirminės pagrindinės idėjos kūnui tobulinti: išsaugoti gyvą visą kūną; reikėtų stengtis tausoti tik tai, kas susiję su sąmone).

Didžiosios salės sienos yra iš rausvo marmuro su žaliom juostom lyg nugrimzdusiom kolonom. Langai iš mėlyno stiklo siektų viršutinį mano gimtųjų namų aukštą. Keturios urnos iš alebastro, iš jų kiekvienoje galėtų pasislėpti po pusę tuzino vyrų, skleidžia elektrinę šviesą. Knygos kiek gerina šias dekoracijas. Vienos durys veda į koridorių, kitos – į apskritąją salę, dar vienos, labai mažos ir uždengtos širma, – į sraigtinius laiptus.

Koridoriuje yra pagrindiniai mūro laiptai, uždengti kilimais. Didžiojoje salėje yra pintų kėdžių, o ant sienų knygų lentynos, pripildytos knygų.

Valgomasis maždaug šešiolikos ir dvylikos metrų. Prie sienų yra po tris raudonmedžio kolonas su pakyla ant viršaus, tartum po ložę keturioms sėdinčioms dievybėms – po vieną kiekvienoje ložėje – pusiau indų, pusiau egiptiečių iš ochros spalvos terakotos. Jos triskart didesnės už žmogų ir vainikuotos tamsiomis gipsinėmis šakelėmis su lapeliais. Po pakylomis – didžiuliai lakštai su Fudžitos piešiniais, kurie nedera (nes kuklūs).

Apskritosios salės grindyse akvariumas. Skaidraus stiklo dėžėse, vandenyje, yra elektrinių lempų

(vieninteliai šviesos šaltiniai šiame kambaryje be langų). Prisimenu tą vietą su kartėliu. Kai atvykau, ten buvo šimtai kritusių žuvų, o jas ištraukti buvo šiurpi užduotis. Palikau diena iš dienos tekėti vandenį, tačiau visada ten užuodžiu supuvusios žuvies tvaiką (jis man primena mano tėvynės paplūdimius, kur gausybė žuvų, gyvų ir nugaišusių, išmetamų su šiukšlėmis iš vandens, jos teršia milžiniškus oro plotus, kol susierzinę gyventojai jas užkasa). Šioje patalpoje apšviestomis grindimis ir jas supančiomis juodai nulakuotomis kolonomis galima jaustis tarytum stebuklingai vaikščiotum tvenkinio paviršiumi vidury miško. Vienos durys veda į didžiąją salę, o kitos į mažą, žalią svetainę su pianinu, fonografu ir veidrodine širma iš dvidešimt ar daugiau lakštų.

Kambariai modernūs, ištaigingi, nemalonūs. Jų penkiolika. Savajame viską sunaikinau, tačiau rezultatas buvo menkas. Išmečiau Pikaso paveikslus, dūminio stiklo dirbinius, knygas su vertingais parašais, tačiau vis tiek gyvenau apgailėtinai nepatogiai.

*

Dukart kai ką atradau rūsyje. Pirmąjį kartą – jau

buvo pradėjusios sekti maisto atsargos iš sandėliuko – ieškojau maisto ir atradau jėgainę.

Išvaikščiojau visą rūsį ir pastebėjau, kad niekur lubose nebuvo stoglangio, kurį mačiau iš lauko, storais stiklais ir su grotelėmis, pusiau pasislėpusį tarp spygliuočio medžio šakų. Kaip ginčydamasis su kažkuo atkakliai teigiančiu, kad šis stoglangis nėra realus, o susapnuotas, išėjau patikrinti, ar jis vis dar ten.

Ir vėl jį pamačiau. Nulipau į rūsį, labai sunkiai orientuodamasis iš vidaus suradau tą vietą, kurioje turėjo būti stoglangis. Jis buvo už sienos. Ėmiau ieškoti plyšių, slaptų durų. Siena buvo lygi ir labai tvirta. Pamaniau, kad saloje, užmūrytoje vietoje, turbūt paslėptas lobis, tad nusprendžiau išmušti sieną ir įeiti, nes man atrodė labiau tikėtina, kad ten prikrauta ne kulkosvaidžių ir amunicijos, o maisto atsargų.

Su geležiniu laužtuvu, kuriuo buvo užsklęstos durys, ir labai sunkiai prakirtau sienoje skylę: pasimatė dangaus mėlynės šviesa. Dirbau ilgai, bet jau tą patį vakarą patekau vidun. Išsyk pajutau ne nusivylimą, kad neradau maisto atsargų, ne palengvėjimą, kai atpažinau vandens siurblį ir elektros generatorių, o ilgą ir malonų susižavėjimą: sienos, lubos, grindys

buvo iš žydrų plytelių ir netgi oras (tame kambaryje nebuvo jokio kontakto su dienos šviesa, išskyrus aukštai įstatytą ir pasislėpusį tarp medžio šakų stoglangį) rodės gilus, žydras ir permatomas kaip krioklių puta.

Mažai ką tesuprantu apie variklius, tačiau neilgai trukus juos paleidau. Dabar, kai baigiasi lietaus vanduo, galiu įjungti siurblį. Viskas mane nustebino: nesudėtingos mašinos, gera jų būklė ir mano paties sumanumas jas įjungti. Žinau, kad gali ir nepasisekti, tuomet galėsiu su tuo tik susitaikyti. Esu toks neišmanėlis, kad man vis dar nepavyko išsiaiškinti nei tame pačiame kambaryje stovinčių žaliųjų variklių, nei pietinėse žemumose esančio veleno su sparnais paskirties (pastarasis sujungtas su rūsiu geležiniu vamzdžiu; jei nebūtų taip toli nuo kranto, manyčiau, kad jis kažkaip susijęs su potvyniais; įsivaizduočiau, kad jis skirtas akumuliatoriams, kurių tikriausiai yra jėgainėje, įkrauti). Dėl šio savo neišmanymo elgiuosi gan kukliai – įjungiu variklius tik tada, kai būtina.

Vis dėlto vieną kartą visos muziejaus šviesos buvo įjungtos per visą naktį. Tai buvo antrasis kartas, kai rūsyje kai ką atradau.

Sirgau. Tikėjausi, kad kur nors muziejuje atrasiu

medikamentų spintelę. Viršuje neradau nieko, nusileidau į rūsį ir... tą naktį pamiršau savo ligą, užmiršau, kad baisybės, kurias išgyvenu, aplanko žmones tik sapnuose. Atradau slaptas duris, laiptus, antrąjį rūsį. Įėjau į daugiasienį kambarį, panašų į filmuose matytas slėptuves nuo bombų. Jo sienos buvo išklotos dviejų tipų plokštėmis – vienų medžiaga priminė kamštį, kitos buvo iš marmuro, sudėliotomis simetriškai. Žengiau žingsnį: už akmeninių arkų, aštuoniomis kryptimis, tarytum veidrodžiuose, mačiau aštuoniskart atsikartojantį tą patį kambarį. Paskui išgirdau daug žingsnių, siaubingai aiškių, aplink mane, viršuje, apačioje, vaikštančių po visą muziejų. Dar paėjau į priekį – garsai nutilo tartum nutildyti sniego šaltose Venesuelos aukštumose.

Užlipau laiptais. Tvyrojo tyla, vienišas jūros ošimas. Niekas nejudėjo, tik lakstė šimtakojai. Bijojau, kad įsiverš vaiduokliai ar kad įsiverš policija, nors tai mažiau tikėtina. Valandų valandas slėpiausi už užuolaidų, nerimaudamas dėl šios pasirinktos slėptuvės (mane galėjo pamatyti iš lauko, o jei norėčiau pabėgti nuo ko nors kambaryje, turėčiau atidaryti langą). Paskui išdrįsau apžiūrėti namus, tačiau vis dar jau-

dinausi – juk aiškiai girdėjau žingsnius aplink save skirtinguose lygmenyse.

Anksti ryte vėl nulipau į rūsį. Mane apsupo tie patys žingsniai iš toli ir iš arti. Tačiau šįkart perpratau juos. Susierzinęs toliau vaikščiojau po antrąjį rūsį, tarpais uoliai lydimas aidų spiečiaus, jų padauginamas, tačiau vienas. Čia yra devynios vienodos patalpos; ir dar penkios žemiau esančiame rūsyje. Jos panašios į slėptuves nuo bombų. Kas jie tokie buvo, tie, kurie 1924-aisiais pastatė šį pastatą? Kodėl jį paliko apleistą? Kokių bombų bijojo? Stebina, kad taip gerai pastatę šį namą inžinieriai prisidėjo prie modernaus nusistatymo prieš lipdinius taip smarkiai, kad sukonstravo šią slėptuvę, išbandančią protinę pusiausvyrą: atodūsio aidas verčia girdėti atodūsius, šalia, toli, dvi ar tris minutes. Ten, kur nėra aido, tvyro tokia baisi tyla, kaip tas sunkumas, neleidžiantis pabėgti per sapną.

Atidus skaitytojas gali iš mano pasakojimo sudaryti sąrašą daugiau ar mažiau stebinančių objektų, situacijų, faktų; pastarasis iš jų, labiausiai stebinantis, – ant kalvos atsiradę tikri gyventojai. Ar jie sietini su žmonėmis, kurie gyveno 1924-aisiais? Ar nūdienos turis-

tuose galima įžvelgti muziejaus, koplyčios, baseino statytojus? Nesiryžtu patikėti, kad bentvienas iš šių žmonių kada nors būtų ryžęsis išjungti *Arbatą dviem* ar *Valensiją* tam, kad sukurtų šio namo, knibždėte knibždančio aidų, tačiau bombų nesugriaunamo, projektą.

*

Ant uolų sėdi moteris ir stebi saulėlydį. Kiekvieną vakarą. Ant galvos ji pasirišusi spalvotą skepetaitę, sunertas rankas pasidėjusi ant kelių, jos oda, matyt, nuauksinta saulės dar prieš gimstant, nes iš akių, tamsių plaukų, krūtinės ji panėši į tas čigones ar ispanes iš pačių neapkenčiamiausių paveikslų.

Reguliariai pildau šio dienoraščio puslapius, tačiau neturiu galimybės rašyti knygų pateisinti savo šešėlyje nugyventam gyvenimui šioje žemėje (*Išgyvenusiųjų apologija* ir *Pagyrimas Maltusui*). Tačiau tai, ką parašysiu šiandien, – atsargumo priemonė. Mat šios eilutės išliks nepakeistos, net jei mano įsitikinimai nebebus tokie tvirti. Turiu nepamiršti to, ką žinau dabar: vardan savo saugumo turiu kartą ir visiems laikams atsisakyti bet kokios kitų žmonių pagalbos.

*

Neturiu jokių vilčių. Ir tai manęs nebaugina. Kai tai pripažinau, nurimau.

Tačiau ta moteris suteikė man viltį. Turiu bijoti vilčių.

Ji stebi saulėlydį kas vakarą, o aš pasislėpęs stebiu ją. Vakar, o šiandien ir vėl supratau, kad mano dienos ir naktys skirtos šiai akimirkai. Moteris su čigonės jausmingumu ir su per didele skepetaite man atrodo juokinga. Vis dėlto jaučiu, galbūt truputį juokais, kad jei tik ji į mane akimirkai žvilgtelėtų ar užkalbintų bent žodeliu, išsyk pajusčiau didelį palengvėjimą, kokį žmogui suteikia draugai, giminaičiai ir mylimieji.

Galbūt mano viltis sužadino žvejai ir barzdyla tenisininkas. Šiandien susierzinau išvydęs ją su tuo veidmainišku tenisininku; tai ne pavydas, bet vakar taip pat jos nemačiau. Ėjau link uolų, tačiau ten buvę žvejai neleido jos sekti, nors nesakė man nieko, nes pabėgau jiems dar nepastebėjus manęs. Stengiausi išvengti jų eidamas per viršų, tačiau tai buvo neįmanoma – jų draugai iš ten stebėjo juos žvejojant. Kai grįžau, saulė jau buvo nusileidusi ir uolos tebuvo vienintelės nakties liudytojos.

Galbūt ruošiuosi nepataisomai kvailystei, galbūt ši moteris, kiekvieną vakarą šildoma saulės, mane išduos policijai.

Šmeižiu ją, tačiau negaliu pamiršti įstatymų apsaugos. Tie, kurie nuteisia, valdo mūsų laiką, o mes kaip bepročiai kabinamės į laisvę.

Dabar purvinas ir nenusiskutęs, truputį susenęs turiu vis daugiau vilties dėl šios negіnčijamai gražios moters malonaus artumo.

Puikiai suprantu, kad sunkiausia ir svarbiausia bus sudaryti jai pirmąjį įspūdį apie save. Tačiau tikiuosi ji nevertins manęs pagal išvaizdą.

*

Per penkiolika dienų ištiko trys potvyniai. Vakar tik per laimingą atsitiktinumą mirtinai neprigėriau. Vanduo užklupo mane netikėtai. Iš savo įpjovų medyje buvau apskaičiavęs, kad potvynis kils šiandien. Jei paryčiais būčiau miegojęs, būčiau jau miręs. Vanduo kilo labai greitai, ne taip palengva kaip įprastai kartą per savaitę. Buvau toks neapdairus, kad dabar nė nežinau, kas kaltas dėl šių staigmenų: ar skaičiavimo klaidos, ar laikinai sutrikęs didžiųjų

potvynių reguliarumas. Jei pakito įprasta potvynių tvarka, gyventi šiose žemumose bus dar pavojingiau. Vis dėlto aš pripratsiu. Juk jau išgyvenau tiek nelaimių!

Gyvenau ligotas, apimtas skausmų, karščiavau ilgą laiką, labai atsidėjęs stengiausi nemirti iš alkio, negalėjau rašyti (per tą daug kainuojančią neapykantą žmonėms).

Kai atvykau, muziejaus sandėliuke buvo šiek tiek maisto atsargų. Senovinėje, apanglėjusioje orkaitėje iš miltų, druskos ir vandens išsikepiau nevalgomos duonos. Netrukus ėmiau valgyti miltus tiesiog iš maišo (užsigerdamas vandeniu). Viskas pasibaigė: net ir pašvinkę avinėlių liežuviai, net ir degtukai (naudojau tris per dieną). Jutau pagarbą žmonėms, išmokusiems įžiebti ugnį, kaip smarkiai pažengę jie buvo palyginti su mumis! Daugybę dienų dirbau vis susižeisdamas, kol padariau spąstus. Kai man pavyko, galėjau valgyti saldžius kruvinus paukščius. Taip pat laikiausi ir atsiskyrėlių tradicijos – valgiau šaknis. Skausmas, karščio bangos, baisus odos išbalimas, katalepsijos priepuoliai, ištrynę visą mano atmintį, neužmirštama sapnuose aplankanti baimė išmokė

mane pažinti pačius nuodingiausius augalus*.

Esu apgailėtinas. Neturiu įrankių, ši zona kenksminga, nepalanki. Tačiau prieš keletą mėnesių dabartinis mano gyvenimo būdas man būtų atrodęs tikras rojus.

Kasdieniai potvyniai nei pavojingi, nei reguliarūs. Kartais pakyla lapais apklotos šakos, ant kurių miegu, ir pabundu jūros, pripildytos pelkių purvo, vandenyse.

Tik vakarais galiu medžioti. Rytais vanduo man siekia liemenį, sunku judėti, tarsi apsemtoji kūno dalis būtų labai sunki. Kaip kompensacija už tai – mažiau driežų ir gyvačių, bet uodų būna visą dieną, kiaurus metus.

Įrankių yra muziejuje. Tikiuosi išdrįsti ir nukeliauti jų pasiimti. Galbūt to daryti nė nereikia: gal šie žmonės išnyks, galbūt jie tik mano haliucinacijos.

Valtis liko nepasiekiama rytiniame paplūdimyje. Nors prarandu nedaug – tik žinojimą, kad nesu įka-

* Be abejonės, jis gyveno po medžiais, pilnais kokosų. Tačiau jų nemini. Ar galėjo taip būti, kad jų nematė? O galbūt medžiai nedavė vaisių, nes buvo infekuoti? (Redaktoriaus pastaba)

lintas, kad galiu išvykti iš salos kada panorėjęs; bet ar iš tiesų galėjau kada išvykti? Žinau, koks pragaras yra toje valtyje. Atvykau iš Rabaulo iki čia. Neturėjau vandens, neturėjau skrybėlės. Irkluojant jūra rodos nepabaigiama. Saulėkaita ir nuovargis buvo stipresni už mano kūną. Mane kamavo alinanti liga ir nesibaigiantys sapnai.

Dabar mano dalia – atskirti valgomąsias šaknis nuo nevalgomų. Taip gerai susitvarkiau savo gyvenimą, kad atlikęs visus darbus dar turiu truputėlį laiko pailsėti. Galėdamas tiek daug nuveikti, jaučiuosi laisvas ir laimingas.

Vakar atsilikau, tad šiandien nuolat dirbau, vis dėlto darbų liko ir rytdienai. Kai turiu tiek daug padaryti, mintys apie vakaro moterį manęs nesužadina.

Vakar ryte jūra užliejo žemumas. Niekada nemačiau tokio masto potvynio. Jis vis dar kilo, kai ėmė lyti (lyja čia retai, bet labai smarkiai, kyla vėtros). Turėjau ieškoti pastogės.

Iš visų jėgų kopiau slidžia nuokalne pliaupiant lietui, siaučiant vėjui ir blaškantis šakoms, kol užlipau ant kalvos. Sumaniau pasislėpti koplyčioje (tai nuošaliausia salos vieta).

Buvau viename iš kambarių, kuriame kunigai valgo pusryčius ir persirengia (nemačiau nė vieno dvasininko, nei pastoriaus tarp muziejaus gyventojų), ir staiga ten atsirado du žmonės, taip netikėtai, lyg nebūtų atvykę, lyg būtų pasirodę tik man akyse ar mano vaizduotėje... Pasislėpiau – suglumęs, negrabiai – po altoriumi, tarp spalvotų šilkų ir nėrinių. Manęs nepamatė. Vis dar esu apstulbęs dėl to.

Kurį laiką tupėjau nejudėdamas nepatogia poza, žvilgčiodamas pro po pagrindiniu altoriumi kabančias šilkines užuolaidas, dėmesį sutelkęs į audros keliamus garsus, žiūrėdamas į tamsius skruzdėlynus, į vilnijančius didelių blankių skruzdžių takelius, sujudimą ant grindų plytelių... Atidžiai klausiausi, kaip į sienas ir stogą atsimuša lietaus lašai, kaip latakais žliaugia vanduo, kaip lietus pliaupia ant gretimo kelio. Klausiausi susiliejusių perkūnijos, liūties, medžių ošimo, jūros mūšos paplūdimyje ir šalia esančių sijų skleidžiamų garsų, stengiausi atskirti kieno nors, besiartinančio prie mano slėptuvės, žingsnius ar balsą, išvengti dar vieno netikėtumo...

Be šių garsų, ėmiau aiškiai girdėti nutrūkstančią ir labai tolimą melodiją... Ji nutilo ir pamaniau, kad

tai buvo tartum viena iš tų figūrų, kurios, pasak Leonardo, pasirodo, kai kurį laiką žiūri į drėgnas dėmes. Muzika pasigirdo vėl, mano akys apsiblausė, klausiausi melodijos vis dar susirietęs, labai išsigandęs, mane jaudino ir šiurpino jos harmoningumas.

Po kurio laiko išdrįsau prieiti prie lango. Vanduo, baltas ir skaidrus ant stiklo, o lauke nepaprastai tamsus, tad beveik nieko neįžiūrėjau... Buvau tiek apstulbęs, kad net nebijojau pažvelgti pro praviras duris.

Čia gyvena visiški *snobai* (arba ligoniai iš apleisto beprotnamio). Neturėdami žiūrovų – nebent aš esu nuo pat pradžių numatyta publika – jie ištveria nepakenčiamus nepatogumus, rizikuoja savo gyvybėmis, kad pasirodytų originalūs. Tikrai neprasimanau to vien iš apmaudo... Jie pasiėmė fonografą iš žaliojo kambario šalia salės su akvariumu, ir moterys, ir vyrai, sėdėdami ant suoliukų ar ant pievos, kalbėjosi, klausėsi muzikos ir šoko per liūtį ir vėtrą, verčiančią iš šaknų medžius.

*

Dabar moteris su skepetaite tapo man būtina. Galbūt visa ta „nesitikėjimo“ psichoterapija yra

truputį juokinga. Nieko nesitikėti iš gyvenimo, kad juo nerizikuočiau; laikyti save mirusiu, kad nemirčiau. Staiga šios mintys man pasirodė kaip baisus, neramus letargas, noriu jį nutraukti. Po pabėgimo, po to, kai gyvenau nekreipdamas dėmesio į naikinantį nuovargį, pagaliau nusiraminau. Dabartiniai sprendimai galbūt sugrąžins mane į praeitį arba pas teisėjus. Vis dėlto jau geriau jie, nei ši nesibaigianti skaistykla.

Tai prasidėjo prieš aštuonias dienas. Tada išvydau stebuklą – šių žmonių atsiradimą; vakare drebėdamas stovėjau prie vakarinių uolų. Sakiau sau, kad visa tai vulgaru: čigoniški moters bruožai ir pats mano įsimylėjimas – tai tik užsitęsusio vienišumo išraiška. Grįžau dar du vakarus – moteris buvo ten, ėmiau manyti, kad tai ir yra vienintelis stebuklas. Paskui atėjo pragaištingos dienos, kai nemačiau jos dėl žvejų ir barzdylos, dėl potvynio, dėl jo padarytos žalos, kurią turėjau pataisyti. Šiandien vakare...

*

Bijau, tačiau dar labiau esu savimi nepatenkintas. Dabar turiu laukti, bet kurią akimirką gali pasirodyti

įsibrovėliai, jei vėluos, *malum signum*: vadinasi, ateina manęs sučiupti. Paslėpsiu šį dienoraštį, sugalvosiu pasiaiškinimą ir lauksiu jų kur nors netoli valties, pasiryžęs kovoti, bėgti. Vis dėlto aš per daug nesijaudinu dėl gresiančio pavojaus, labiausiai nemalonu, kad buvau neapdairus, todėl galiu netekti moters visiems laikams.

Išsimaudęs, švarus, tačiau dar labiau apsileidęs (dėl drėgmės poveikio barzdai ir plaukams) išėjau su ja pasimatyti. Buvau sumąstęs tokį planą: palaukti jos prie uolų, atėjusi moteris mane rastų mąsliai stebintį saulėlydį, nuostaba, galbūt įtarimas, po kurio laiko taptų smalsumu, mūsų bendras pomėgis vakare stebėti saulėlydį teigiamai nuteiktų, ji manęs paklaustų, kas esu, taptume draugais...

Atvykau labai vėlai (mano nepunktualumas mane varo į neviltį, o ką dar galima pasakyti, juk tame nuodėmingame, vadinamame civilizuotame pasaulyje, Karakase, aš visada vėlavau sąmoningai, tai buvo viena iš mano asmeniškiausių savybių!).

Viską sugadinau: ji žiūrėjo į temstantį dangų, kai aš ūmiai iššokau iš už akmenų. Ūmiai pasirodęs ir toks plaukuotas iš apačios turėjau atrodyti dar baisiau.

Įsibrovėliai gali manęs ateiti bet kurią minutę. Nesugalvojau pasiaiškinimo. Nebijau.

Ta moteris blogiau nei apsimetelė čigonė. Mane stebina jos akiplėšiškumas. Ji nė mažiausio ženklo neparodė, kad mane mato. Net nemirktelėjo, net nekrustelėjo.

Saulė vis dar buvo virš horizonto (ne saulė, o saulės iliuzija – tai buvo ta akimirka, kai ji jau nusileidusi, arba leidžiasi, bet yra matoma ten, kur jos nėra). Aš paskubomis užkopiau akmenimis. Išvydau ją: spalvota skepetaitė, rankas pasidėjusi ant kelio, jos žvilgsnis, atveriantis man pasaulį. Mano kvėpavimas tapo nevaldomas. Rieduliai, jūra, regis, viskas virpa.

Kol apie tai mąsčiau, šalia girdėjau jūros bangavimo ir nuovargio garsus, tarsi jūra būtų visai priartėjusi prie manęs. Šiek tiek apsiraminau. Negali būti, kad ji galėjo girdėti mano kvėpavimą.

Tada, kad atitolinčiau akimirką, kai reiks jai ką nors pasakyti, prisiminiau seną psichologinį dėsnį. Geriau kreiptis į ją iš aukštesnės vietos, tada matysiu ją iš viršaus. Iš aukščiau bent šiek tiek neutralizuosiu savo trūkumus.

Palypėjau ant aukštesnių uolų. Mano savijauta

pablogėjo nuo pastangų. Taip pat ji pablogėjo nuo:

skubos – jaučiau pareigą jai ką nors pasakyti šiandien pat, o jei norėjau, kad ji neišsigąstų – vieta nuošali, tamsu, – negalėjau laukti nė minutės;

jos vaizdo – tartum pozuodama nematomam fotografui, ji buvo netrikdoma kaip ir tas vakaras, tik dar labiau. O aš ketinau ją sutrikdyti.

Ką nors jai ištarti bus jaudinamas žygdarbis. Net nežinojau, ar tebeturiu balsą.

Žvelgiau į ją pasislėpęs. Bijojau, kad pamatys mane ją šnipinėjantį. Pasirodžiau jai galbūt pernelyg skubotai, tačiau jos ramybė nebuvo nė kiek sutrikdyta, tarsi aš būčiau nematomas.

Nebegaišau.

– Panele, norėčiau, kad manęs paklausytumėte, – tariau su viltimi, kad ji neatsilieps į mano prašymą, mat buvau taip susijaudinęs, kad pamiršau, ką norėjau pasakyti. Man pasirodė, kad žodis *panelė* skamba juokingai saloje. Be to, sakinys buvo pernelyg įsakmus (kartu su staigiu mano pasirodymu, paros metu, vienišumu).

Tęsiau:

– Suprantu, jei nesiteiksite...

Negaliu atsiminti, ką tiksliai pasakiau. Buvau kone nesąmoningas. Kalbėjau silpnu ir prislopintu balsu, taip santūriai, kad atrodė beveik nepadoru. Ir vėl pakartojau *panele*. Atsisakiau žodžių ir ėmiau žiūrėti į besileidžiančią saulę, tikėdamasis, kad reginys, kuriuo dalijomės, mus suartins. Ir vėl prašnekau. Dėl pastangų valdytis mano balsas tapo dar žemesnis, o tonas dar nepadoresnis. Praėjo keletas tylos minučių. Prašiau, atstumiančiai maldavau. Galų gale pasijutau tikrai juokingas – drebėjau, kone rėkiau, prašiau, kad ji mane įžeistų, kad mane įskųstų, kad tik daugiau netylėtų.

Neatrodė, kad manęs negirdi, nemato; atrodė tarsi jos ausys nebuvo skirtos girdėti, o akys – matyti.

Tam tikra prasme ji mane įžeidė, parodydama, kad manęs nebijo. Jau buvo sutemę, kai ji pasiėmė savo siūdintą krepšelį ir lėtai nužingsniavo į kalvą.

Vyrai dar manęs neatėjo. Galbūt ir neateis šiąnakt. Galbūt ši moteris tikrai yra tokia stulbinama, kad nieko jiems nepasakojo apie mane. Naktis tamsi. Gerai pažįstu salą – nebijau kariuomenės, jei manęs ieškotų naktį.

*

Ir vėl ji manęs tarsi net nepamatė. Nepadariau jokios kitos klaidos, išskyrus tą, kad nešnekėjau ir leidau įsivyrauti tylai.

Kai moteris atėjo prie uolų, aš žvelgiau į besileidžiančią saulę. Kurį laiką ji nejudėjo, akimis ieškodama, kur pakloti pledą. Tada ji žengė arčiau manęs. Jei būčiau ištiesęs ranką, būčiau ją palietęs. Ši galimybė mane pašiurpino (tarsi grėsmė paliesti vaiduoklį). Ji neskiria man nė kiek dėmesio, ir tai šiek tiek gąsdina. Vis dėlto atsisėdusi šalia manęs ji man metė iššūkį ir tam tikra prasme liovėsi mane ignoravusi.

Moteris išsitraukė knygą iš krepšio ir ėmė skaityti. Pasinaudojau atokvėpiu, kad nusiraminčiau.

Paskui, kai pamačiau, kaip ji liaujasi skaityti ir pakelia akis, pamaniau: „Ruošiasi kažką man sakyti". Tačiau nieko neįvyko. Įsivyravo kone spengianti tyla. Supratau – jei jos nepertrauksiu, gali kilti rimtų pasekmių, tačiau be jokios priežasties, ne iš užsispyrimo ir toliau tylėjau.

Nė vienas iš jos bendrų neatėjo manęs ieškoti. Galbūt ji jiems nepasakojo apie mane; galbūt jiems neramu, nes gerai pažįstu salą (todėl moteris ir ateina

kasdien, vaidina čia jausmingą siužetą). Niekuo nepasitikiu. Esu pasirengęs išsiaiškinti net pačią slapčiausią konspiraciją.

Pastebėjau, kad turiu polinkį visada galvoti tik apie blogiausius dalykus. Šis polinkis atsirado pastaruoju metu per trejus ar ketverius metus, jis neatsitiktinis, tačiau neramina. Moteris vis grįžta, ieško artumos – tai, regis, veda prie itin laimingų permainų, tokių nė negaliu įsivaizduoti... Galbūt galiu užmiršti savo barzdą, amžių, policiją, mane tiek persekiojusią, vis dar atkakliai tebeieškančią manęs kaip koks prakeiksmas, tačiau negaliu leisti sau tikėtis. Rašau šias eilutes ir man kyla mintis, teikianti vilties. Nemanau, kad įžeidžiau moterį, tačiau galbūt vertėtų jos atsiprašyti. Kaip elgiasi vyras tokiais atvejais? Siunčia gėlių. Tai juokingas sumanymas... Vis dėlto didžiausios smulkmenos, jei parodo nuolankumą, gali pasiekti širdį. Saloje auga daug gėlių. Kai atvykau, mačiau jų augančių prie baseino ir muziejaus. Tikriausiai galėsiu sukurti darželį pievoje, juosiančioje uolas. Galbūt gamta padės man pasiekti moters palankumą. Galbūt padės man įveikti tylėjimą ir atsargumą. Tai bus tikrai poetiškas mano poelgis. Niekada nederinau spalvų,

apie meną ničnieko neišmanau... Vis dėlto tikiu, kad sugebėsiu padaryti kuklų darbelį, parodysiu jai, kad mėgstu sodininkauti.

*

Atsikėliau auštant. Jaučiau, kad mano pasiaukojimas nebus veltui.

Pamačiau gėles (tarpeklių dugne jų daugybė). Roviau tas, kurios man atrodė mažiausiai bjaurios. Netgi blankiausios gėlės čia kone gyvuliškai gyvybingos. Po kurio laiko pažvelgiau į jas, norėjau tvarkingai susidėlioti, nes jau nebegalėjau daugiau suimti į glėbį, – jos jau buvo nugeibusios.

Jau ketinau atsisakyti savo sumanymo, bet atsiminiau, kad kiek aukščiau, netoli muziejus, yra kita vieta su daugybe gėlių. Buvo ankstyvas metas, tad pamaniau, kad nerizikinga eiti jų pažiūrėti. Įsibrovėliai tikrų tikriausiai miegojo.

Jos mažutėlaitės ir šiurkščios. Keletą nukirpau. Šios neturi tokios siaubingos skubos nusibaigti.

Jų trūkumai: dydis ir tai, kad auga prie muziejaus.

Beveik visą rytą praleidau nesislėpdamas ir galėjau būti surastas bet kurio žmogaus, drįsusio atsikelti

prieš dešimt. Tiek tereikėjo, kad nukentėčiau, tačiau to neįvyko. Kol dirbau, kol rinkau gėles, stebėjau muziejų, bet nepastebėjau nė vieno iš jo gyventojų, tad galiu manyti, kad ir jie manęs nematė.

Gėlės labai smulkios. Turėsiu panaudoti tūkstančius, jei noriu nelabai menko darželio (mažas gal būtų gražiau ir paprasčiau, tačiau kyla pavojus, kad moteris jo nepamatys).

Ėmiau ruošti, purenti dirvą (ji kieta, o paviršius, skirtas daržui, gana didelis), laistyti lietaus vandeniu. Kai pabaigsiu ruošti dirvą, ieškosiu daugiau gėlių. Stengsiuosi kiek įmanydamas, kad manęs nepamatytų, ypač kad nesutrukdytų man darbo, arba nepamatytų darželio dar nebaigto. Buvau užmiršęs, kad augalui gyvam išsaugoti reikia didžiulių pastangų. Negaliu net pagalvoti, kad po patirto pavojaus, po tokio vargo gėlės neišsilaikytų iki saulėlydžio.

Neturiu estetinio jausmo sodams, tačiau kad ir kaip būtų, tarp žalios ir nudžiūvusios žolės kupstų darželis atrodys jaudinamai. Suprantamas dalykas, tai bus apgavystė – pagal planą šiandien vakare darželis atrodys gerai prižiūrimas, o rytoj gėlės galbūt jau bus nebegyvos arba visai jų nebebus (jei bus vėjuota).

Man šiek tiek drovu atskleisti savo sumanymą. Didžiulė sėdinti moteris, žiūrinti į besileidžiančią saulę, sunėrusi rankas virš kelio; atsiklaupęs priešais ją menkas vyriškis, padarytas iš lapų (po šiuo personažu įterpsiu žodį „aš" skliausteliuose).

Pridėsiu užrašą:

Didinga, artima ir paslaptinga,
Su rožės tyla gyvybinga.

*

Iš nuovargio beveik susirgau. Turiu dangišką galimybę gulėti po medžiais iki pat šeštos vakaro. Tačiau tai atidėsiu. Matyt, dėl savo nervingumo jaučiu būtinybę rašyti. Nervingumo priežastis – dabartiniai mano veiksmai, nuvesiantys prie vienos iš trijų ateities galimybių: prie moters, prie vienatvės (kitaip tariant, prie gyvenimo negyvam, kaip praleidau pastaruosius metus; tai nebeįmanoma po to, kai pamačiau moterį), prie siaubingo teismo nuosprendžio. Prie kurios? Iš anksto sunku nuspėti. Vis dėlto manau atsiminimų rašymas ir skaitymas galbūt prives prie atsakymo; galbūt taip pat leis man susikurti tinkamesnę ateitį.

Dirbau tartum stebukladarys, nes užbaigtas darbas atrodė nė kiek nesusijęs su mano atliktais judesiais. Mano sukurti stebuklai priklausė štai nuo ko: turėjau atsidėti kiekvienai darželio daliai, kiekvienai sudėtingai užduočiai pasodinti ir suderinti visas gėles. Kol dirbau, negalėjau numatyti, kaip atrodys baigtas darbas, – ar kaip netvarkinga gėlių masė, ar kaip moteris.

Vis dėlto darbas neatrodo improvizuotas, jis gana dailus. Nors savo sumanymą nevisiškai įgyvendinau. Lygiai nesunku įsivaizduoti ir stovinčią, ir sėdinčią moterį, sukabinusią rankas virš kelio, tačiau pastarąją sukurti iš gėlių yra kone neįmanoma. Moteris vaizduojama iš priekio, kojos ir galva pasuktos profiliu, ji stebi saulėlydį. Galvą sudaro veidas ir skepetaitė iš violetinių gėlių. Odos atkurti nepavyko. Nesugebėjau išgauti tos niūrios spalvos, atstumiančios, bet sykiu ir žavinčios. Suknelė – iš mėlynų gėlių, su baltais krašteliais. Saulė sudėliota iš čia augančių keistų saulėgrąžų. Jūra – iš tų pačių gėlių kaip ir suknelė. Aš vaizduojamas profiliu, atsiklaupęs. Esu mažutėlaitis (triskart mažesnis už moterį) ir žalias, sudėliotas iš lapų.

Pataisiau užrašą. Pirmasis buvo pernelyg ilgas rašyti iš gėlių. Pakeičiau jį šiuo:

Mane, šios salos mirusįjį, prikėlei.

Džiaugiausi pasivadinęs mirusiuoju. Iš malonumo net nepaisiau mandagumo – sakinys juk galėjo nuskambėti kaip priekaištas. Vis dėlto grįžau prie tos idėjos. Manau, mane apakino:

noras prisistatyti mirusiu;

literatūriškas arba banalus atradimas, kad mirtis šalia šios moters būtų neįmanoma.

Kiti variantai, itin monotoniški, buvo kone siaubingi:

Mirusįjį šioje saloje pažadinai.

Arba:

Jau nebesu miręs, esu įsimylėjęs.

Netekau drąsos. Tad užrašas iš gėlių liko toks:

Nuolanki meilės išraiška.

*

Viskas susiklostė taip, kaip ir galima buvo tikėtis, tačiau netikėtai palankiai. Esu sutrikęs. Nusprendęs rengti šį darželį, padariau tragišką klaidą, kaip Ajakas – ar koks kitas jau pamirštas herojus helenistiniu vardu, – kai išskerdė gyvulius, tačiau aš ir esu paskerstas gyvulys.

Moteris atėjo anksčiau nei įprastai. Paliko krepšį (su pusiau išsikišusia knyga) ant uolos, o ant kitos, lygesnės, pasitiesė pledą. Apsirengusi teniso marškinėliais, užsirišusi skepetaitę, beveik violetinę, ant galvos. Kurį laiką ji žiūrėjo į jūrą kaip apsnūdusi, paskui atsistojo ir nuėjo pasiimti knygos. Judėjo taip laisvai, kaip judame, kai esame vieni. Eidama pirmyn ir atgal ji praėjo pro mano darželį, tačiau apsimetė jo nematanti. Nenorėjau, kad jį pamatytų, priešingai, kai moteris pasirodė, supratau, kad tai buvo klaida, pasijutau visiškai apgailėtinas, nes jau buvo per vėlu ką nors pakeisti. Šiek tiek nusiraminau, kai moteris atsivertė knygą, padėjo ranką tarp puslapių ir toliau žiūrėjo į vakaro saulę. Neišėjo tol, kol ši nenusileido.

Dabar bandau guostis dėl jos nepritarimo. Ar jis pelnytas? Ko turėčiau tikėtis skyręs jai šį neskoningą

daržel į? Droviai manau, kad šis darbas neturėtų visko sugadinti, jei pats matau jo trūkumus. Nuovokus žmogus turėtų suprasti – dėl šio darželio nereikia manęs bijoti. Vis dėlto aš jį sukūriau.

Norėjau jai pasakyti, kad šis mano darbas akivaizdžiai parodo kūrybos pavojus, kaip sunku harmoningai suderinti ne vieną sąmonę vienu kartu. Tačiau argi verta? Tokia paguoda yra bevertė. Viskas prarasta: gyvenimas su šia moterimi, buvusi vienatvė. Neturėdamas išsigelbėjimo, tęsiu šį monologą, dabar jau nebepateisinamą.

Kad ir koks buvau nervingas, šiandien vakarui brėkštant patyriau įkvėpimą iš nesuterštos moters ramybės ir didingumo. Šį gerą jausmą vėl patyriau naktį – sapnavau aklų moterų viešnamį Kalkutoje, jame lankiausi su Ombrelieriu. Ten pasirodė ši moteris ir viešnamis ėmė keistis į prabangius išpuoselėtus Florencijos rūmus. Aš sumišęs sušukau: „Kaip romantiška!“ – apsiašarojęs iš poetiško džiaugsmo ir iš tuštybės.

Tačiau keletą kartų pabudau, sielvartaudamas, kad nesugebėjau prilygti tobulam moters subtilumui. Negaliu to užmiršti: ji suvaldė mano pasibaisėtino

darželio sukeltą pasišlykštėjimą ir nuoširdžiai apsimetė jo nematanti. Sielvartą man kėlė ir skambančios *Valensija* ir *Arbata dviem* melodijos, jas rėksmingas fonografas kartojo iki pat saulėtekio.

*

Viskas, ką parašiau apie savo likimą – su viltimi ar iš baimės, juokaudamas ar rimtai, – mane žudo.

Tai, ką jaučiu, – nemalonu. Man regis, jau seniai žinojau, kad mano veiksmų padariniai bus pražūtingi, tačiau lengvabūdiškai ir atkakliai juos tęsiau... Taip elgtis galima nebent sapne ar išprotėjus... Šiandien per popiečio miegą kaip simbolinis ir mano ateities komentaras mane aplankė šis sapnas: žaisdamas kroketą suvokiau, kad dėl mano veiksmų miršta žmogus. Paskui tuo žmogumi negrįžtamai tapau aš pats.

Dabar košmaras tęsiasi... Neabejotinai pralaimėjau, dabar net ėmiau pasakoti sapnus. Noriu pabusti, tačiau susiduriu su pasipriešinimu, neleidžiančiu man išsivaduoti iš pačių žiauriausių sapnų.

Šiandien moteris norėjo, kad pajusčiau jos abejingumą. Jai pavyko. Tačiau jos metodai nežmoniški.

Esu auka, vis dėlto manau, kad žiūriu į tai, kas vyksta, objektyviai.

Ji atėjo su tuo baisingu tenisininku. Jo išvaizda turėtų numalšinti pavydą. Jis labai aukštas. Apsivilkęs tamsiai raudoną, bet jam per didelį teniso švarkelį, baltas kelnes ir apsiavęs baltai geltonus neproporcingai didelius batus. Barzda atrodė netikra. Oda moteriška, vaškinė, ties smilkiniais marmurinė. Akys tamsios, dantys pasišlykštėtini. Kalba lėtai, plačiai atverdamas mažą, apvalią burną, vaikišku balsu, rodydamas mažą, apvalų, rausvą liežuvį, visad pritrauktą prie apatinių dantų. Rankos labai ilgos, blyškios, spėju, kad šiek tiek sudrėkusios.

Išsyk pasislėpiau. Nežinau, ar ji mane matė, manau, kad taip – nė karto nežvilgtelėjo į mano pusę.

Esu tikras, kad tuo metu vyras nepastebėjo darželio, tik kiek vėliau. Ji apsimetė nematanti.

Girdėjau kelis prancūziškus šūksnius. Paskui jie nebekalbėjo. Atrodė, lyg staiga juos nuliūdino kas, žvelgė į jūrą. Vyras kažką pasakė. Kiekvieną kartą, kai banga lūždavo ant akmenų, žengdavau du ar tris žingsnius greitai artėdamas prie jų. Jie prancūzai. Moteris papurtė galva, negirdėjau, ką pasakė, be abe-

jonės, nepritarė; buvo užmerkusi akis ir su kartėliu arba ekstazėje šypsojosi.

– Patikėk manimi, Faustine, – tarė barzdyla nesuvaldydamas nevilties, ir aš sužinojau jos vardą – Faustinė. (Nors dabar jau nebesvarbu).

– Ne... Jau suprantu, ko norite...

Šypsojosi nei su kartėliu, nei ekstazėje, o lengvabūdiškai. Atsimenu, kad tą akimirką jos nekenčiau. Ji žaidė su barzdyla ir su manimi.

– Kaip gaila, kad nesusišnekame. Tai truks trumpai – tris dienas, ir jau bus nebesvarbu.

Situacijos gerai nesuprantu. Šis vyriškis turbūt mano konkurentas. Jis man pasirodė liūdnas, tačiau manęs nestebintų, jei jo liūdesys – tik vaidyba. O Faustinės vaidyba nepakenčiama, kone groteskiška.

Vyriškis norėjo sumenkinti savo pasakytų žodžių svarbą. Jis pasakė keletą sakinių, kurie reiškė maždaug:

– Nereikia jaudintis. Nesiginčysime amžinai...

– Moreli, – kvailai atsakė Faustinė, – ar žinote, kad man atrodote paslaptingas?

Nuo Faustinės klausimų jo juokaujamas tonas nepakito.

Barzdyla nuėjo paimti skepetaitės ir krepšio. Šie buvo ant uolos, už kelių metrų. Grįžo juos purtydamas ir sakydamas:

– Nepriimkite rimtai to, ką pasakiau... Kartais manau, jei pažadinčiau jūsų smalsumą... Na, nesupykite...

Kai ėjo pirmyn ir atgal, jis užmynė ant mano darželio. Nežinau, ar sąmoningai, ar nesąmoningai, erzindamas. Faustinė tai matė, prisiekiu, kad matė, tačiau nenorėjo apginti manęs nuo įžeidimo ir toliau klausinėjo jo šypsodamasi, kone atsidavusi smalsumui. Jos elgesys man atrodo niekingas. Darželis, be abejonės, baisiai neskoningas. Bet kodėl ji leido barzdylai mindžioti jį? Ar ir taip nesu užtenkamai apmindžiotas?

Tačiau ko galima tikėtis iš tokių žmonių? Abudu priklauso tam idealo tipui, kokio siekia gausybės nekuklių atvirukų kūrėjai. Jie dera: išbalęs barzdyla ir apkūni čigonė didžiulėmis akimis... Netgi atrodo, kad esu juos matęs geriausiose Portiko Amariljo kolekcijose Karakase.

Vis dar klausiu savęs: ką turėčiau manyti? Iš tikrųjų, toji moteris nepakenčiama. Ir ko ji ieško? Galbūt ji žaidžia su manimi ir su barzdyla, bet taip pat gali

būti, kad barzdočius tėra priemonė žaisti su manimi. Jai nerūpi, jei jis kankinasi. Gal Morelis jai tėra būdas pabrėžti savo abejingumą man ir ženklas, kad šis abejingumas – didžiausias ir galutinis.

Tačiau jei ne... Jau kuris laikas ji manęs nemato... Man atrodo, kad užmušiu ją arba išprotėsiu, jei ir toliau manęs nematys. Kartais galvoju, gal nepaprastai nesveikos gyvenimo sąlygos pietinėje šios salos dalyje pavertė mane nematomu. Tai būtų pranašumas: galėčiau pagrobti Faustinę be jokio pavojaus...

*

Vakar nėjau ant uolų. Daug kartų tvirtinau sau, kad neisiu ir šiandien. Bet popietę supratau, kad eisiu. Faustinė neatėjo ir kažin kada besugrįš. Ji liovėsi pramogauti su manimi (po darželio išmindžiojimo). Dabar jai nusibodau kaip anekdotas, kuris juokingas tik vienąkart ir kurį kažkas vėl nori pakartoti. Pasistengsiu, kad jis nesikartotų.

Ant uolų laukdamas buvau it pamišęs: „Tai mano kaltė, – sakiau sau (kad Faustinė nepasirodė), – juk buvau pasiryžęs neateiti“.

Užlipau ant kalvos. Išlindau iš už krūmų guoto ir

susidūriau su dviem vyrais ir ponia. Sustojau, nekvėpavau; mūsų niekas neskyrė (tik penki metrai tuščios ir tamsios erdvės). Vyrai buvo atsukę man nugarą, o ponia – priekiu, sėdėjo ir žiūrėjo tiesiai į mane. Mačiau, kad ji dreba. Ji staiga pasisuko ir pažvelgė į muziejų. Pasislėpiau už augalų. Ji tarė laimingu balsu:

– Dabar ne metas pasakoms apie vaiduoklius. Eikime vidun.

Vis dar nežinau, ar jie iš tiesų pasakojo pasakas apie vaiduoklius, ar vaiduoklius ji paminėjo tam, kad praneštų pamačius kažką keisto (mane).

Jie išėjo. Netoli vaikštinėjo vyras ir moteris. Bijojau, kad mane pastebės. Pora dar labiau prisiartino. Išgirdau pažįstamą balsą:

– Šiandien nėjau pažiūrėti...

(Man ėmė daužytis širdis. Pasirodė, kad omenyje ji turi mane.)

– Labai apgailestauji?

Nežinau, ką atsakė Faustinė. Barzdyla padarė pažangą. Jie jau tujinosi.

Grįžau į žemumas apsisprendęs – pasiliksiu čia, kol mane nuneš jūra. Jei įsibrovėliai ateis manęs, nepasiduosiu, nebėgsiu.

*

Savo ketinimą nesirodyti Faustinei tęsiau keturias dienas (prisidėjo ir du potvyniai – atsirado man daug darbo).

Anksti nuėjau ant uolų. Paskui atėjo Faustinė ir veidmainiškasis tenisininkas. Kalbėjosi taisyklinga prancūzų kalba, net labai taisyklinga – tarsi būtų iš Pietų Amerikos.

– Visiškai praradau jūsų pasitikėjimą?

– Visiškai.

– Seniau manimi tikėjote.

Pastebėjau, kad jau nebesitujino, tačiau iš karto atsiminiau, kad kai žmonės ima tujintis, neišvengiamai nuolat grįžta prie „jūs“. Galbūt apie tai pagalvojau vien dėl pokalbio, kurį nugirdau. Šis pokalbis taip pat buvo apie grįžimą į praeitį, tačiau kita prasme.

– Patikėtumėte manimi, jei grąžinčiau jus dar toliau į praeitį, prieš tą vakarą Vensene?

– Jau niekada negalėčiau patikėti jumis. Niekada.

– Ateities įtaka praeičiai, – tarė Morelis entuziastingai ir labai žemu balsu.

Paskui abu kuriam laikui nutilo, žvelgė į jūrą. Tada

vyras prašneko tartum išsivaduodamas nuo slegiančio priešiškumo:

– Patikėk manimi, Faustine...

Jis atrodė užsispyręs. Ir toliau taip pat maldavo, kaip ir prieš aštuonias dienas.

– Ne... Jau suprantu, ko norite.

Jų pokalbiai kartojasi, tai nepaaiškinama. Čia skaitytojas neturėtų priskirti jų prie karčios mano būties padarinių ir neturėtų lengvabūdiškai jų susieti su žodžiais *persekiojamas*, *vienišas*, *mizantropas*. Prieš teismo procesą studijavau šią temą: pokalbiai yra apsikeitimas jau žinomomis arba tarp pašnekovų aptartomis naujienomis (pavyzdžiui, meterologinėmis), pasipiktinimais ar džiaugsmais (pavyzdžiui, intelektualiais). Pokalbius skatina malonumas kalbėti, išreikšti sutikimą ir nesutikimą.

Žiūrėjau į juos, klausiausi jų. Jutau, kad vyksta kažkas keisto, tačiau nežinojau kas. Mane piktino tas juokingas padugnė.

– Jei pasakyčiau, ko noriu...

– Tai mane įžeistų?

– Arba susišnekėtume. Turime mažai laiko. Tris dienas. Kaip gaila, kad nesusišnekame.

Mano atmintyje iš lėto, o realiame gyvenime tiksliai ėmė kartotis Faustinės ir barzdylos žodžiai ir judesiai, kuriuos girdėjau ir mačiau prieš aštuonias dienas. Žiaurus amžinas grįžimas. Tačiau nevisiškas: trūksta mano darželio. Morelio sutryptas dabar jis tik purvynė su į žemę įmintų negyvų gėlių liekanomis.

Iš pradžių jaučiausi pakylėtas. Pamaniau, kad nustačiau štai ką: mūsų veiksmuose tikriausiai yra netikėtų, nuolatinių pasikartojimų. Palanki proga man leido tą pastebėti. Nedažnai gali pabūti slaptu kelių pokalbių tarp tų pačių žmonių liudininku. Gyvenimo scenos kartojasi kaip teatre.

Išklausęs Faustinės ir barzdylos, ėmiau taisyti senesnio pokalbio atsiminimus (iš atminties užrašytus prieš keletą puslapių).

Bijojau, kad šis atradimas gali būti paprasčiausia mano nusilpusios atminties išdaiga arba gal jį paskatino tikros ir užmaršties supaprastintos scenų sugretinimas.

O tada staiga įširdęs ėmiau įtarti, kad visa tai – komiškas vaidinimas, pokštas, nukreiptas prieš mane.

Turiu paaiškinti. Niekada nė akimirką nesuabejojau dėl to, kaip svarbu stengtis, kad Faustinė pajustų,

kokie išskirtinai svarbūs esame tik mudu (o apie barzdylą nebuvo nė minties). Dabar ėmiau galvoti, kad reikėtų nubausti tą tipą, smaginausi įsivaizduodamas, kaip jį pažeminu ir priverčiu gerai apsijuokti.

Ir štai turėjau tam progą. Kaip ją geriausiai išnaudoti? Negalėjau nieko sugalvoti dėl savo įniršio.

Nejudėdamas, tarsi mąstyčiau, laukiau tinkamo momento susidurti akis į akį. Barzdyla nuėjo paimti Faustinės skepetaitės ir krepšio. Grįžo purtydamas smėlį iš jų ir sakydamas (kaip ir aną kartą):

– Nepriimkite rimtai to, ką pasakiau... Kartais manau...

Jis buvo vos už kelių metrų nuo Faustinės. Aš žengiau į priekį tvirtai pasiryžęs bet kam, tačiau konkrečiai – nežinia kam. Spontaniškumas – grubumo šaltinis. Parodžiau pirštu į barzdylą, tartum supažindindamas jį su Faustine, ir sušukau:

– *La femme à barbe, Madame Faustine*!

Tai buvo nelinksmas pokštas; netgi nežinojau, kuriam iš juodviejų jis skirtas.

Barzdyla ir toliau žingsniavo link Faustinės ir vos nesitrenkė į mane, tačiau spėjau greitai pasitraukti šonan. Moteris ir toliau jo klausinėjo, jos veidas ir

toliau buvo džiaugsmingas. Nuo jos ramybės man vis dar kraupu.

Nuo tos akimirkos iki pat vakaro kankinausi iš gėdos, norėjau klauptis prieš Faustinę. Negalėjau laukti saulėlydžio. Nuėjau ant kalvos, pasirengęs pasiduoti ir nujausdamas, kad jei viskas pavyks, iškelsiu melodramatišką maldavimų sceną. Klydau. To, kas vyksta, negalima paaiškinti. Ant kalvos buvo tuščia.

*

Kai pamačiau, kad ant kalvos nieko nėra, ėmiau bijoti, jog tai gali būti savotiški spąstai, jau paleisti veikti. Apimtas išgąsčio apvaikščiojau visą muziejų, kartkartėmis pasislėpdamas. Tačiau užteko pažvelgti į baldus ir sienas, kurių atskirtumu, regis, jau buvo pasirūpinta, kad įsitikinčiau, jog čia nieko nėra. Negana to, kad įsitikinčiau, jog čia niekada nieko nebuvo. Sunku tvirtinti, kad grįžus po beveik dvidešimties dienų visi namų daiktai daugybėje kambarių liko stovėti toje pačioje vietoje, kurioje buvo man išeinant. Vis dėlto pripažįstu – ir tai man įrodymas, – kad šie penkiolika žmonių (ir lygiai tiek pat tarnų) nepajudino nė vieno suolelio, lempos arba, jei pajudino, padėjo atgal į vietą,

ten, kur buvo anksčiau. Apžiūrėjau virtuvę, skalbyklą: maistas, kurį palikau prieš dvidešimt dienų, drabužiai (pavogti iš spintos muziejuje), pakabinti džiūti prieš dvidešimt dienų, viskas buvo; maistas supuvęs, drabužiai sausi, tačiau ir vienas, ir kiti vietoje.

Sušukau tuose tuščiuose namuose:

– Faustine! Faustine! – niekas neatsakė.

Iš dviejų faktų – fakto ir prisiminimo – galima daryti išvadą. Pastaruoju metu atsidėjęs stengiausi išbandyti naujas šaknis. Man regis, Meksikos indėnai iš šių šaknų sulčių gamina gėrimą – tai prisiminimas (arba užmiršimas), – nuo kurio kliedi keletą dienų. Išvada (apie Faustinės ir jos draugų buvimą saloje) logiška, tačiau rimtai ją priimti galėčiau tik juokaudamas. Panašu, kad juokauju – praradau Faustinę ir svarstau šiuos dalykus kaip hipotetinis stebėtojas, trečioji šalis.

Nelabai tuo tikėdamas atsiminiau, kokia mano, kaip pabėgėlio, padėtis ir kokia pragariška yra teisingumo galia. Galbūt visa tai buvo nežmoniška gudrybė. Tačiau negalėjau pasiduoti nevilčiai, negalėjau sumenkinti savo gebos pasipriešinti: galėjo ištikti baisi katastrofa.

Apžiūrėjau koplyčią, rūsius. Nusprendžiau apeiti visą salą prieš guldamas miegoti. Nuėjau ant uolų, ant kalvos šlaito, į paplūdimius, į žemumas (iš perdėto atsargumo). Turėjau pripažinti, kad įsibrovėlių saloje nėra.

Kai grįžau į muziejų, buvo beveik sutemę. Nervinausi. Norėjau elektros šviesos ryškumo. Išbandžiau daug jungiklių; šviesos nebuvo. Tai, regis, patvirtina mano nuomonę, kad potvyniai tiekia energiją varikliams (per tą hidraulinį malūną, arba veleną, žemumose). Įsibrovėliai išeikvojo šviesą. Po pastarųjų dviejų potvynių užsitęsė ilgesnis štilis. Jis baigėsi tą patį vakarą, kai įžengiau į muziejų. Turėjau viską uždaryti, atrodė, kad vėjas ir jūra sunaikins salą.

Pirmajame rūsyje, prie milžiniškų variklių, tamsoje jaučiausi įvarytas į visišką neviltį. Man nebereikia jėgų, kad nusižudyčiau, nuo tada kai dingo Faustinė, net nebeliko anachroniško pasitenkinimo mirtimi.

*

Iš tuščio noro pateisinti savo nusileidimą į rūsius pamėginau paleisti mašinas. Pasigirdo keli spragtelė-

jimai, tada vėl įsivyravo tyla, o aplinkui audra trankė spygliuočio šakas į storą lango stiklą lubose.

Nepamenu, kaip išėjau. Užlipęs viršun, išgirdau variklio ūžesį, šviesa greitai pripildė visas kambario kertes, o aš atsidūriau priešais du vyrus: vienas apsirengęs baltai, o kitas – žaliai (virėjas ir tarnas). Nežinau, kuris iš jų paklausė (ispaniškai):

– Gal galite pasakyti, kodėl jis pasirinko šią apleistą vietą?

– Tik jis tai žino (taip pat ispaniškai).

Įdėmiai klausiausi. Tai buvo kiti žmonės. Šios naujosios šmėklos (pasirodžiusios arba mano nepriteklių, toksinių medžiagų ir saulės kankinamose smegenyse, arba šioje saloje, tokioje mirtingoje) buvo iberai ir šie žodžiai leido man prieiti išvadą, kad Faustinė negrįžo.

Jie ir toliau kalbėjosi ramiu balsu, tartum nebūtų išgirdę mano žingsnių, tartum manęs nė nebūtų.

– Neneigiu, bet kaip ši mintis kilo Moreliui?

Juos pertraukė kitas vyras rūsčiai tardamas:

– Kiek galima? Valgis paruoštas jau prieš valandą.

Veriamai juos nužvelgė (taip veriamai, kad klausiau savęs, ar tik jis nesistengia sutramdyti noro pažvelgti į

mane) ir tuojau pat dingo rėkaudamas. Jam iš paskos nusekė virėjas, tarnas nubėgo į priešingą pusę.

Labai stengiausi nusiraminti, tačiau drebėjau. Suskambo gongas. Mano gyvenime jau buvo akimirkų, kuriomis ir didvyriai būtų apimti baimės. Manau, kad dabar jie irgi nebūtų ramūs. Tačiau tada apėmė dar didesnis siaubas. Laimei, trumpai teužtruko. Prisiminiau tą gongą. Buvau jį matęs daug kartų valgomajame. Norėjau pabėgti. Dar kiek nusiraminau. Juk bėgti iš tikrųjų neįmanoma. Audra, valtis, naktis... Jei audra ir būtų nurimusi, siaubinga leistis į jūrą tokią naktį be mėnulio. Be to, valtimi nebūčiau pajėgęs toli nuplaukti... O žemumos, tikriausiai jos buvo apsemtos. Mano pabėgimas būtų labai greitai pasibaigęs. Kur kas vertingiau buvo paklausyti, stebėti šių žmonių veiksmus, palaukti.

Apsižvalgiau aplinkui ir pasislėpiau (šypsodamasis iš pasitenkinimo savimi) kambarėlyje po laiptais. Tai (tik vėliau susimąsčiau) buvo labai negudru. Jei manęs ieškotų, be abejonės, apžiūrėtų tą vietą. Kurį laiką negalvojau, buvau labai ramus, tačiau vis dar suglumęs.

Man iškilo dvi abejonės:

kaip jie atvyko į salą? Kai tokia audra, joks kapitonas nebūtų drįsęs prisiartinti; manyti, kad jie perlipo į valtis ir atplaukę išsilaipino, būtų absurdiška.

Kada jie atvyko? Valgis buvo paruoštas jau gan seniai, tačiau nepraėjo nė ketvirtis valandos nuo tada, kai nusileidau prie variklių, – tada saloje dar nieko nebuvo.

Jie įvardijo Morelį. Tikriausiai tai reiškė, kad sugrįžo tie patys žmonės. Gali būti, pamaniau smarkiai plakančia širdimi, kad greit vėl išvysiu Faustinę.

*

Iškišau galvą, nujausdamas, kad greitai būsiu sučiuptas ir mano sumišimas baigsis.

Nieko nebuvo.

Užlipau laiptais, nužingsniavau pusaukščio koridoriumi; atsistojau už vienos iš vainikuotų terakotinių dievybių, pasilenkęs pažvelgiau į valgomąjį.

Kiek daugiau nei tuzinas žmonių buvo susėdę prie stalo. Įsivaizdavau, kad jie turistai iš Naujosios Zelandijos ar Australijos. Atrodė, kad jie ten įsikūrę ir neplanuoja greitu metu išvykti.

Gerai pamenu: pamačiau visą grupę, supratau,

kad jie ne šiaip pravažiuojantys turistai, ir tik tada pagalvojau apie Faustinę. Ėmiau jos ieškoti, tuojau pat ją pamačiau. Maloniai nustebau: šalia jos nebuvo barzdylos; tai buvo nepagrįstas džiaugsmas: barzdylos nėra (tačiau dar prieš patikėdamas tuo išvydau jį priešais Faustinę).

Pokalbiai buvo vangūs. Morelis užvedė nemirtingumo temą. Kalbėjosi apie keliones, vakarėlius, būdus (maitintis). Faustinė su šviesiaplauke mergina kalbėjosi apie vaistus. Alekas, jaunas vyriškis, kruopščiai susišukavęs, rytietiško tipo ir žalių akių, mėgino pasakoti apie savo vilnos verslą, tačiau jam nekaip sekėsi. Morelis entuziastingai kūrė sporto aikštelės ar teniso kortų saloje planą.

Atpažinau dar keletą žmonių iš muziejaus. Faustinės kairėje buvo moteris – Dora? – šviesių garbanotų plaukų, daug besišypsanti, didele galva, šiek tiek palenkta į priekį kaip energingos kumelaitės. Priešais sėdėjo jaunas tamsus vyras, gyvybingų akių ir vešlių, nuo įtampos surauktų antakių. Toliau buvo aukšta plokščiakrūtė mergina nepaprastai ilgomis rankomis ir pasišlykštėjimo išraiška veide. Jos vardas Irenė. Toliau – toji moteris, kuri pasakė: *Dabar ne metas*

pasakoms apie vaiduoklius, – tą naktį, kai užlipau ant kalvos. O kitų neatsimenu.

Kai buvau mažas, žaisdavau su knygų iliustracijomis: ilgai į jas žiūrėdavau ir nepaliaujamai imdavo rastis naujų objektų. Dabar kurį laiką susierzinęs žiūrėjau į Fudžitos piešinius su moterimis, tigrais ar katinais.

Žmonės nuėjo į didžiąją salę. Labai ilgai, pernelyg baimingai – mano priešai buvo didžiojoje salėje arba rūsyje (personalas) – lipau tarnybiniais laiptais iki durų, paslėptų už širmos. Pirmiausia pamačiau moterį, mezgančią šalia vienos iš alebastro urnų; paskui tą moterį, vardu Irenė, ir dar vieną, juodvi kalbėjosi. Ieškojau toliau, rizikuodamas būti pamatytas, ir išvydau Morelį prie stalo su penkiais žmonėmis žaidžiantį kortomis, Faustinė buvo nusisukusi. Stalas mažytis, visų pėdos suglaustos viena prie kitos, o aš kelias minutes, o gal ir daug ilgiau, užmiršęs pavojų mėginau įmatyti, ar Morelio ir Faustinės pėdos liečiasi. Šis apgailėtinas užsiėmimas visiškai baigėsi, jį pakeitė siaubas, kai pamačiau į didžiąją salę įėjusį ir į mane žiūrintį tarną raudonu veidu ir labai apvaliomis akimis. Išgirdau žingsnius. Ėmiau bėgti šalin. Pasi-

slėpiau tarp pirmosios ir antrosios alebastro kolonų eilės apskritojoje salėje, virš akvariumo. Po manimi plaukiojo tokios pačios žuvys, kokias buvau ištraukęs supuvusias pirmosiomis atvykimo dienomis.

*

Jau nurimęs priėjau arčiau prie durų. Faustinė, Dora – jos kompanionė prie stalo – ir Alekas lipo laiptais. Faustinė judėjo apgalvotai, lėtai. Dėl šio nepabaigiamo kūno, dėl šių pernelyg ilgų kojų, dėl šio kvailo jausmingumo aš kėliau pavojų ramybei, Visatai, prisiminimams, tokiam gyvybingam nerimui, savo gerovei, jei tik perprasčiau potvynių kartotinumą ir pažinčiau daugiau kaip vieną nekenksmingą šaknį.

Sekiau juos. Netikėtai jie įžengė į kambarį. Priešais atradau atviras duris, apšviestą ir tuščią kambarį. Įžengiau itin saugodamasis. Be abejonės, kažkas ten buvo ir pamiršo išjungti šviesą. Lova ir stalas, skirtas *toilette*, jokių knygų, drabužių, jokios mažiausios netvarkos – visa tai rodė, kad niekas čia negyvena.

Sunerimau, kai muziejaus gyventojai grįžo į savo kambarius. Išgirdau kažką žengiant laiptais ir norėjau užgesinti šviesą, tačiau tai buvo neįmanoma: jungiklis

buvo užstrigęs. Lioviausi mėginti. Šviesa, užgęstanti tuščiame kambaryje, kaip tik būtų patraukusi dėmesį.

Jei ne tas jungiklis, galbūt būčiau iš karto užmigęs iš nuovargio ir dėl daugybės užgęstančių šviesų durų plyšiuose (atgavęs ramybę, kad Faustinės kambaryje ta didžiagalvė moteris!). Numaniau, kad jei kas nors eitų per koridorių, užeitų į mano kambarį užgesinti šviesos (likusi muziejaus dalis skendėjo tamsoje). Tai galbūt neišvengiama, tačiau nelabai pavojinga. Kai pamatytų, kad jungiklis užstrigęs, išeitų, nenorėdamas trukdyti kitiems. Reikėtų tik trumpam pasislėpti.

Kai apie visa tai galvojau, tarpdury pasirodė Doros galva. Jos akys žvelgė pro mane. Išėjo nepamėginusi išjungti šviesos.

Man ji įvarė kone konvulsišką baimę. Buvau beišeinąs, tačiau prieš tai mintyse peržvelgiau namą ieškodamas saugios slėptuvės. Man buvo sunku palikti tą kambarį, nes iš jo galėjau stebėti Faustinės duris. Atsisėdau ant lovos ir užmigau. Po kurio laiko sapnuose pamačiau Faustinę. Ji įėjo į kambarį. Buvo labai arti. Pabudau. Šviesa buvo dingusi. Stengiausi nejudėti, matyti tamsoje, tačiau negalėjau kontroliuoti savo kvėpavimo ir išgąsčio.

Atsistojau, išėjau į koridorių, įsiklausiau į tylą, stojusią po audros: niekas jos nepertraukė.

Skubriai ėjau per koridorių, jausdamas, kad tuoj netikėtai atsivers durys ir aš atsidursiu grubių rankų ir negailestingo, pašaipaus balso valioje. Keistas pasaulis, kuriame pastarosiomis dienomis gyvenau susikrimtęs, mano spėlionės ir nerimas, Faustinė – visa tai tik trumpalaikiai formalumai, vedantys mane į kalėjimą ir kartuves.

Atsargiai nulipau laiptais, nes buvo tamsu. Priėjau prie vienų durų ir norėjau jas atidaryti: tai buvo neįmanoma, net negalėjau pajudinti rankenos (jau buvau pastebėjęs, kad yra užraktų, kurių rankenos užstringa, tačiau nesuprantu, ką daryti su langais – jie be užraktų, o sklendės neatsidaro). Beveik įsitikinau, kad išeiti neįmanoma, vis labiau nervinausi – galbūt dėl šito, o gal dėl šviesos trūkumo ir savo bejėgiškumo: juk net vidinės durys tapo neįveikiamos. Tarnų laiptais lipantys žingsniai mane skubino. Nežinojau, kaip išeiti iš kambario. Nekeldamas triukšmo, apgraibomis palei sieną nuėjau iki vienos iš didžiųjų alebastro urnų. Stengdamasis iš visų jėgų ir rizikuodamas įslydau vidun.

Ilgai blaškiausi ant slidaus alebastro paviršiaus priešais trapią lempą. Klausinėjau savęs, ar Faustinė liko viena su Aleku, ar vienas iš jų išėjo kaip ir Dora.

Šįryt mane pažadino besikalbantys balsai (buvau pernelyg silpnas ir mieguistas, kad klausyčiausi). Paskui nieko nebesigirdėjo.

Norėjau ištrūkti iš muziejaus. Ėmiau stotis kupinas baimės, kad pargriūsiu ir sudaužysiu didžiąją lempą ar kad kas nors pamatys mano kyšančią galvą. Labai lėtai ir vargingai lipau iš alebastro indo. Laukdamas, kol mano nervai truputį aprims, pasislėpiau už užuolaidų. Buvau toks silpnas, kad negalėjau jų pajudinti; jos man atrodė kietos ir sunkios kaip kai kuriuos antkapius slegiantys akmeniniai paminklai. Skausmingai įsivaizdavau įmantrius pyragėlius ir kitą maistą, būdingą civilizacijai: bufete tikrai jo rasiu. Kelis kartus vos nenualpau, vos nesusijuokiau, nesibaimindamas nužygiavau prie prieangio laiptų. Durys buvo atviros. Nieko nebuvo. Įėjau į bufetą, didžiuodamasis savo drąsa. Išgirdau žingsnius. Norėjau atidaryti duris laukan, tačiau vėl čiupau už vienos iš tų nepalenkiamų rankenų. Tarnų laiptais kažkas lipo žemyn. Nubėgau prie įėjimo. Per atidarytas duris mačiau dalį pintos

kėdės ir sukryžiuotas kojas. Grįžau prie pagrindinių laiptų; ten irgi išgirdau žingsnius. Buvo žmonių valgomajame. Įėjau į didžiąją salę, pamačiau atdarą langą ir beveik tuo pat metu – Irenę ir moterį, kuri aną vakarą kalbėjo apie vaiduoklius, vienoje pusėje, o kitoje – jaunuolį vešliais antakiais su atversta knyga, žingsniuojantį link manęs ir deklamuojantį prancūziškas eiles. Sustojau, sulaikęs kvėpavimą įsimaišiau tarp jų, kone liečiau juos praeidamas, iššokau pro langą ir smūgio sudurdytomis kojomis (nuo lango iki vejos – kokie trys metrai) nubėgau tarpeklio kraštu žemyn, daugkart krisdamas, nesidairydamas, ar kas mane mato.

Pasiruošiau šiek tiek maisto. Godžiai rijau ir staiga praradau apetitą.

Dabar man beveik nebeskauda. Esu ramesnis. Galvoju, nors ir atrodo absurdiška, kad galbūt jie manęs nepamatė muziejuje. Praėjo visa diena ir niekas manęs neatėjo. Net baisu pripažinti tokią sėkmę.

*

Iš vieno fakto šio pasakojimo skaitytojai gali nustatyti antrojo įsibrovėlių pasirodymo datą: kitą dieną

buvo matyti du mėnuliai ir dvi saulės. Gali būti, kad tai tik vietinis reiškinys, vis dėlto man atrodo, kad veikiausiai tai miražas, kilęs iš mėnulio ar saulės, jūros ir oro, tikriausiai matomas ir Rabaule, ir visame šiame regione. Pastebėjau, kad antroji saulė – galbūt pirmosios atvaizdas – kur kas intensyvesnė. Man rodos, kad nuo užvakar iki vakar temperatūra pragariškai pakilo. Tartum naujoji saulė būtų atnešusi svilinančią vasarą vietoje pavasario. Naktys labai baltos – tarsi poliarinis spindesys sklando ore. Tačiau įsivaizduoju, kad du mėnuliai ir dvi saulės nėra labai įdomu, turbūt pasiekė visus pasaulio kampelius, jei ne danguje, tai moksliškiausiuose ir išsamiausiuose pranešimuose. Pažymiu šį reiškinį ne todėl, kad jis teikia poetiškumo ir sužadina smalsumą, o todėl, kad mano skaitytojai, gaunantys dienraščių ir pažymintys gimtadienius, galėtų datuoti šiuos puslapius.

Pirmąkart išgyvename naktis su dviem mėnuliais. Tačiau dvi saulės pastebėtos jau seniau. Apie tai pasakoja Ciceronas dialoge *De Natura Deorum*:

Tum sole quod ut e patre audivi Tuditano et Aquilio consulibus evenerat.

Nemanau, kad neteisingai cituoju*. Mirandos institute M. Lobrė liepė mums atmintinai išmokti pirmuosius penkis *Antrosios knygos* ir tris paskutinius *Trečiosios knygos* puslapius. Daugiau apie *Apie dievų prigimtį* nežinau.

Įsibrovėliai manęs neatėjo. Matau juos pasirodančius ir išnykstančius ant kalvos krašto. Galbūt dėl kokio nors sielos netobulumo (ir dėl uodų begalybės) ilgėjausi vakarykščio vakaro, kai buvau praradęs viltį pamatyti Faustinę, kai mažiau kankinausi nei dabar. Ilgėjausi to momento, kai vėl įsikūręs muziejuje pasijutau pavergtos vienatvės šeimininku.

* Klysta. Praleidžia svarbiausią žodį: *geminato* (iš *geminatus* – sudvejintas, dubliuotas, pakartotas, paantrintas). Štai kaip skamba citata: *...tum sole geminato, quod, ut e patre audivi, Tuditano et Aquilio consulibus evenerat; quo quidem anno P. Africanus sol alter extinctus est...* Pagal Menendeso i Pelajo vertimą į ispanų kalbą skamba taip: *Dvi saulės, kurios, kaip girdėjau iš savo tėvo, matėsi Tuditano ir Akvilijaus konsulate, tais pačiais metais, kai toji kita Publijaus Afrikiečio saulė buvo užgesinta* (183 m. pr. Kr.). (Redaktoriaus pastaba)

*

Dabar prisimenu, apie ką galvojau užvakar naktį tame įkyriai apšviestame kambaryje. Apie įsibrovėlių prigimtį ir apie mano santykius su jais.

Bandžiau aiškinti įvairiai:

kad sergu tuo garsiuoju salos maru, jis veikia vaizduotę: pasireiškia žmonės, muzika, Faustinė; o kūną galbūt bjauroja siaubingos žaizdos, mirties ženklai, kurių negaliu matyti dėl poveikio vaizduotei;

kad sugadintas žemumų oras ir nepakankama mityba pavertė mane nematomu. Įsibrovėliai manęs nepamatė (arba jie nežmoniškai disciplinuoti; slapčia atmečiau, patenkintas savo įsitikinimu, visus įtarimus, kad tai policijos surengtas sąmokslas). Prieštaravimas: nesu nematomas paukščiams, driežams, žiurkėms, uodams.

Man šovė mintis (nepatikima), kad jie gali būti kitokios prigimties būtybės, iš kitos planetos, su akimis, neskirtomis matyti, su ausimis, neskirtomis girdėti. Atsiminiau, kad kalbėjosi taisyklinga prancūzų kalba. Išplėtojau ankstesnę absurdišką mintį: ta kalba gretutinė mūsų pasauliui, skirta kitokiems, ne kalbos tikslams.

Sugalvojau ketvirtą hipotezę dėl savo iškreipto poreikio pasakoti sapnus. Štai ką sapnavau vakar naktį.

Buvau beprotnamy. Po ilgos konsultacijos (teismo proceso?) su daktaru mane čia atvežė mano šeima. Morelis buvo beprotnamio direktorius. Kartkartėmis suprasdavau, kad esu saloje; kartkartėmis manydavau esąs beprotnamy; kartkartėmis būdavau to beprotnamio direktorius.

Nemanau, kad būtinai reikėtų laikyti sapną realybe, ar realybę beprotyste.

Penktoji hipotezė: įsibrovėliai yra mirusių bičiulių būrys; aš – keliautojas kaip Dantė ar Svedenborgas, jei ne dar vienas mirusysis iš kitos kastos kitokiu metamorfozės momentu. O ši sala – skaistykla arba tų mirusiųjų rojus (apie kelių rojų galimybę jau buvo užsiminta, jei būtų tik vienas rojus, į kurį keliautų visi ir kur lauktų žavingos vestuvės ir literatūriniai trečiadieniai, daugelis iš mūsų jau būtų liovęsi mirti).

Dabar supratau, kodėl rašytojai rašo apie aimanuojančius vaiduoklius. Mirusieji ir toliau vaikšto tarp gyvųjų. Jiems sunku pakeisti savo įpročius, atsisakyti tabako, moterų prievartautojų įvaizdžio. Buvau

pašiurpintas (mąsčiau teatrališkai), kad esu nematomas; pašiurpintas, kad Faustinė, nors ir artima, yra kitoje planetoje (vardas „Faustinė“ privertė mane jaustis melancholiškai); o aš esu miręs, esu nepasiekiamas (pamatysiu Faustinę, pamatysiu ją išvykstančią, bet mano gestai, mano prašymai, mano bandymai jos nepasieks). Tie baisūs sprendimai – tai sužlugdytos viltys.

Rikiuodamas šias mintis pajutau tikrą euforiją. Sukaupiau įrodymų, kad mano santykiai su įsibrovėliais – kaip santykiai tarp būtybių skirtingose plotmėse. Gali būti, kad šioje saloje nutiko jos mirusiesiems (man ir joje gyvenantiems gyvūnams) nepastebima katastrofa; paskui atvyko įsibrovėliai.

Taigi aš miręs! Kaip mane sujaudino ši mintis (jaučiausi išdidžiai, literatūriškai).

Prisiminiau savo gyvenimą. Mažai jaudinanti vaikystė, vakarai Paseo del Paraise; dienos prieš mano suėmimą tarsi svetimos; mano ilgas bėgimas; mėnesiai, praleisti saloje. Mirtis turėjo dvi galimybes įsikišti į mano istoriją. Prieš policijai atvykstant į mano kambarį dvokiančiame rožiniame pensione 11-toje Oestės gatvėje, priešais Pastoros aikštę (teismo

posėdį tada vestų Paskutinio teismo teisėjai; būtų priimtas sprendimas dėl mano pabėgimo ir kelionės į rojų, pragarą arba skaistyklą). Kita proga mirčiai buvo per kelionę valtimi. Saulė lydė man kaukolę, ir nors atsiirklavau iki čia, turbūt praradau sąmonę dar prieš atvykdamas. Iš tų dienų visi prisiminimai išliko migloti, išskyrus pragarišką šviesą, siūbavimą ir vandens garsus, už visas mūsų gyvenimo jėgas stipresnę kančią.

Ilgai apie tai galvojau, tad jau truputį įgriso ir tęsiau ne taip logiškai: nebuvau miręs, kol nepasirodė įsibrovėliai, juk vienatvėje neįmanoma mirti. Kad prisikelčiau iš numirusių, turiu sunaikinti liudininkus. Tai bus nesunku. Neegzistuoju – jie neįtars savo pačių išnykimo.

Galvojau ir apie kitą dalyką – apie neįtikėtiną itin slapto pagrobimo planą, kurį tartum sapną pasakočiau tiktai sau.

Nepaprastai nervingais momentais man kildavo šie nepateisinami, tušti paaiškinimai. Žmogus, kaip ir mylėjimasis, neatlaiko ilgos įtampos.

*

Tai – pragaras. Nebegaliu pakelti saulių. Nesijaučiu gerai gal ir dėl to, kad valgiau kažkokių svogūnėlių, panašių į ropes, labai skaidulingų.

Saulės buvo aukštai, viena aukščiau už kitą, ir netikėtai (manau, kad žiūrėjau į jūrą iki to momento) labai arti, tarp rifų, pasirodė laivas. Tarsi būčiau užmigęs (net ir musės skraidžioja miegančios po šia dviguba saule) ir pabudęs po keleto sekundžių ar valandų, net nepastebėjęs, kad miegojau ar kad pabudau. Laivas buvo krovininis, baltas. *Mano nuosprendis*, – pamaniau pasipiktinęs. *Be abejonės, atplaukė apieškoti salos.* Labai aukštas, geltonas kaminas (kaip „Royal Mail“ arba „Pacific Line“ laivų), triskart sušvilpė. Įsibrovėliai sugužėjo prie kalvos krašto. Kai kurios moterys mojavo skepetaitėmis.

Jūra buvo rami. Į vandenį nuleido valtį. Prireikė beveik valandos, kol paleido variklį. Saloje išsilaipino jūreivis, apsirengęs kaip valdininkas ar kaip kapitonas. O kiti grįžo atgal į laivą.

Vyras užlipo ant kalvos. Man buvo labai smalsu ir, nepaisydamas skausmų ir sunkiai virškinamų svogūnėlių, užlipau iš kitos pusės. Mačiau jį pagarbiai pasi-

sveikinantį. Jo paklausė, kaip sekėsi kelionė ir ar *gavo viską* Rabaule. Buvau už mirštančio fenikso skulptūros, nebijojau būti pamatytas (atrodė, neverta slėptis). Morelis nuvedė vyrą iki suoliuko. Jie kalbėjosi.

Supratau, kieno tas laivas. Tikriausiai įsibrovėlių arba Morelio. Atvyko jų pasiimti.

Turiu tris galimybes, – pamaniau, – *pagrobti ją, įsigauti į laivą, leisti jai išvykti.*

Ateis jos ieškoti, anksčiau ar vėliau atras mus, jei ją pagrobsiu. Nejau saloje nėra kur jos paslėpti? Pamenu, iš skausmo įsitempė veidas, stengiausi galvoti.

Taip pat man šovė į galvą išsivesti ją iš jos kambario pirmosiomis nakties valandomis ir išvykti irkluojant valtį, su kuria atvykau iš Rabaulo. Tačiau kur? Ar pasikartotų kelionės į salą stebuklas? Kaip man susiorientuoti? Ar verta atsiduoti laimei su Faustine, jei tame laive vidury vandenyno kęsime pernelyg ilgus vargus? Arba pernelyg trumpus: galimas daiktas, už kelių metrų nuo kranto nuskęsime.

Jei man pavyktų įsigauti į laivą, mane atrastų. Liko galimybė kalbėti, paprašyti pakviesti Faustinę arba Morelį ir paaiškinti jiems savo situaciją. Galbūt būtų laiko – jei mano istorija jų neįtikintų – nusižudyti

arba priversti, kad kas nors mane nužudytų dar nepasiekusį kalėjimo vartų.

Turiu apsispręsti, – pamaniau.

Aukštas, tvirtas vyras paraudusiu veidu, blogai nuskusta juoda barzda ir moteriškų manierų prisiartino prie Morelio ir tarė jam:

– Temsta. Dar turime pasiruošti.

Morelis atsakė:

– Minutėlę.

Kapitonas atsistojo. Morelis, pusiau atsitiesęs, toliau kalbėjosi su juo skubotai. Patapšnojo per nugarą ir atsisuko į storulį, kapitonas su juo pasisveikino. Morelis storulio paklausė:

– Eime?

Šypsodamasis storulis klausiamai pažiūrėjo į jaunuolį juodais plaukais ir vešliais antakiais ir pakartojo:

– Eime?

Jaunuolis pritariamai linktelėjo.

Trise jie nubėgo link muziejaus, nekreipdami dėmesio į moteris. Kapitonas prisiartino prie jų mandagiai šypsodamasis. Visi labai lėtai nusekė paskui tris vyriškius.

Nežinojau, ką daryti. Ta scena, nors ir juokinga, man pasirodė kelianti nerimą. Kam jie ruošiasi? Nebuvau sujaudintas. Pamaniau, jei pamatyčiau juos išvykstančius su Faustine, lygiai taip pat neveikliai ir kiek nervingai atsiduočiau kylančiam siaubui.

Laimei, dar nebuvo atėjęs tas momentas. Morelio barzdą ir liesas kojas mačiau iš tolo. Faustinė, Dora, moteris, kurią vieną naktį sutikau kalbančią apie vaiduoklius, Alekas ir trys vyrai, kurie jau buvo ten truputį anksčiau, apsirengę maudymosi kostiumus nusileido link baseino. Bėgiojau nuo vieno augalo prie kito, kad geriau matyčiau. Moterys liuoksėjo šypsodamos, vyrai šokinėjo tarsi norėdami sušilti – nesuvokiama kepinant dviem saulėms. Numanau, kaip nusivils išvydę baseiną. Kai lioviausi keisti vandenį, šis tapo neįbrendamas (bent jau normaliam žmogui): žalias, drumzlinas, putotas, pilnas didelių, kuokštais susikaupusių lapų, nugaišusių paukščių ir, be abejonės, gyvų gyvačių ir varlių.

Pusiau nuoga Faustinė be galo graži. Ji elgėsi žavingai nesivaržydama, truputį kvailokai, taip žmonės elgiasi, kai maudosi viešumoje. Ji pirmoji šoko į vandenį. Girdėjau, kaip jie pliuškenasi ir juokiasi.

Dora ir senoji moteris išlipo pirmosios. Senoji smarkiai mojuodama ranka skaičiavo:

– Vienas, du, trys!

Tikriausiai ėjo lenktynių. Vyrai išlipo išsekę. Faustinė dar kiek pabuvo vandenyje.

Tuo tarpu jūrininkai išsilaipino. Jie apžiūrinėjo salą. Slėpiausi už kelių palmių.

*

Papasakosiu tiksliai, kokių įvykių liudininku buvau nuo vakar vakaro iki šiandienos ryto, neįtikimų įvykių – realybė toli pažengusi... Dabar man atrodo, kad tikrosios aplinkybės yra ne tokios, kokias jau minėjau, kad mano išgyvenamos aplinkybės yra ne tokios, kokias manau išgyvenąs.

Kai plaukikai nuėjo apsirengti, nusprendžiau stebėti juos dieną ir naktį. Vis dėlto greitai pamaniau, kad taip daryti neverta.

Buvau beišeinąs, kai pasirodė tamsiaplaukis jaunuolis suaugusiais vešliais antakiais. Po minutės netikėtai pamačiau Morelį, kažką sekantį, besislepiantį už lango. Morelis nulipo laiptų maršu. Aš buvau netoli. Girdėjau juos.

– Nenorėjau apie tai kalbėti prie žmonių. Kai ką pasiūlysiu jums ir keletui kitų.

– Siūlykite.

– Ne čia, – tarė Morelis, įtariai įsistebeilijęs į medžius. – Šiąnakt. Kai visi išeis, dar pasilikite.

– Net pakirstas miego?

– Dar geriau. Kuo vėliau, tuo geriau. Tačiau svarbiausia – elkitės diskretiškai. Nenoriu, kad moterys sužinotų. Isterija man kelia isteriją. Sudie.

Nubėgo tolyn. Prieš įeidamas į namą, pažvelgė per petį. Jaunuolis buvo beeinąs, bet jį sustabdė keli Morelio gestai. Jis ėmė žingsniuoti pirmyn atgal, rankas susikišęs į kišenes ir nerūpestingai švilpaudamas.

Mėginau apgalvoti tai, ką mačiau, tačiau nenorėjau. Buvau sunerimęs.

Prabėgo maždaug ketvirtis valandos.

Kitas barzdyla žilais plaukais, storas, jo dar neužfiksavau šiame pasakojime, pasirodė ant laiptų maršo, pažiūrėjo į tolį, aplinkui. Nulipo ir sustojo priešais muziejų nejudantis, akivaizdžiai sutrikęs.

Grįžo Morelis. Jie minutėlę pasikalbėjo. Girdėjau:

– ... jei pasakyčiau, kad visi jūsų veiksmai ir žodžiai yra įrašyti?

– Man tai nesvarbu.

Klausiau savęs, ar tik jie nerado mano dienoraščio? Nutariau būti budrus. Nepasiduoti nuovargiui ir išsiblaškymo vilionėms. Neleisti sau nustebti.

Storulis vėl liko vienas, dvejojo. Morelis pasirodė su Aleku (rytietiško tipo jaunuoliu žaliomis akimis). Visi trys nuėjo.

Tuomet išėjo keletas vyrų ir tarnų su pintomis kėdėmis, pasistatė jas didelio ligoto duonmedžio šešėlyje (kelis ne tokius didelius šiuos medžius mačiau sename dvare Tekese). Moterys užėmė kėdes, aplink jas vyrai sudribo ant žolės. Atsiminiau vakarus tėvynėje.

Faustinė pasuko link uolų. Mane jau ima erzinti meilė šiai moteriai (ir juokinti: nesišnekėjome nė karto). Ji buvo su teniso marškinėliais ir skepetaite, beveik violetine, ant galvos. Visada atsiminsiu šias skepetaites, kai Faustinė išvyks!

Norėjau pasisiūlyti panešti jos krepšį arba pledą. Stebėjau ją iš toli, mačiau, kaip palieka krepšį ant uolos, papurto pledą, lieka nejudanti, mąsliai žiūrinti į jūrą ar vakaro saulę, perduodama abiem savo ramybę.

Tuoj prarasiu paskutinį savo šansą išmėginti laimę su Faustine. Galėčiau atsiklaupti, išpažinti jai savo aistrą, savo gyvenimą. Nepadariau to. Atrodė netinkama. Teisybė, kad moterys natūraliai priima bet kokią dovaną. Tačiau verčiau leisti aplinkybėms pačioms susidėlioti. Nepažįstamasis, mums apsakantis savo gyvenimą, nei iš šio, nei iš to pasakojantis, kad buvo įkalintas, nuteistas kalėti iki gyvos galvos ir kad mes esame jam priežastis būti, pasirodytų įtartinas. Baisu, ar tik visa tai ne *chantage*, kad nusipirktum plunksnakotį, ant kurio išgraviruota *Bolívar-1783–1830*, arba butelį su burlaiviu viduje. Kita galimybė – kalbėti su ja ir žiūrėti į jūrą kaip kokiam labai mąsliam kvailiui: pareikšti nuomonę apie dvi saules, apie mudviejų pomėgį stebėti saulėlydžius, truputį palaukti jos klausimų; bet kokiu būdu paminėti, kad esu rašytojas, kad visada norėjau gyventi vienišoje saloje; išpažinti, kaip susierzinau, kai čia atvyko žmonių; papasakoti jai apie savo įkalinimą apsemtoje salos dalyje (taip galima pradėti malonią diskusiją apie žemumas ir nelaimes jose) ir tada pagaliau pareikšti: dabar bijau, kad jie išvyks, kad saulėlydis ateis be jau įprasto džiaugsmo ją pamatyti.

Ji atsistojo. Labai susinervinau (tartum Faustinė būtų girdėjusi, ką mąsčiau, tartum būtų įsižeidusi). Nuėjo paimti knygos, kurią buvo palikusi pusiau kyšančią iš krepšio ant kitos uolos, už kokių penkių metrų. Vėl atsisėdo. Atsivertė knygą, padėjo ranką tarp puslapių ir ėmė tarsi apsnūdusi žiūrėti į vakaro saulę.

Kai silpnesnioji saulė nusileido, Faustinė ir vėl atsistojo. Sekiau paskui ją... bėgau, puoliau ant kelių ir pasakiau jai kone šaukdamas:

– Faustine, myliu jus.

Padariau taip, nes maniau, kad galbūt geriausia kiek įmanoma veikti pagautam įkvėpimo, leisti jai suprasti savo nepaprastą nuoširdumą. Nežinau, kaip ją tai paveikė. Mane nuvijo kažkokie žingsniai, tamsus šešėlis. Pasislėpiau už palmės. Per savo sutrikdytą kvėpavimą beveik nieko negirdėjau.

Morelis sakė, kad turi su ja pasikalbėti. Faustinė atsakė:

– Gerai, eikime į muziejų (*šitai aiškiai girdėjau*).

Jie dėl kažko ginčijosi. Morelis prieštaravo:

– Noriu išnaudoti šią progą... toliau nuo muziejaus ir mūsų draugų akių.

Taip pat girdėjau jį sakantį: – *...tave perspėti; tu kitokia moteris; kontroliuok savo nervus.*

Galiu tvirtinti, kad Faustinė ryžtingai atsisakė likti. Morelis nusileido:

– Šįvakar, kai visi išeis, prašau, dar pasilik.

Jie žingsniavo tarp palmių ir muziejaus. Morelis daug kalbėjo mostaguodamas rankomis. Mostelėjęs paėmė Faustinę už rankos ir nuėjo tylomis.

Kai pamačiau juos įeinančius į muziejų, pamaniau, kad turėčiau susirasti ką nors valgyti, kad gerai jausčiausi visą naktį ir galėčiau juos stebėti.

*

Arbata dviem ir *Valensija* skambėjo be pertrūkio net ir kai prašvito. Aš, nors ir ketinau, tačiau valgiau nedaug. Matydamas, kaip žmonės šoka, kramsnodamas lipnius lapus, dirvos skonio šaknis, svogūnėlius su ilgom ir kietom skaidulom, greitai pasiryžau įeiti į muziejų ir susirasti duonos ir kitokio tikro maisto.

Įėjau pro anglių rūsį vidury nakties. Bufete ir maisto sandėliuke buvo tarnų. Nusprendžiau pasislėpti, palaukti, kol žmonės išeis į savo kambarius. Galbūt galėsiu girdėti, ką Morelis pasiūlys Fausti-

nei, vešlių antakių jaunuoliui, storuliui ir žaliaakiam Alekui. Paskui pasivogsiu kokio nors maisto ir sugalvosiu, kaip iš čia išeiti.

Iš tikrųjų tas Morelio siūlymas manęs nė kiek nedomino. Aš nerimavau dėl laivo prie paplūdimio, dėl Faustinės, išvyksiančios lengvai, negrįžtamai.

Praeidamas pro didžiąją salę išvydau vaiduoklį – Belidoro *Traktatą*, kurį buvau pasiėmęs prieš penkiolika dienų. Jis buvo toje pačioje žalio marmuro lentynoje, toje pačioje žalio marmuro lentynos vietoje. Pačiupinėjau kišenę, ištraukiau knygą, palyginau jas: tai buvo ne du tos pačios knygos egzemplioriai, o tas pats egzempliorius du kartus; nubėgęs žydras rašalas, it debesiu apgaubiantis žodį *PERSE*; su kreivu įplyšimu apatiniame krašte, viršelyje... Kalbu apie išorinį identiškumą... Net negalėjau paliesti knygos, gulinčios ant stalo. Staigiai pasislėpiau, kad manęs nesurastų (pirmiausia, moterys, o paskui – Morelis). Praėjau pro akvariumo salę ir pasislėpiau žaliajame kambaryje, už širmos (tarsi atskirame namelyje). Per plyšį mačiau akvariumo salę.

Morelis nurodinėjo:

– Pastatykite man čia stalą ir kėdę.

Jie pastatė kitas kėdes eilėmis priešais stalą kaip konferencijų salėje.

Kai buvo labai vėlu, ėmė rinktis visi. Buvo šiek tiek sambrūzdžio, šiek tiek smalsumo, viena kita derama šypsena, dominavo nuovargis ir ramybė.

– Visi turi dalyvauti, – tarė Morelis. – Kol neateis visi, nepradėsiu.

– Trūksta Džeinės.

– Trūksta Džeinės Grei.

– Nenuostabu.

– Reikia nueiti jos pakviesti.

– Kas dabar ją ištrauks iš lovos?

– Ji turi dalyvauti.

– Ji miega.

– Nepradėsiu, kol nepamatysiu jos čia.

– Einu jos pakviesti, – tarė Dora.

– Eisiu su tavimi, – tarė jaunuolis vešliais antakiais.

Norėjau aprašyti šį pokalbį kuo tiksliau. Jei dabar skamba nenatūraliai, dėl to kaltas meniškumas arba atmintis. Mat buvo natūralus. Matydamas tuos žmones, girdėdamas tą pokalbį, niekas nebūtų galėjęs tikėtis paskesnio stebuklingo įvykio ar realybės paneigimo (nors viskas ir vyko virš apšviesto akvari-

umo, virš ilgauodegių žuvų ir kerpių, kolonų miške).

Morelis kalbėjosi su keliais žmonėmis, kurių nemačiau:

– Reikia apieškoti visus namus. Mačiau jį įeinantį į šį kambarį prieš kurį laiką.

Apie ką jis kalbėjo? Tada pamaniau, kad pagaliau patenkinsiu savo smalsumą dėl įsibrovėlių elgesio.

– Apžiūrėjome visą namą, – tarė šiurkštus balsas.

– Nesvarbu. Atveskit jį, – atsakė Morelis.

Pamaniau, kad jau esu įspeistas į kampą. Norėjau išeiti. Nepasijudinau.

Prisiminiau veidrodžių kambarius – tikras pragaras, kur vykdydavo žiaurius kankinimus. Mane užliejo karštis.

Paskui grįžo Dora ir jaunuolis su sena, išgėrusia moterimi (mačiau ją baseine). Taip pat atėjo du tipai, matyt, tarnai, pasisiūlę padėti, prisiartino prie Morelio. Vienas iš jų tarė:

– Nieko negalima padaryti.

(Atpažinau neseniai girdėtą šiurkštų balsą.)

Dora sušuko Moreliui:

– Hainesas miega Faustinės kambaryje. Niekas nesugebės jo prikelti.

Vadinasi, prieš tai jie kalbėjo apie Hainesą? Nė nekilo mintis, kad Doros žodžiai ir Morelio pokalbis su vyrais yra susiję. Jie kalbėjo apie tai, kad reikia kažką surasti, ir aš buvau išsigandęs, visur įžvelgiau užuominas ir grasinimus. Dabar man regis, kad galbūt šių žmonių dėmesio net nepatraukiau... Maža to, dabar žinau, kad jie negali manęs ieškoti.

Ar esu tikras? Ar nuovokus žmogus tikėtų tuo, ką išgirdau vakar naktį, tuo, ką įsivaizduoju žinąs? Ar patartų man pamiršti šį košmarą ir liautis visur matyti man sugauti parengtą planą?

Ir jei tai būtų planas man sugauti, kam toks sudėtingas? Kodėl manęs iškart nesuėmus? Argi toks įmantrus vaidinimas nėra beprotystė?

Mūsų įpročiai verčia numanyti, kad įvykiai klostysis tam tikra tvarka, kad pasaulyje egzistuoja tam tikra neapibrėžta sistema. Dabar realybė atrodo pasikeitusi, nereali. Kai žmogus pabunda arba miršta, jis negreitai atsikrato sapno siaubo, nerimo gyvenime ir manijų. Dabar man bus nelengva pamiršti įprotį bijoti šių žmonių.

Morelis paėmė keletą geltono plono popieriaus lapų, spausdintų mašinėle. Išėmė juos iš medinio

dubens ant stalo. Dubenyje buvo daugybė laiškų, sąvaržėlėmis prisegtų prie „Yachting“ ir „Motor Boating“ reklamų iškarpų. Laiškuose buvo klausiama senų laivų kainų, pardavimo sąlygų ir kur galima juos apžiūrėti. Keletą iš jų mačiau.

– Tegul Hainesas miega, – tarė Morelis. – Jis daug sveria, ir jei kas eis jo atvesti, niekada nepradėsiu.

*

Morelis kilstelėjo rankas ir neryžtingu balsu tarė:

– Turiu kai ką jums prisipažinti.

Nervingai nusišypsojo:

– Nieko rimto. Kad neprikalbėčiau netikslumų, nusprendžiau skaityti. Prašau paklausykite:

(Pradėjo skaityti iš geltonų lapų, kuriuos įtraukiu į šį aplanką. Šiandien ryte, kai bėgau iš muziejaus, jie buvo ant stalo, iš ten juos ir pasiėmiau*.)

* Manėme, kad dėl aiškumo bus patogiau, jei rašysime su kabutėmis tai, kas parašyta mašinėle tuose puslapiuose; kas ne su kabutėmis, tai – pastabos paraštėse pieštuku tokia pačia rašysena kaip ir visas dienoraštis. (Redaktoriaus pastaba)

„Atleiskite man už šią sceną, iš pradžių erzinančią, paskui siaubingą. Pamiršime ją. Jos svarbą sumenkins puiki mūsų praleista savaitė.

Buvau pasiryžęs nieko jums nesakyti. Nebūtumėte išgyvenę labai natūralaus nerimo. Nors ir dalyvautume visi kartu iki paskutinės akimirkos, bet be maištavimų. Tačiau kadangi esate mano draugai, turite teisę tai žinoti".

Tyloje bėgiojo jo akys, jis šypsojosi, drebėjo, paskui impulsyviai tęsė:

„Piktnaudžiavau jumis todėl, kad fotografavau jus neatsiklausęs. Aišku, tai ne tokia fotografija kaip kitos, tai mano naujausias išradimas. Visada gyvensime toje nuotraukoje. Įsivaizduokite spektaklį, kuriame mūsų gyvenimas per šias septynias dienas suvaidinamas nuo pradžių iki galo. O vaidiname mes. Visi mūsų veiksmai yra įrašyti".

– Koks begėdiškumas! – sušuko vyras juodais ūsais ir atsikišusiais dantimis.

– Tikiuosi, kad tai pokštas, – tarė Dora.

Faustinė nesišypsojo. Atrodė pasipiktinusi.

„Galėjau pasakyti jums, kai atvykome: gyvensime amžinai. Galbūt tuomet viską būtume sugadinę, per

prievartą stengdamiesi nuolat išlikti laimingi. Pamaniau – bet kokia kartu praleista savaitė, jei nesijausime įsipareigoję gerai leisti laiką, bus maloni. Argi tokia ji ir nebuvo?

Vadinasi, suteikiau jums malonią amžinybę.

Tiesą sakant, žmonių kūriniai nėra tobuli. Čia trūksta kai kurių mūsų draugų. Klodas atsiprašė: dirba prie hipotezės – romano ir teologinės knygelės forma – kad Dievas nesutaria su žmogumi; hipotezė, kaip jam atrodo, padarys jį nemirtingą ir todėl jis nenori trukdytis. Madlen jau dvejus metus neina į kalnus; bijo dėl savo sveikatos. Leklerkas prisižadėjo Deivisams vykti kartu į Floridą".

Pridūrė:

– Vargšas Čarlis, žinoma...

Iš tono jam tariant šiuos žodžius, ypač pabrėžto žodžio *vargšas*, ir dėl nebylaus rimtumo, dėl išsyk pakitusios kai kurių laikysenos ir judinamų kėdžių, padariau išvadą, kad tasai Čarlis yra miręs, o dar tiksliau – miręs neseniai.

Paskui Morelis tarė, tarsi norėdamas nuraminti auditoriją:

– Bet aš turiu jį. Jei kas nors nori jį pamatyti, galiu

jį jums parodyti. Jis buvo vienas iš pirmųjų mano sėkmingų bandymų.

Liovėsi kalbėti. Man regis, pajuto pasikeitusią salės nuotaiką (iš pradžių buvęs malonus nuobodulys virto širdgėla, lengvu priekaištu dėl nederamo mirusiojo paminėjimo vidury smagaus monologo, o dabar auditorija buvo apstulbinta, kone apimta siaubo).

Morelis greitosiomis grįžo prie geltonųjų lapų.

„Mano smegenys jau nuo seno turėjo du pirminius užsiėmimus: mąstyti apie savo išradimus ir mąstyti apie..."

Simpatija tarp Morelio ir auditorijos, be abejonės, buvo atkurta.

„Pavyzdžiui, vartydamas knygos puslapius, vaikštinėdamas, kimšdamas pypkę, įsivaizduoju savo laimingą gyvenimą su..."

Kiekvienąkart jam nutilus pasigirsdavo plojimų banga.

„Kai užbaigiau išradimą, man šovė mintis, iš pradžių kaip paprastas vaizduotės vaisius, paskui kaip neįtikėtinas sumanymas, suteikti nepabaigiamą realybę savo sentimentaliai fantazijai...

Maniau turįs viršenybę ir buvau įsitikinęs, kad len-

gviau priversti moterį įsimylėti, negu sukurti dangų, todėl buvau paskatintas elgtis spontaniškai. Viltys, kad ji mane įsimylės, liko toli, jau praradau jos draugišką pasitikėjimą; jau praradau paspirtį, nebeturiu jėgų drąsiai sutikti gyvenimą.

Man reikėjo pritaikyti tam tikrą taktiką. Sukurti planą". (Morelio tonas pakito, tarsi jis būtų norėjęs išblaškyti rimtį, kurią sukėlė jo žodžiai.) „Pagal pirmąjį planą, turėjau arba ją įtikinti ateiti čia su manimi dviese (neįmanoma: nemačiau jos vienos nuo tada, kai išpažinau savo aistrą), arba ją pagrobti (būtume amžinai pykęsi). Atkreipkite dėmesį, kad šįkart neperdedu vartodamas žodį *amžinai*". Morelis smarkiai pakeitė šią pastraipą. Pasakė, man regis, kad buvo sumanęs ją pagrobti, ir pabandė nuleisti tai juokais.

„Dabar paaiškinsiu jums savo išradimą".

*

Iki čia jo kalba buvo atgrasi ir prastai parengta. Kai Morelis, paprastas mokslininkas, atsitraukia nuo savo sentimentų ir tarsi atsidaro savo seną įrankių dėžutę, jam sekasi geriau. Jo stilius ir toliau išlieka nemalonus, su daug techninių žodžių ir tuščiai siekiantis tam

tikros oratorinės pompastikos, tačiau aiškesnis. Tegul sprendžia skaitytojas:

„Kokia yra radiotelefonijos funkcija? Kompensuoti – kalbant apie klausą – kieno nors nebuvimą: naudodamiesi siųstuvais ir imtuvais galime šiame kambaryje užmegzti pokalbį su Madlen, net jei ji daugiau kaip už dvidešimt tūkstančių kilometrų, Kvebeko pakraštyje. Televizija daro tą patį, jei kalbėtume apie regėjimą. Greitesnės ar lėtesnės vibracijos leistų taikyti šį poveikį kitoms juslėms, visoms juslėms.

Neseniai mokslinė schema nesamoms juslėms pašalinti atrodė maždaug taip:

regėjimo nebuvimui: televizija, kinematografas, fotografija;

girdėjimo nebuvimui: radiotelefonija, fonografas, telefonas*.

Išvada:

* Telegrafas, man regis, praleistas tyčia. Morelis yra straipsnio *Que nous envoie Dieu?* (pirmosios Morzės žinutės žodžiai) autorius; ir atsako: *Un peintre inutile et une invention indiscrète*. Vis dėlto jo paveikslai, kaip *Lafajetas* ar *Mirštantis Heraklis*, yra neginčijamai puikūs. (Redaktoriaus pastaba)

mokslas dar neseniai buvo pajėgus pašalinti tik erdvės ir laiko apribojimus klausymo ir regėjimo nebuvimui. Pirmosios mano darbų dalies pasiekimas tas, kad juo nutraukiau neveiklumą, jau kone tapusį tradicija, ir logiškai tęsiau išminčių, pagerinusių pasaulį savo išradimais, kuriuos paminėjau, beveik gretutinį protavimą ir mokymus.

Noriu pažymėti savo dėkingumą įmonėms tiek Prancūzijoje („Société Clunie“), tiek Šveicarijoje („Schwachter“ Sankt Galeno mieste), jos suprato mano tyrimų svarbą ir atvėrė man savo ne visiems prieinamų laboratorijų duris.

Negaliu jausti to paties savo kolegoms.

Kai nuvykau į Olandiją pasikalbėti su garsiu elektros inžinieriumi Janu Van Heuze, primityvaus melo detektoriaus išradėju, išgirdau daug paskatinimų ir, turiu pripažinti, patyriau menkinantį nepatiklumą.

Nuo tada dirbau vienas.

Ėmiausi ieškoti iki tol nepasiekiamų bangų ir vibracijų, kurti instrumentus joms gaudyti ir perduoti. Palyginti lengvai išgavau uodžiamąsias jusles; o vadinamosios terminės ir lytėjimo juslės pareikalavo visiško mano atsidavimo.

Be to, reikėjo patobulinti egzistuojančias priemones. Už geriausius savo rezultatus pagarbą atiduodu fonografo diskų išradėjams. Jau seniai galima buvo teigti, kad, jei kalbame apie balsą, mirties nebebijome. Fotografija ir kinematografas išsaugo atvaizdus, nors ir netobulai. Tad šią savo darbo dalį nukreipiau į atvaizdus, susiformuojančius veidrodžiuose.

Žmogus arba gyvūnas, arba daiktas mano aparatams yra kaip stotis, transliuojanti koncertus, kuriuos girdite per radiją. Jei įjungsite uodimo bangų imtuvus, jausite jazminų kvepalus ant Madlen krūtinės, jos nematydami. Įjungę lytėjimo bangų sektorių, galėsite paglostyti jos švelnius ir nematomus plaukus ir išmokti, kaip aklieji, pažinti rankomis. Tačiau jei įjungsite visų juslių imtuvus, pasirodys Madlen, visa, atgaminta, identiška. Neturėtumėte pamiršti, kad kalbame apie atvaizdus, išgautus iš veidrodžių, su garsais, tobulai sinchronizuotu lytėjimo, skonio, kvapų, temperatūros suvokimu. Joks liudininkas negalėtų tvirtinti, kad tai – atvaizdai. Ir jei dabar pasirodytų mūsų pačių atvaizdai, net jūs manimi netikėtumėte. Lengviau būtų manyti, kad pasamdžiau aktorių, neįtikėtinų mūsų kopijų, trupę.

Tai pirmoji mašinos dalis, antroji įrašo, o trečioji projektuoja. Jai nereikia ekranų ar popieriaus, projekcijos išgaunamos erdvėje ir nesvarbu, naktis ar diena. Kad būtų aiškiau, išdrįsiu palyginti mašinos dalis su: televizoriumi, rodančiu atvaizdus iš tolesnių ar arčiau esančių siųstuvų; kamera, įrašančia filmą iš atvaizdų, transliuojamų per televizorių; kinematografiniu projektoriumi.

Ketinau suderinti savo aparatų siųstuvus ir įrašyti mūsų gyvenimo scenų: vakarą su Faustine, pokalbius su kai kuriais iš jūsų; taip būčiau sudaręs labai ilgalaikių ir aiškių kadrų albumą, paveldą, kuris būtų labai malonus vaikams, draugams ir pagal kitokius papročius gyvensiančioms kartoms.

Iš tikrųjų įsivaizdavau, kad objektų reprodukcijos bus objektai – kaip ir namo fotografija yra objektas, reprezentuojantis kitą objektą, – tačiau gyvūnų ir augalų reprodukcijos – ne gyvūnai ir ne augalai. Buvau tikras, kad žmonių simuliakrai neturės savo sąmonės (kaip kinematografinio filmo personažai).

Tačiau buvau nustebintas: po ilgo darbo, kai tvarkingai surinkau visus duomenis, susitikau su atkurtais žmonėmis, kurie dingdavo, jei išjungdavau projekto-

rių, išgyvendavo tik akimirkas, kai scena buvo įrašoma, o juos užbaigę, imdavo vėl kartoti iš naujo, tarsi būtų diskai ar filmo įrašai, kurie pasibaigę įsijungia iš naujo, tačiau kurių niekas negalėtų atskirti nuo gyvų žmonių (atrodo tartum vaikščiotų kitame pasaulyje, atsitiktinai priartėjusiame prie mūsiškio). Jei pripažįstame, kad aplinkiniai žmonės turi sąmonę, kuri, kaip ir visi kiti dalykai, skiria juos nuo gyvūnų, jokiu svariu ir išskirtiniu argumentu negalime paneigti, kad ją turi ir žmonės, sukurti mano aparatų.

Kai juslės susijungia, gimsta siela. Reikėjo jos tikėtis. Jei Madlen egzistavo regėjimui, ji egzistavo ir klausai, jei Madlen egzistavo skoniui, ji egzistavo ir uoslei, jei Madlen egzistavo lytėjimui, pati Madlen jau buvo čia".

Jau pažymėjau, kad Morelio stilius nemalonus, su daugybe techninių žodžių ir tuščiai siekiantis tam tikros oratorinės pompastikos. O banalumas akivaizdus:

„Ar sunku pripažinti gyvenimo atkūrimo sistemą, tokią mechanišką ir dirbtinę? Atminkite, kad fokusininko judesiai tampa magija tik dėl mūsų negebėjimo pamatyti.

Tam kad atkurčiau gyvus žmones, turiu turėti gyvus siųstuvus. Nekuriu gyvybės.

Ar neturėtume gyvybe vadinti to, kas slepiasi diske, to, kas atsiskleidžia, jei veikia fonografas ir jei įjungiu jį? Ar man atkakliai tvirtinti, kaip kokiam kinų biurokratui, kad bet kokia gyvybė priklauso nuo mygtuko, kurį gali paspausti nepažįstamos būtybės? Ir jūs patys, kiek kartų samprotavote apie žmogaus likimą, uždavinėjote senus klausimus: – Kur einame? Kur esame, kaip neskambanti muzika diske, tol, kol Dievas mums liepia gimti? Matote, koks gretimas yra žmogaus ir atvaizdų likimas?

Regis, hipotezę, kad atvaizdai turi sielą, patvirtina mano mašinos poveikis žmonėms, gyvūnams ir augalams kaip siųstuvams.

Aišku, nepasiekiau šių rezultatų be daugybės nedidelių nesėkmių. Pamenu, pirmuosius bandymus su „Schwachter“ įmonės darbuotojais. Neįspėjęs įjungiau mašinas ir įrašiau juos dirbančius. Imtuvas vis dar turėjo trūkumų, tvarkingai nesudėliodavo duomenų, pavyzdžiui, kai kurių žmonių atvaizdas neatitiko lytėjimo juslės. Kartais klaidos nepastebimos nespecialistams, bet pasitaiko ir didelių nukrypimų“.

*

Stouveris paklausė:

– Ar gali parodyti mums tuos pirmuosius atvaizdus?

– Jeigu manęs to prašote, kaipgi neparodysiu, tačiau įspėju, pamatysite baisokų vaiduoklių.

– Labai gerai, – tarė Dora. – Tegu juos parodo. Truputį prasiblaškyti visada gerai.

– Noriu juos pamatyti, – tęsė Stouveris, – nes pamenu, kad būta nepaaiškinamų mirčių „Schwachter“ įmonėje.

– Sveikinu, – tarė Alekas. – Radome tikintį.

Stouveris rimtai atsakė:

– Idiote, ar negirdėjai? Čarlis taip pat buvo įrašytas. Kai Morelis buvo Sankt Galene, ėmė mirti „Schwachter“ įmonės darbuotojai. Mačiau nuotraukų žurnaluose. Atpažinsiu juos.

Morelis, drebėdamas ir pilnas pagiežos, išėjo iš kambario. Kiti ėmė šūkauti:

– Matai, – tarė Dora, – įžeidei jį.

– Reikia jį surasti.

– Negaliu patikėti, kad galėjai taip pasielgti su Moreliu.

Stouveris atkakliai laikėsi savo:

– Bet jūs nesuprantate!

– Morelis – nervingas žmogus. Ir kam reikėjo jį įžeidinėti.

– Jūs nesuprantate, – rėkė įniršęs Stouveris. – Jis savo mašina įrašė Čarlį, ir Čarlis mirė; įrašė „Schwachter" įmonės darbuotojų, ir ten paslaptingai mirė žmonių. Dabar sako, kad įrašė ir mus!

– Ir dar nemirėme, – tarė Irenė.

– Jis ir save įrašė.

– Negi nesuprantate, kad visa tai tik pokštas?

– Tada Morelis nebūtų toks piktas. Niekada nemačiau jo pikto.

– Šiaip ar taip, Morelis pasielgė blogai, – tarė vyriškis atsikišusiais dantimis. – Turėjo mums pasakyti iš anksto.

– Einu ir surasiu jį, – tarė Stouveris.

– Lik čia, – sušuko Dora.

– Eisiu aš, – tarė vyras atsikišusiais dantimis. – Ne įžeidinėti jo, o kad atleistų mums ir tęstų.

Visi apspito Stouverį. Susijaudinę stengėsi jį nuraminti.

Po kurio laiko sugrįžo vyras atsikišusiais dantimis:

– Jis nenori ateiti. Prašo jam atleisti. Neįmanoma jo atsivesti.

Faustinė, Dora ir senoji moteris išėjo.

Paskui pasiliko tik Alekas, vyras atsikišusiais dantimis, Stouveris ir Irenė. Visi atrodė ramūs, rimti, tada išėjo.

Girdėjau kažką besikalbant didžiojoje salėje ir ant laiptų. Išjungė šviesas ir namą apgaubė tik balkšva aušros šviesa. Budriai laukiau. Nebuvo triukšmo, beveik nebuvo šviesos. Ar žmonės nuėjo miegoti? Ar tykojo manęs, norėdami pagauti? Išbuvau ten drebėdamas nežinia kiek laiko, paskui pradėjau eiti (manau, tam, kad išgirsčiau savo žingsnius ir įsitikinčiau, kad kas nors yra gyvas), nesuprasdamas, kad darau galbūt kaip tik tai, ką buvo numatę mano tariami persekiotojai.

Nuėjau iki stalo, įsikišau lapus į kišenę. Baimingai pagalvojau, kad kambaryje nėra langų, kad reikės eiti per didžiąją salę. Žengiau ypač lėtai; namas man atrodė beribis. Stovėjau nejudėdamas didžiosios salės tarpduryje. Galų gale ėmiau lėtai, tyliai eiti prie atviro lango, iššokau ir leidausi į kojas.

*

Kai pasiekiau žemumas, pasijutau sumišęs, priekaištavau sau, kad nepabėgau pirmąją dieną, kad norėjau sužinoti daugiau apie šiuos paslaptingus žmones.

Po Morelio paaiškinimo man ėmė atrodyti, kad visa tai – policijos darbas, negalėjau sau atleisti už tai, kad taip ilgai to nesupratau.

Absurdiški įtarimai, bet, manau, galiu juos pateisinti. Kas lengvai patikėtų žmogumi, sakančiu: *Aš ir mano draugai esame iliuzijos, esame nauja fotografijų rūšis?* Mano atveju nepasitikėjimas dar labiau pateisinamas: esu kaltinamas nusikaltimu, mane nuteisė kalėti iki gyvos galvos ir gali būti, kad mane pagauti vis dar yra kieno nors profesinė užduotis, biurokratinio paaukštinimo viltis.

Tačiau buvau pavargęs, tad išsyk užmigau, miglotai planuodamas pabėgimą. Labai nerami diena.

Sapnavau Faustinę. Sapnas buvo labai liūdnas, jausmingas. Atsisveikinome, atėjo jos pasiimti, laivas išplaukė. Paskui vėl buvome dviese, mylėdami atsisveikinome. Verkiau per sapną ir pabudęs jutau nepaguodžiamą neviltį, nes Faustinės nebuvo šalia, ir apverktiną paguodą, nes mylėjome neveidmainiau-

dami. Išsigandau, kad kol sapnavau, Faustinė išvyko. Atsikėliau. Laivo nebebuvo. Labai smarkiai nuliūdau, nusprendžiau nusižudyti, tačiau pakėlęs akis ant tarpeklio krašto pamačiau Stouverį, Dorą, o paskui ir kitus.

Faustinės pamatyti nereikėjo. Jaučiausi saugus: nebuvo svarbu, ar ji ten yra ar ne.

Supratau, kad tai, ką Morelis pasakė prieš porą valandų, yra tiesa (nors gali būti, kad pirmąkart jis tą pasakė ne prieš porą valandų, o prieš keletą metų ir kartojo, nes tai buvo ta savaitė amžinajame diske).

Man tie žmonės ir jų nepailstamai kartojama veikla atrodė atgrasūs, kone bjaurūs. Jie pasirodė daug kartų viršuje, ties tarpeklio kraštais. Būti saloje, apgyvendintoje dirbtinių vaiduoklių, – nepakenčiamiausias košmaras; būti įsimylėjusiam vieną iš tų atvaizdų – blogiau nei būti įsimylėjusiam vaiduoklį (galbūt visada norime, kad mylimas žmogus egzistuotų kaip vaiduoklis).

*

Toliau pridėsiu lapus (geltonuosius), kurių Morelis neskaitė:

„Kadangi mano pirmojo sumanymo – pasikviesti ją namo ir įrašyti mano arba mudviejų laimės sceną – įvykdyti buvo neįmanoma, sugalvojau kitą, esu tikras, dar geresnį.

Jūs žinote, kokiomis aplinkybėmis atradau šią salą. Trys sąlygos man atrodė tinkamos: 1-oji – potvyniai; 2-oji – rifai; 3-ioji – šviesa.

Tiksliai laiku pasikartojantys mėnulio potvyniai ir daugybė meteorologinių potvynių užtikrina beveik nuolatinę varomąją jėgą. Rifai – tai milžiniška sienų sistema nuo įsibrovėlių, o vienas žmogus gerai juos pažįsta, tai mūsų kapitonas Makgregoras; pasistengiau, kad jis daugiau nepakliūtų į tokį pavojų. Aiški, bet neakinanti šviesa leidžia tikėtis menko nuostolio vaizdų kokybei.

Prisipažinsiu – kai tik sužinojau apie šiuos didelius privalumus, nedvejodamas investavau savo turtą salai pirkti ir muziejui, bažnyčiai, baseinui statyti. Išsinuomojau tą krovininį laivą, kurį jūs vadinate *jachta*, kad mūsų kelionė būtų malonesnė.

Žodis *muziejus*, kurį vartoju šiam namui įvardyti, išliko iš tų laikų, kai kūriau savo išradimo planą nežinodamas, ar jis pavyks. Tuomet ketinau šiems atvaiz-

dams pastatydinti didelius albumus, arba muziejus, tiek privačius, tiek viešus.

Atėjo metas pranešti: ši sala su savo pastatais – mūsų privatus rojus. Ėmiausi tam tikrų atsargumo priemonių – fizinių ir moralinių – jos gynybai: manau, kad ji apsaugota. Būsime čia amžinai, – nors rytoj ir išvykstame, – vieną po kito iš eilės kartodami šios savaitės momentus ir negalėdami pabėgti nuo savo sąmoningumo kiekvieno pakartojimo metu, nes taip mus įrašė aparatai. Tai leis mums jaustis visada naujame gyvenime, nes kiekvienu projektavimo momentu neturėsime daugiau prisiminimų, tik tuos, kuriuos turėjome atitinkamą įrašymo akimirką, nes ateitis, daugybę kartų palikta užnugary, visada* išliks nepakitusi".

*

Jie pasirodo retkarčiais. Prie tarpeklio krašto vakar mačiau Hainesą, prieš dvi dienas – Stouverį, Irenę,

* *Visada*, jei kalbėtume apie mūsų nemirtingumo trukmę; mašinos, paprastos ir iš atrinktų medžiagų, yra patvaresnės už Paryžiaus metro (Morelio pastaba).

šiandien – Dorą ir kitas moteris. Per juos imu prarasti kantrybę. Jei noriu susitvarkyti savo gyvenimą, turiu atitraukti savo dėmesį nuo šitų atvaizdų.

Sunaikinti juos, sunaikinti aparatus, kurie juos projektavo (be abejonės, jie rūsyje) arba sulaužyti veleną – tai mano didžiausios pagundos. Susilaikiau, nenoriu galvoti apie savo kompanionus saloje, nes, man regis, jie nepastebimai gali virsti obsesija.

Vis dėlto nemanau, kad toks pavojus man grėstų. Esu pernelyg užsiėmęs – turiu iškęsti potvynius, alkį ir tai, ką suvalgau.

Dabar stengiuosi sugalvoti, kaip įsitaisyti nuolatinę lovą. Nerasiu jos, jei liksiu žemumose, mat medžiai supuvę, manęs jie neišlaikytų. Tačiau esu pasiryžęs pakeisti situaciją – kai kyla didžiuliai potvyniai, nemiegu, o kitomis dienomis vanduo pakyla žemiau ir pažadina mane mieganti visada skirtingu laiku. Negaliu priprasti prie šitų maudynių. Ilgai neužmiegu, svarstau, kada vanduo, purvinas ir drungnas, užlies man veidą ir privers akimirkai paspringti. Nenoriu, kad kylantis vanduo man būtų staigmena, tačiau nuovargis nugali, ir štai vanduo jau tylomis, kaip aliejus nuo saulės, veržiasi į kvėpavimo takus. To

rezultatas – skausmingas nuovargis, polinkis susierzinti ir nusivilti dėl menkiausios kliūties.

*

Skaitinėjau geltonuosius lapus. Man atrodo, kad skirstyti priemones kito žmogaus nebuvimui kompensuoti pagal nebuvimo formą – erdvės arba laiko – yra labai painu. Galbūt reikėtų sakyti: *Priemonės jutimams pasiekti ir priemonės jutimams pasiekti ir išlaikyti*. Radiotelefonija, televizija, telefonas yra išimtinai priemonės jutimams *pasiekti*, o kinematografas, fotografija, fonografas – *tikrieji archyvai* – jutimams *pasiekti ir išlaikyti*.

Visi aparatai nebuvimui pašalinti yra priemonės jutimams pasiekti (kad turėtume fotografiją, reikia ją išgauti, diską – įrašyti).

Taigi gali būti, kad bet koks nebuvimas yra aiškiai erdvinis... Vienur ar kitur, be abejonės, yra išlikęs atvaizdas, sąlytis, balsas tų, kurie nebegyvena (*niekas nedingsta*...).

Manyje kirba viltis, kurią noriu patikrinti ir dėl kurios leisiuosi į muziejaus rūsį apžiūrėti mašinų.

Pagalvojau apie tuos, kurie nebegyvena: kada nors

bangų imtuvai juos iš naujo sukvies į pasaulį. Pasvajojau pats ką nors panašaus pasiekti. Galbūt sukurti sistemą, kuri prikeltų mirusiuosius. Gal tai galėtų būti Morelio aparatas, tik su prietaisu, nepriimančiu bangų iš gyvųjų siųstuvų (kur kas stipresnių, be abejonės).

Nemirtingumas galės išleisti daigus visose sielose, ir suirusiose, ir sveikose. Bet ak! neseniai mirę klaidžios tokiame pačiame magnetinių bangų miške kaip ir mirę jau seniai. Jei norime suformuoti nors vieną žmogų, jau bekūnį, iš visų jo elementų, neleisdami patekti pašalinėms dalelytėms, turime kantriai trokšti, kaip troško Izidė, kai atkūrė Ozyrį.

Sielų išsaugojimu neribotą laiką jau pasirūpinta. Arba geriau sakyti: bus visiškai pasirūpinta tądien, kai žmonės supras, kad jei nori ginti savo vietą žemėje, vertėtų skelbti ir praktikuoti Maltuso idėjas.

Apgailėtina, kad Morelis šioje saloje paslėpė savo išradimą. Galbūt aš klystu, galbūt Morelis yra žinomas žmogus. Jei ne, galėčiau gauti įstatymu nenumatytą malonę iš savo persekiotojų kaip premiją už šio išradimo paskelbimą. Betgi jei pats Morelis jo nepaskelbė, tai padarė kuris nors iš jo draugų. Ir vis

tiek keista, kad niekas apie jį nekalbėjo, kai išvykau iš Karakaso.

*

Sutramdžiau savo nervingą pasibjaurėjimą, kurį jutau atvaizdams. Dabar jie manęs nejaudina. Patogiai gyvenu muziejuje, išsivadavęs nuo vandens potvynių. Miegu gerai, jaučiuosi pailsėjęs ir atgavau ramybę, leidusią man pergudrauti savo persekiotojus ir atvykti į šią salą.

Tiesa, prisilietęs prie atvaizdo pasijuntu kiek nejaukiai (ypač jei būnu išsiblaškęs). Tai irgi praeis – jau vien faktas, kad galiu išsiblaškyti, reiškia, jog ėmiau gyventi gan natūraliai.

Priprantu žiūrėti į Faustinę be emocijų, kaip į paprastą objektą. Iš smalsumo seku ją dvidešimt dienų. Neturėjau daug sunkumų, tik atidaryti durų – net ir neužrakintų – neįmanoma (nes jei buvo uždarytos, kai buvo įrašoma kuri nors scena, turi būti uždarytos ir kai ji projektuojama). Galbūt galėčiau jas atidaryti jėga, tačiau bijau, kad dėl dalinio lūžimo gali sugesti visas aparatas (nors nemanau, kad tai tikėtina).

Kai Faustinė nueina į savo kambarį, užsidaro duris. Vienu vieninteliu atveju negaliu įeiti jos nepalietęs: kai ją lydi Dora ir Alekas. Paskui tie du greitai išeina. Pirmąją savaitę tą naktį likau koridoriuje prie užvertų durų, žiūrėjau pro rakto skylutę, tačiau mačiau tik tuščią kambario plotą. Kitą savaitę norėjau pažiūrėti iš lauko, tad palei atbrailą nuslinkau iki lango labai rizikuodamas, susižeisdamas rankas ir kelius į aštrius akmenis, už kurių persigandęs tvirtai laikiausi (buvau kokių penkių metrų aukštyje). Pro užtrauktas užuolaidas jos nepamačiau.

Kitąkart nugalėsiu tą likusią baimę ir įeisiu į kambarį su Faustine, Dora ir Aleku.

Kitomis naktimis guliu šalia Faustinės lovos ant žemės, ant čiužinio, ir man gera stebėti ją besiilsinčią, nieko nenujaučiančią apie stiprėjantį mūsų įprotį miegoti kartu.

*

Vienišas atsiskyrėlis negali sukurti mašinų ar įgyvendinti vizijų, nebent netobulai – aprašydamas ir piešdamas jas kitiems, kuriems labiau pasiseks.

Turbūt negalėsiu nieko suprasti vien žiūrėdamas į

mašinas. Jos hermetiškos ir toliau veiks pildydamos Morelio ketinimus. Rytoj tuo įsitikinsiu. Šiandien negalėjau eiti į rūsį – praleidau vakarą ieškodamas maisto.

Būtų neteisinga manyti, – jei vieną dieną atvaizdai liausis kartotis, – kad juos sunaikinau. Priešingai – mano tikslas yra išsaugoti juos šiuo pasakojimu. Jiems gresia jūros antplūdžiai ir dėl padidėjusios populiacijos ordų antplūdžiai. Skaudu manyti, kad mano neišprusimas, palaikomas visos bibliotekos, kurioje nėra nė vienos knygos moksliniam tyrimui, galbūt taip pat jiems pavojingas.

Daug nesiplėsiu apie pavojus, kurie tyko šioje saloje, pavojus žemei ir žmonėms, pamiršusiems Maltuso pranašystes. O dėl jūros reikia pasakyti: per kiekvieną didelį potvynį bijau, kad salą visiškai užlies – vienoje kavinėje Rabaule girdėjau, kad Eliso, arba Lagūnų, salos yra nepastovios, vienos dingsta, kitos iškyla (ar tikrai aš šiame salyne? Galiu remtis tik siciliečiu ir Ombrelieriu).

Stulbina, kad išradimas apgavo išradėją. Aš taip pat maniau, kad atvaizdai gyvi. Vis dėlto mano padėtis kitokia – Morelis viską įsivaizdavo, vadovavo savo

darbui ir matė, kaip jis vystosi, o aš susidūriau su jau užbaigtu ir veikiančiu išradimu.

Šis išradėjo aklumas savo išradimui mus žavi ir skatina būti apdairesniems... Nors galbūt aš generalizuoju žmogaus savitumą, moralizuoju ypatumus, būdingus tik Moreliui.

Pritariu krypčiai, kurią jis suteikė, žinoma, nesąmoningai, savo bandymams įamžinti žmogų – apsiribojo išsaugoti pojūčius. Ir nors suklydo, išpranašavo tiesą – žmogus atsiras pats iš savęs. Matyti, kad mano sena aksioma sėkmingai patvirtinta: nereikia išsaugoti gyvo viso kūno.

Logiškos priežastys skatina atmesti Morelio viltis. Atvaizdai negyvena. Vis dėlto man atrodo, jeigu yra toks aparatas, vertėtų išrasti ir kitą, leisiantį nustatyti, ar atvaizdai jaučia ir mąsto (arba bent jau ar turi mintis ir pojūčius, kuriuos išgyveno įrašomi; akivaizdu, santykio tarp jų sąmonių (?) ir tų minčių ir pojūčių negalima nustatyti). Aparatas būtų labai panašus į jau egzistuojantį ir būtų nukreiptas į siųstuvo mintis ir jausmus; kad ir kiek nutoltume nuo Faustinės, galėtume turėti jos mintis ir pojūčius: regėjimo, klausymo, lytėjimo, uodimo, skonio.

Kada nors bus tobulesnė mašina. Visos mintys ir pojūčiai gyvenimo – arba įrašymo – metu bus kaip alfabetas, iš kurio atvaizdas viską supras (kaip ir mes iš alfabeto raidžių galime suprasti ir sudaryti visus žodžius). Gyvenimas bus mirties saugykla. Bet net ir tada atvaizdas nebus gyvas, visiškai nauji objektai jam neegzistuos. Jis atpažins tik tai, ką jautė ar apmąstė, arba paskutinius šių minčių ir pojūčių derinius.

Faktas, kad negalime nieko suprasti atskirai nuo laiko ir erdvės, galbūt reiškia, kad mūsų gyvenimas nežymiai skiriasi nuo amžinos egzistencijos, išgautos šiuo aparatu.

Kai žmonės, sumanesnio intelekto nei Morelio, atsidės šiam išradimui, žmogus pasirinks nuošalią, malonią vietą, nuvyks ten su mylimiausiais žmonėmis ir įsiamžins intymiame rojuje. Tame pačiame darželyje, jei įamžinamos scenos bus įrašomos skirtingais momentais, išliks nesuskaičiuojama daugybė rojų, kurių bendruomenės, tarpusavy nepažįstamos, judės tuo pačiu metu nesusidurdamos, beveik tomis pačiomis vietomis. Deja, tai bus pažeidžiami rojai, nes atvaizdai negalės matyti žmonių, o žmonėms, jei neklausys Maltuso, kada nors prireiks net ir

mažiausios jų rojaus žemės, tad jie sunaikins negalinčius apsiginti gyventojus arba nusiųs juos užmarštin išjungdami tas beprasmes mašinas*.

*

Šešiolika dienų stebėjau Faustinę ir Morelį. Net įsimylėjėlis nesugalvotų, už ką juos galima įtarinėti.

Nemanau, kad Morelis turėjo galvoje ją, kai skaitė savo kalbą (nors ji vienintelė, kuri iš jos nesijuokė). Tačiau net jei sutinku, kad Morelis yra įsimylėjęs Faustinę, kodėl turėčiau sutikti, kad ir Faustinė jį įsimylėjusi?

* Po epigrafu:

Come, Malthus, and in Ciceronian prose
Show what a rutting Population grows
Until the Produce of the Soil is spent
And Brats expire for lack of Aliment.

autorius pateikia ilgą atsiprašymą, iškalbingą ir su pasenusiais argumentais, kurį skiria Tomui Robertui Maltusui ir jo *Esė apie visuomenės principą*. Neįtraukėme jo norėdami sutaupyti vietos. (Redaktoriaus pastaba)

Jei norime kuo nors nepasitikėti, niekada netrūksta progų. Vieną vakarą jie vaikštinėja susikibę už parankių prie palmių ir muziejaus, bet ar toks draugų pasivaikščiojimas nors kiek keistas?

Siekdamas laikytis savo moto *Ostinato rigore* ėmiau stebėti taip kruopščiai, kad net didžiuojuosi. Negalvojau nei apie patogumus, nei apie etiketą, labai atidžiai žiūrėjau, kas dedasi po stalais ir kokiais žvilgsniais jie nuolat apsikeičia.

Vieną naktį valgomajame ir dar vieną didžiojoje salėje jų kojos susiliečia. Pripažįstu tai kaip gudrų kėslą, tačiau kodėl atmetu išsiblaškymą, atsitiktinumą?

Kartoju – nėra neabejotinų įrodymų, kad Faustinė jaučia Moreliui meilę. Galbūt įtarimų kyla dėl mano egoizmo. Myliu Faustinę: Faustinė – visų mano veiksmų motyvas. Bijau, kad ji įsimylėjusi, mano misija tai išsiaiškinti. Kai jaudinausi dėl policijos persekiojimo, šios salos atvaizdai tarsi šachmatų figūrėlės judėjo pagal strategiją man sugauti.

*

Morelis įtūžtų, jei paviešinčiau išradimą. Esu įsitikinęs ir nemanau, kad pagyros padėtų to išvengti. Iš

pasipiktinimo vieningai susiburtų jo draugai (su jais ir Faustinė). Tačiau jei ji juo pasibodėjo – nesijuokė kartu su kitais per jo kalbą, – galbūt ji vienytųsi su manimi.

Dar viena hipotezė – Morelis mirė. Tuomet kuris nors iš jo draugų turbūt jau paskleidė žinią apie išradimą. Jei ne, galbūt vertėtų paskelbti apie kolektyvinę mirtį, marą, laivo paskendimą. Viskas, regis, neįtikima, tačiau vis tiek lieka nepaaiškintas faktas, kodėl nebuvo naujienų apie išradimą, kai išvykau iš Karakaso.

Vienas iš paaiškinimų galėtų būti tas, kad niekas Moreliu nepatikėjo, nes jis pamišęs, arba, kaip iš pradžių ir maniau, nes jie visi pamišę, nes sala yra pamišėlių namai.

Šie paaiškinimai reikalauja tiek pat vaizduotės, kaip ir epidemija ar laivo paskendimas.

Jei pavyktų nusigauti į Europą, Ameriką ar Japoniją, man tikrai būtų sunku. Kai tapčiau žinomu šarlatanu – po to žinomu išradėju, – mane pasiektų Morelio kaltinimai ir galbūt suėmimo orderis iš Karakaso. O liūdniausia tai, kad į tokią keblią situaciją mane būtų įstūmęs pamišėlis.

Tačiau turiu įtikėti: man nereikia bėgti. Gyventi su atvaizdais yra dalia. Jei atvyks persekiotojai, jie mane užmirš išvydę stebuklą – šiuos nepasiekiamus žmones. Tad pasiliksiu.

Jeigu surasiu Faustinę, kaip ją prajuokinsiu pasakodamas apie visus kartus, kai kalbėjau įsimylėjęs ir raudojau prieš jos atvaizdą. Tiesą sakant, ši mintis – blogas sumanymas. Užsirašiau jį, kad nustatyčiau ribas, kad pamatyčiau, koks jis nepatrauklus, kad užmirščiau jį.

*

Besisukanti amžinybė gali atrodyti žiauri pašaliniam stebėtojui, tačiau ji patenkinama joje gyvenantiems. Laisvi nuo blogų naujienų ir ligų, jie visada gyvena tarsi pirmąkart, neatsimindami ankstesnių kartų. Be to, dėl periodiškų potvynių sukeliamų pertrūkių kartojimasis netampa nenumaldomas.

Kai įpratau stebėti besikartojantį gyvenimą, maniškis ėmė rodytis nepataisomai atsitiktinis. Mano ketinimai pataisyti padėtį nieko verti: aš neturėsiu kito karto, kiekvienas momentas man yra vienintelis, kitoks, ir daugelį iš jų iššvaistau dėl savo tingumo.

Nors, tiesą sakant, atvaizdai taip pat neturi kito karto (jiems visada pirmasis kartas).

Galima manyti, kad mūsų gyvenimas yra kaip šių atvaizdų savaitė ir kartojasi gretimuose pasauliuose.

*

Nepasiduodamas savo silpnybėms, įsivaizduoju, kaip jaudinamai atvykstu į Faustinės namus, kaip ji susidomi mano pasakojimais, kaip šios aplinkybės padeda užsimegzti mudviejų draugystei. Kas žino, gal iš tikrųjų esu kelyje, ilgame ir sunkiame, link Faustinės, link man reikalingo gyvenimo poilsio.

Tačiau kur gyvena Faustinė? Sekiau ją savaičių savaites. Ji kalba apie Kanadą. Daugiau nieko nežinau. Bet yra dar vienas klausimas, kurį galima užduoti su pasibaisėjimu: ar Faustinė gyvena?

Galbūt todėl, kad ši mintis – ieškoti žmogaus, nežinia kur gyvenančio, nežinia, ar gyvenančio – man atrodo tokia širdį verianti ir poetiška, nes Faustinė man svarbesnė už gyvenimą.

Ar yra galimybių iškeliauti? Valtis suiro. Medžiai supuvę. Nesu toks geras dailidė, kad padirbčiau valtį iš kitokios medienos (pavyzdžiui, iš kėdžių ar durų;

net nesu tikras, kad būčiau padirbęs iš medienos). Lauksiu, kol išvysiu laivą. Štai ko trokštu. Mano grįžimas jau nebebus paslaptis. Niekada nemačiau laivo iš čia; išskyrus Morelio laivą – laivo simuliakrą.

Be to, jei pasieksiu kelionės tikslą, jei susitiksiu Faustinę, pateksiu į vieną iš skausmingiausių situacijų per savo gyvenimą. Reikėtų pasirodyti paslapčia, paprašyti jos pasišnekėti vieniems. Jau vien toks nepažįstamojo prašymas priverstų ją nepasitikėti manimi; paskui, kai sužinotų, kad esu jos gyvenimo liudininkas, manytų, kad siekiu kokios nenuoširdžios naudos; o kai sužinotų, kad esu nuteistas kalėti iki gyvos galvos, pamanytų, jog jos baimės pasitvirtino.

Anksčiau man niekada nešovė į galvą, kad koks nors veiksmas gali man atnešti laimę arba nelaimę. Dabar kartoju naktimis Faustinės vardą. Natūralu, man patinka jį tarti, tačiau net jei esu išvargęs, vis tiek jį kartoju (kartais per miegus mane ima pykinti ir miegu neramiai kaip ligonis).

*

Kai nusiraminsiu, sugalvosiu, kaip iš čia ištrūkti. Kol kas pasakodamas, kas man nutiko, prisiverčiu

surikiuoti savo mintis. Ir jei turėsiu mirti, šios mintys perduos, kokia žiauri buvo mano agonija.

Vakar atvaizdų nebuvo. Paslaptingos nebeveikiančios mašinos mane varė į neviltį, nujaučiau, kad daugiau nebepamatysiu Faustinės. Tačiau šįryt ėmė kilti potvynis. Pabėgau, kol nepasirodė atvaizdai. Lėkiau į mašinų patalpą – pamatysiu, kaip jos dirba (kad nelikčiau potvynių valioje ir galėčiau jas pataisyti). Buvau sumanęs, kad jei pamatysiu, kaip mašinos paleidžiamos, gal suprasiu arba bent jau sugalvosiu, nuo ko pradėti jas tyrinėti. Ši viltis neišsipildė.

Įėjau pro skylę, išmuštą sienoje, ir pasilikau... Nesuvaldau savo emocijų. Turiu apgalvotai dėlioti sakinius. Kai įėjau, pajutau tokią pat nuostabą ir tokį pat džiaugsmą kaip ir pirmąkart. Man susidarė įspūdis, kad vaikščioju žydru nejudančios upės dugnu. Prisėdau palaukti, nugarą atsukęs į savo išmuštą plyšį (man buvo skaudu matyti, kaip jis darko porcelianinę dangaus mėlynumo begalybę).

Kurį laiką taip sėdėjau tykiai, išsiblaškęs (dabar man tai atrodo nesuvokiama). Tada žaliosios mašinos ėmė veikti. Palyginau jas su vandens pompa ir šviesos generatoriais. Žiūrėjau į jas, girdėjau jas, atsargiai

jas apčiupinėjau iš labai arti, bet veltui. Jos man išsyk pasirodė neperkandamos, tad gal tik apsimečiau esąs atidus, lyg iš pareigos ar iš gėdos (kad taip skubotai nubėgau į rūsius, kad laukiau to momento), tarsi kažkas mane stebėtų.

Kartu su nuovargiu vėl pajutau užplūdusį susijaudinimą. Turiu jį numalšinti. Jei numalšiniu, sugalvosiu, kaip ištrūkti.

Smulkiai pasakoju, kas man nutiko: apsisukau ir nupėdinau nuleidęs akis. Pakėliau akis į sieną ir pasijutau pasiklydęs. Ėmiau ieškoti skylės, kurią buvau iškirtęs. Jos nebuvo.

Pamaniau, kad tai gali būti įdomus optinis reiškinys ir žengiau žingsnį į šalį, norėjau pažiūrėti, ar nepasikeis. Ištiesiau rankas kaip aklasis. Apčiupinėjau visas sienas. Pakėliau nuo žemės porceliano, plytelių duženas, kurios nukrito, kai kirtau skylę. Čiuopiau sieną toje pačioje vietoje ilgai. Turėjau pripažinti, kad ji pati atsistatė.

Ar galėjau tiek susižavėti porceliano plytelių dangiška begalybe, tiek susidomėti variklių veikimu, kad negirdėčiau sieną remontuojančio mūrininko?

Prisiartinau. Jaučiau porceliano vėsą prie pat ausies

ir girdėjau amžiną tylą, tarsi kita pusė būtų pranykusi.

Ant žemės gulėjo mano numestas geležinis laužtuvas, kuriuo prakirtau sieną pirmąkart čia įeidamas. *Laimei, jo nepamatė*, – tariau patetiškai nesuprasdamas savo padėties. – *Būtų jį pasiėmę man nežinant.*

Ir vėl priglaudžiau ausį prie sienos, kuri atrodė nesugadinta. Įsitikinęs, kad tylu, ėmiau ieškoti vietos, kur buvau išmušęs angą, ir pradėjau daužyti (maniau, kad seną skiedinį pramušti sunkiau). Daviau smūgį po smūgio – mano neviltis stiprėjo. Porcelianas iš vidaus buvo nepažeidžiamas. Smarkesni, labiau varginantys smūgiai su aidu atšokdavo nuo kietos sienos, bet neatsirado nė paviršutinio įtrūkio, neatskilo nė menkiausias lako trupinėlis.

Sutvardžiau savo nervus. Pailsėjau.

Puoliau daužyti kitas vietas. Ėmė kristi lako gabalai, o kai nukrito didelės sienos nuolaužos, smūgiavau apsiblaususiomis akimis ir pernelyg skubotai, greičiau nei leido geležinio strypo svoris, kol sienos atsparumas, nepasiduodantis mano nesiliaujančių smūgių jėgai, privertė kristi ant grindų kone verkiantį iš nuovargio. Iš pradžių apžiūrėjau, tada paliečiau mūro lūženas, iš vieno paviršiaus glotnias, iš kito šiurkščias,

žemėtas, o paskui lyg skaidrią viziją, regis, efemerišką ir antgamtišką, mano akys išvydo porceliano plytelių dangaus žydrumo begalybę, nenukentėjusią visą sieną, uždarytą kambarį.

Ir vėl ėmiau daužyti. Kai kur atšokdavo sienos gabaliukų, tačiau nesimatė jokios ertmės, nei aiškios, nei tamsios, siena atsistatydavo akimirksniu ir tada pasiekdavo nepažeidžiamą kietumą, tokį patį kaip ir toje vietoje, kur buvau iškirtęs skylę.Ėmiau šaukti:

– Padėkit! – keletą kartų įsibėgėjęs trenkiausi visu kūnu į sieną ir kritau. Kaip kvailys puoliau į ašaras drėgnu įkaitusiu veidu. Mane apėmė siaubas, kad esu užburtoje vietoje, visame sąmyšyje suvokiau, kad stebuklai iš keršto rodosi tokiems netikintiems kaip aš, vienišiems ir mirtingiems.

Persekiojamas baisių dangaus žydrumo sienų, pakėliau akis į stoglangį. Mačiau iš pradžių nesuprasdamas, o paskui išsigandęs, kaip kedro šaka atsitraukia nuo savęs ir tampa dviem, paskui abi šakos vėl susilieja, nuolankiai kaip vaiduokliai susijungia į vieną. Garsiai tariau arba labai aiškiai pamaniau: *Neišeisiu. Esu užburtoje vietoje.* Tada susigėdau, kaip apsišaukėlis, per kvailai pajuokavęs, ir viską supratau.

Šios sienos – kaip Faustinė, kaip Morelis ir žuvys akvariume, kaip viena iš saulių ir vienas iš mėnulių, kaip Belidoro *Traktatas* – yra mašinų projekcijos. Jos tokios pat kaip ir mūrininkų pastatytos (tos pačios mašinų įrašytos sienos, paskui atvaizduotos ant savęs pačių). Kur sudaužiau ar pašalinau pirmąją sieną, liko atvaizduotoji. Kadangi tai projekcija, jokia jėga negali jos pramušti ar pašalinti (kol veikia varikliai).

Jei visiškai sudaužysiu pirmąją sieną, kai varikliai nebeveiks, šis mašinų kambarys liks atviras, tai nebus kambarys, o jo kampas; o kai varikliai veiks, siena ir vėl įsiterps nepereinamai.

Morelis turbūt sumąstė šią dvigubų sienų apsaugą, kad joks žmogus neprieitų prie mašinų, palaikančių jo nemirtingumą. Tačiau jis netobulai išstudijavo potvynius (be abejonės, kitu Saulės ciklu) ir tikėjo, kad jėgainė veiks be pertrūkių. Esu tikras, jis išrado tą garsiąją epidemiją, kuri lig šiol labai gerai saugo salą.

Mano problema – kaip sustabdyti žaliuosius variklius. Neturėtų būti sunku rasti jungiklį jiems išjungti. Per vieną dieną išmokau, kaip naudotis šviesos generatoriumi ir vandens pompa. Ir iš čia išeiti neturėtų būti sunku.

Langas lubose mane išgelbėjo, arba išgelbės, nes nesusitaikysiu su tuo, kad turiu mirti iš alkio visiškai praradęs viltį, atsisveikinęs su tais, kuriuos palieku, kaip tas japonų kapitonas, nekaltai dėl biurokratinių apribojimų kentęs agoniją dusinančiame povandeniniame laive jūros dugne. *Nuevo diario* dienraštyje skaičiau jo laišką, rastą tame povandeniniame laive. Mirusysis išreiškė pagarbą imperatoriui, ministrams ir pagal hierarchiją visiems jūrininkams, kuriuos sugebėjo išvardyti, kol uždusо. Be to, pridėjo pastabas: „Dabar man bėga kraujas iš nosies, regis, ausų būgneliai sprogo".

Smulkiai atpasakotus kapitono veiksmus atkartojau. Tikiuosi neatkartoti jų iki galo.

Šios dienos siaubas išdėstytas mano dienoraštyje. Daug prirašiau, man atrodo, beprasmiška ieškoti neišvegiamų analogijų su mirštančiaisiais, planuojančiais savo tolimą ateitį arba skendimo akimirką matančiais prabėgantį visą savo gyvenimą. Galutinis momentas turėtų būti trumpas, sujauktas – visada esame taip toli nuo mirties, kad negalime įsivaizduoti ją temdančių šešėlių. Dabar liausiuosi rašyti, kad ramiai atsidėčiau paieškoms, kaip sustabdyti šiuos variklius. Tuomet

plyšys vėl atsivers, tarsi ištarus burtažodį, o jei ne (nors ir prarasiu Faustinę visiems laikams), trenksiu į jas kelis kartus geležiniu laužtuvu, kaip trenkiau į sieną, sulaužysiu jas ir plyšys vis tiek atsivers, tarsi ištarus burtažodį, ir aš išeisiu.

*

Man vis dar nepavyko sustabdyti variklių. Skauda galvą. Nesunkūs nerviniai priepuoliai, greitai suvaldomi, išvaiko stiprėjantį mieguistumą.

Man susidarė įspūdis, greičiausiai iliuzinis, kad jei gaučiau truputį oro iš lauko, netrukčiau išspręsti šių problemų. Atakavau stoglangį. Jis nepažeidžiamas, kaip ir visas mane įkalinęs kambarys.

Kartoju sau, kad sunkumų kyla ne dėl mano letargo ir ne dėl oro trūkumo. Šie varikliai turbūt labai skiriasi nuo visų kitų. Atrodo logiška manyti, kad Morelis juos suprojektavo taip, kad jų neperprastų bet kuris atvykėlis į salą. Vis dėlto greičiausiai juos sunku valdyti, nes jie skiriasi nuo kitų variklių. Kadangi apie visus juos nieko neišmanau, šis pagrindinis sunkumas neturi prasmės.

Nuo variklių veikimo priklauso Morelio amžinybė.

Galiu numanyti, kad jie labai tvirti, tad turiu sutvardyti impulsą juos sudaužyti. Tik pavargsiu ir netinkamai išeikvosiu orą. Kad susilaikyčiau, rašau.

Jei Moreliui būtų šovusi mintis įrašyti variklius...

*

Galų gale mirties baimė išgelbėjo mane nuo nepagrįsto įsitikinimo, kad esu nekompetentingas – varikliai tarsi pasirodė man per padidinamąjį stiklą. Jie liovėsi būti vien tik beprasmė geležies krūva, įgavo formas, struktūrą, leidžiančias man suvokti jų paskirtį.

Išjungiau juos ir išėjau.

Mašinų kambaryje atpažinau (be jau minėtų vandens pompos ir šviesos generatoriaus):

a) energijos siųstuvus, sujungtus su velenu, esančiu žemumose;

b) imtuvus, įrašymo aparatus ir projektorius, ir tinklą strategiškai išdėstytų aparatų, veikiančių visoje saloje;

c) tris nešiojamuosius aparatus – imtuvus, įrašymo aparatus ir projektorius atskiroms projekcijoms rodyti.

Tai, ką palaikiau pačiu svarbiausiu varikliu, buvo

įrankių dėžė, joje radau nepabaigtus planus, kurie suteikė man darbo ir abejotiną pagalbą.

Įžvalgumas atėjo ne iš karto. Iš pradžių apėmė šios būsenos:

1. Neviltis.

2. Pasidalijimas į aktorių ir stebėtoją. Mėginau vaidinti, kad dūstu povandeniniame laive, jūros dugne. Ramus, suvokdamas, koks esu taurus, herojiškai sumišęs. Išsvaisčiau laiką ir, kai išėjau, jau buvo naktis – per tamsu ieškoti valgomųjų šaknų.

*

Iš pradžių paleidau imtuvus ir projektorius atskiroms projekcijoms rodyti. Pastačiau gėlių, pridėliojau lapų, musių, varlių. Buvau sujaudintas, kai pamačiau jas pasirodančias, atgamintas ir tokias pat.

Paskui pasielgiau neapdairiai.

Priešais imtuvą pakišau savo kairę ranką, įjungiau projektorių ir ranka pasirodė: tik ranka, daranti tuos pačius tingius judesius, kuriuos dariau aš, kai ją įrašinėjau.

Dabar ji kaip dar vienas objektas arba kone gyvūnas muziejuje.

Palikau projektorių įjungtą, kad ranka neišnyktų; matyti ją, nors ir keista, nėra nemalonu.

Ši ranka kokioje pasakoje atrodytų kaip didelė grėsmė pagrindiniam veikėjui. Bet ką blogo ji iš tiesų gali padaryti?

*

Siųstuvai augalai – lapai, gėlės – nuvyto po penkių ar šešių valandų; varlės nugaišo po penkiolikos.

O kopijos gyvena negesdamos.

Nežinau, kurios musės yra tikros, o kurios dirbtinės.

Gėlėms ir lapams galbūt pritrūko vandens. Nedaviau ėsti varlėms, be to, jos turbūt kankinosi dėl pakitusios aplinkos.

O dėl poveikio rankai, įtariu, kad jį sukėlė mašinos baimė, o ne pati mašina. Nuolat jaučiu deginimą, nors ir nesmarkų. Man nusilupo dalis odos. Naktį buvau neramus. Nujaučiau siaubingas rankos transformacijas. Sapnavau, kad ją kasausi, kad ją lengvai nusitraukiu. Turbūt tada ją ir susižeidžiau.

*

Daugiau neištversiu nė dienos.

Iš pradžių susidomėjau viena pastraipa iš Morelio kalbos. Paskui labai nudžiugęs maniau kai ką atradęs. Nežinau, kaip tas atradimas atvedė prie kito, protingo, bet nelaimę pranašaujančio.

Nesižudysiu iškart. Jau įprasta, kad mano gudriausios teorijos išsisklaido kitą dieną, lieka tik stulbinamos kombinacijos iš neišmanymo ir entuziazmo (arba nevilties) įrodymas. Galbūt jei užrašysiu šią savo mintį, tai ji praras savo galią.

Štai sakinys, kuris mane suglumino:

„Atleiskite man už šią sceną, iš pradžių erzinančią, paskui siaubingą“.

Kodėl siaubingą? Nes jie sužinos, kad buvo nufotografuoti naujuoju būdu ir jiems apie tai nebuvo pranešta. Teisybė, sužinoti *a posteriori*, kad mūsų gyvenimo aštuonios dienos su visomis smulkmenomis liko įrašytos visiems laikams, turbūt nėra malonu.

Taip pat kažkuriuo momentu pamaniau – vienas iš tų žmonių turbūt turi baisią paslaptį. Morelis nori ją sužinoti arba atskleisti.

Netikėtai prisiminiau – kai kuriuose kaimuose

bijoma būti atkurtiems atvaizduose iš esmės dėl to, kad tikima, jog susiformavus atvaizdui, žmogaus siela persikelia į atvaizdą ir žmogus miršta.

Mane pralinksmino Morelio nuogąstavimai dėl to, kad įrašė savo draugus be jų sutikimo, tikrai pamaniau, kad šiuolaikinio išminčiaus galvoje atradau išlikusią šią senovės žmonių baimę.

Perskaičiau iš naujo:

„Atleiskite man už šią sceną, iš pradžių erzinančią, paskui siaubingą. Pamiršime ją“.

Ką reiškia paskutinis sakinys? Kad jiems greitai nebebus svarbu ar kad jos nebegalės atsiminti?

Ginčas su Stouveriu buvo siaubingas. Stouveris turėjo tokį patį įtarimą kaip ir aš. Nežinau, kodėl taip ilgai to nesupratau.

Be to, hipotezė apie atvaizdų turimą sielą, regis, iškelia pagrindinį reikalavimą, kad siųstuvai, įrašomi aparatų, turi ją prarasti. Pats Morelis taip teigia:

„Regis, hipotezę, kad atvaizdai turi sielą patvirtinta mano mašinos poveikis žmonėms, gyvūnams ir augalams kaip siųstuvams“.

Iš tiesų reikia turėti labai valdingą ir įžūlią sąžinę – netgi gali įtarti, kad nėra jokios sąžinės, – jei žmogus

gali padaryti tokį pareiškimą pačioms aukoms. Tačiau šis siaubingas dalykas, regis, dera žmogui, kuris vardan idėjos suorganizuoja kolektyvinę mirtį ir pats primeta visiems savo draugams solidarumą.

Kokia buvo jo idėja? Išnaudoti beveik visų draugų susirinkimą, kad sukurtų sau tikrą rojų, ar kokia nors nežinoma, kurios neišsiaiškinau? Jei idėja man nežinoma, gali būti, kad ji man nesvarbi.

Manau, dabar galiu atskleisti laivo, subombarduoto kreiserio „Namura", įgulos narių tapatybes. Morelis išnaudojo savo ir savo draugų mirtį, kad patvirtintų gandus apie ligą, išplitusią šioje saloje, gandus, savo paties paskleistus, kad apsaugotų savo mašiną, savo nemirtingumą.

Tačiau visa tai, ką logiškai aiškinu, reiškia, kad Faustinė mirė, kad nėra kitos Faustinės, be šito atvaizdo, kuriam neegzistuoju.

*

Tuomet gyvenimas man nebemielas. Kaip galiu toliau kankintis gyvendamas su Faustine, kai ji tokia tolima? Kur jos ieškoti? Už šitos salos ribų Faustinė dingusi su svetimos praeities gestais ir sapnais.

Pirmuosiuose puslapiuose sakiau:

„Nemaloniai nujaučiu, kad šie popieriai tampa testamentu. Jei privalau su tuo susitaikyti, turiu stengtis, kad mano teiginius būtų galima patvirtinti tam, kad niekas, kad ir kas mane įtarė apgavyste, nemanytų, jog esu įkalintas teisingai. Suteiksiu šiam pasakojimui Leonardo moto – *Ostinato rigore** – ir mėginsiu juo vadovautis".

Mano lemtis – raudos ir savižudybė. Vis dėlto laikysiuos tos atkaklumo priesaikos.

Dabar pataisysiu klaidas ir paaiškinsiu viską, kas nebuvo atvirai išaiškinta, ir priartinsiu pasakojimą prie idealaus tikslumo (juo vadovavausi nuo pat pradžių).

Potvyniai. Perskaičiau Belidoro (Bernardo Foresto de) knygelę. Ji pradedama apibendrintu potvynių aprašymu. Turiu pripažinti, kad potvyniai šioje saloje labiau atitinka paaiškinimą knygoje, o ne mano. Reikia turėti galvoje, kad niekada nebuvau mokęsis

* Moto nepasirodo rankraščio pradžioje. Ar praleista dėl užmaršties? Nežinome, tačiau kaip ir kitose abejotinose vietose, nors galime būti kritikuojami, bet laikomės originalo.

apie potvynius (galbūt mokykloje, kur niekas nesimokė) ir kad ėmiau juos aprašinėti pirmuosiuose šio dienoraščio skyriuose tik tada, kai jie man pasidarė svarbūs. Seniau, kol gyvenau ant kalvos, jie man nekėlė pavojaus, ir nors mane domino, neturėjau laiko atidžiai jų stebėti (labai daug kitų dalykų čia man kėlė pavojų).

Per mėnesį, remiantis Belidoru, užeina du aukščiausi potvyniai – per pilnatį ir per jaunatį – ir du didžiausi atoslūgiai mėnulio ketvirčio dienomis.

Kelis kartus po septynių dienų nuo pilnaties ar jaunaties potvynio kilo meteorologinis potvynis (sukeltas stipraus vėjo ir lietaus). Esu tikras, dėl to ir suklydau, kad aukščiausi potvyniai kyla kartą per savaitę.

Kasdienių potvynių nereguliarumas. Pasak Belidoro, potvyniai kasdien kyla penkiasdešimt minučių vėliau, kai mėnulis priešpilnis, ir penkiasdešimt minučių anksčiau, kai delčia. Tai nevisiškai tikslu saloje: manau, kad jie vėluoja arba skuba ketvirtį valandos arba dvidešimt minučių kasdien; padariau šiuos kuklius pastebėjimus be matavimo prietaisų: galbūt išmintingi žmonės pridės, ko trūksta, ir galės

padaryti kokią naudingą išvadą, kaip geriau pažinti pasaulį, kuriame gyvename.

Per šį mėnesį buvo daugybė aukštų potvynių: du pagal Mėnulio fazes, kiti – meteorologiniai.

Pasirodymai ir išnykimai. Pirmasis ir kiti. Mašinos projektuoja atvaizdus. Mašinos veikia dėl potvynių galios.

Po ilgesnių ar trumpesnių atoslūgio periodų buvo potvynių, pasiekusių veleną žemumose. Mašinos ėmė veikti ir amžinasis diskas ėmė suktis nuo to savaitės momento, kuriame buvo sustojęs.

Jei Morelio kalba buvo pasakyta paskutinį savaitės vakarą, tuomet pirmasis pasirodymas įvyko turbūt trečiosios dienos vakarą.

Galbūt ilgą laiką prieš pirmą pasirodymą atvaizdų nebuvo todėl, kad potvynių reguliarumas keičiasi keičiantis Saulės ciklams.

Dvi saulės ir du mėnuliai. Kadangi savaitė kartojasi visus metus, matyti šios dvi nesutampančios saulės ir du mėnuliai (taip pat karštomis dienomis sušalę gyventojai, besimaudantys purviname vandenyje, šokantys tankumynuose arba per audrą). Jei sala nugrimztų – išskyrus tas vietas, kur stovi mašinos ir

projektoriai, – atvaizdai, muziejus, net ir sala toliau matytųsi.

Nežinau, ar pastaruoju metu toks baisingas karštis pakilo dėl to, kad temperatūra, kai buvo įrašoma scena, prisidėjo prie dabartinės temperatūros*.

Medžiai ir kiti augalai. Įrašyti mašinų – sausi; o neįrašyti – vienmečiai (gėlės, žolės) ir nauji medžiai – vešlūs.

Užstrigęs šviesos jungiklis ir rankena. Nepajudinamos užuolaidos. Pritaikykite rankenoms ir šviesos jungikliams tai, ką sakiau prieš kurį laiką apie duris:

jei buvo uždarytos, kai buvo įrašoma kuri nors scena, turi būti uždarytos ir kai ji projektuojama.

Dėl tos pačios priežasties užuolaidos yra nepajudinamos.

Žmogus, išjungiantis šviesą. Žmogus, išjungiantis šviesą kambaryje, esančiame priešais Faustinės

* Gali būti, kad temperatūrų susijungimo hipotezė nėra klaidinga (net mažas šildytuvas nepakeliamas vasaros dieną), tačiau manau, kad yra kitas paaiškinimas. Buvo pavasaris; visa savaitė buvo įrašyta vasarą; veikdamos mašinos atspindi vasaros temperatūrą. (Redaktoriaus pastaba)

kambarį, yra Morelis. Įeina, sustoja akimirkai prieš lovą. Skaitytojas atsimins, kad mano sapne visa tai darė Faustinė. Mane erzina, kad sumaišiau Morelį su Faustine.

Čarlis. Netobuli vaiduokliai. Iš pradžių jų neradau. Dabar manau atradęs jų diskus. Neleisiu jų. Gali sudrumsti man ramybę, sutrikdyti mano padėtį (būsimą).

Ispanai, kuriuos mačiau bufete. Morelio tarnai.

Požeminiai kambariai. Veidrodinė širma. Girdėjau Morelį sakantį, kad jie skirti optiniams ir garsiniams eksperimentams.

Prancūziškos eilės, deklamuotos Stouverio. Užrašiau jas:

Âme, te souvient-il, au fond du paradis,
De la gare d'Auteuil et des trains de jadis?

Stouveris sako senutei, kad jos Verleno.

Dabar nebeturėtų likti nepaaiškintų vietų mano dienoraštyje*. Tam tikri elementai paaiškina viską. Tolesniuose skyriuose nebus netikėtumų.

* Vienas neįtikimiausias dalykas lieka nepaaiškintas: visiš-

*

Norėčiau paaiškinti Morelio elgesį.

Faustinė vengė būti su juo, tuomet jis suplanavo šią savaitę, visų draugų mirtį, siekdamas nemirtingumo su Faustine. Kaip kompensaciją už tai, kad neteko galimybės būti su ja gyvenime. Morelis įsivaizdavo, kad kitiems mirtis nebus skausmingas žingsnis, vietoje neaiškios gyvenimo trukmės jis manė suteikiąs jiems nemirtingumą su geriausiais draugais. Taip pat savo valion pasiėmė ir Faustinės gyvenimą.

Tačiau būtent dėl savo pasipiktinimo turiu būti atsargus: gal pragaras, kurį priskiriu Moreliui, yra mano paties pragaras. Juk aš esu įsimylėjęs Faustinę, juk aš galiu nužudyti ir nusižudyti, aš pats esu pabaisa. Gal Morelis niekada neturėjo Faustinės omeny savo kalboje, gal buvo įsimylėjęs Irenę, Dorą ar senąją ponią.

Aš pernelyg susijaudinęs ir kvailas. Morelis ignoravo tas mielas moteris. Mylėjo nepasiekiamąją

kas objekto ir jo atvaizdo sutapimas toje pačioje erdvėje. Šis faktas verčia manyti, kad pasaulis gali būti sudėtas vien tik iš jutimų. (Redaktoriaus pastaba)

Faustinę. Todėl ją ir nužudė, nusižudė su visais savo draugais, išrado nemirtingumą!

Faustinės grožis vertas tokių beprotysčių, tokių dovanų, tokių nusikaltimų. Jei tą neigiu, vadinasi pavydžiu ir ginuosi nepripažindamas savo aistros..

Dabar man atrodo, kad Morelio poelgis – pelnytai vertas ditirambų.

*

Mano gyvenimas nėra žiaurus. Jei atsisakysiu neramių vilčių vykti ieškoti Faustinės, galėsiu visą gyvenimą paskirti serafiškai jos kontempliacijai.

Šis kelias man atviras: galiu gyventi ir būti laimingiausiu mirtinguoju.

Tačiau mano dalia, kaip ir visa kas žmogiška, yra nepastovi. Faustinės kontempliacija – nors negalėčiau net minties tokios pakelti – galėtų būti nutraukta:

jei mašinos sugestų (nemoku jų pataisyti);

jei kiltų kokia abejonė ir sugriautų šį rojų (turiu pripažinti, kad Morelio ir Faustinės pokalbiai, gestai galėtų suklaidinti silpnesnio būdo žmones);

jei pats mirčiau.

Tikrasis mano padėties pranašumas tas, kad mirtis

dabar tampa amžinos Faustinės kontempliacijos sąlyga ir užtikrinimu.

*

Aš išgelbėtas nuo nesibaigiančių minčių, kaip pasirengti savo mirčiai pasaulyje be Faustinės, aš išgelbėtas nuo nesibaigiančios mirties be Faustinės.

Kai jaučiausi pasirengęs, įjungiau sinchroninio veikimo imtuvus. Įrašiau septynias dienas. Pasirodžiau gerai – nenuovokus stebėtojas galėtų įsivaizduoti, kad aš ne įsibrovėlis. Tai kruopštaus pasirengimo rezultatas. Penkiolika dienų nuolatinių bandymų ir tyrimų. Nenuilstamai kartojau kiekvieną savo veiksmą. Išstudijavau, ką kalba Faustinė, jos klausimus ir atsakymus. Daugybę kartų sumaniai įterpiu kokį sakinį, atrodo, kad Faustinė man atsako. Ne visuomet ją seku: žinau, kur ji eina, tad dažniausiai jau būnu priešakyje. Tikiuosi, kad apskritai sudarome įspūdį, jog mes – neišskiriami draugai, suprantame vienas kitą be žodžių.

Mane apsėdo viltis pašalinti Morelio atvaizdą. Žinau, kad tai beprasmė mintis. Vis dėlto rašydamas šias eilutes jaučiu tą patį ryžtą, tą patį apsėdimą.

Mane pykindavo atvaizdų priklausomybė (ypač Morelio nuo Faustinės). Dabar nebepykina: įžengiau į tą pasaulį, jau nebegalima pašalinti tik Faustinės atvaizdo – dingtų ir maniškis. Man džiugu taip pat priklausyti – ir tai keisčiausia, sunkiausiai paaiškinama – nuo Haineso, Doros, Aleko, Stouverio, Irenės ir kitų (net ir nuo paties Morelio!).

Pakeičiau diskus. Mašinos amžinai projektuos naująją savaitę.

Įkyriai suvokdamas, kad esu įrašomas, pirmosiomis dienomis nebuvau natūralus, paskui tą būseną įveikiau, ir jeigu atvaizdas turi – kaip ir manau – mintis ir nuotaikas, kurias aš turėjau įrašymo dienomis, amžinai gyvensiu laimingai kontempliuodamas Faustinę.

Labai rūpinausi apsaugoti savo sielą nuo nerimo. Stengiausi neįtarinėti Faustinės dėl jos veiksmų, kad nepasiduočiau neapykantai. Atlygis man bus rami amžinybė. Negana to, ėmiau jausti, kad visas gyvenimas – ta savaitė.

Naktį, kai Faustinė, Dora ir Alekas įeina į kambarį, sėkmingai sutvardžiau savo nerimą. Nemėginau nieko spėlioti. Dabar jaučiuosi kiek apmaudžiai, nes

taip ir neišsiaiškinau šio vieno dalyko. Tačiau amžinybėje jis man nesvarbus.

Kone nejuntu savo mirties proceso – ji prasidėjo nuo kairės rankos audinių. Vis dėlto nors ir smarkiai išplito, karštis kyla taip palengva, kad beveik nejuntu.

Prarandu regėjimą. Lytėjimo juslės nebeturiu. Man lupasi oda, pojūčiai neaiškūs, skausmingi – stengiuosi apie juos negalvoti.

Atsistojęs priešais veidrodinę širmą supratau, kad esu be barzdos, plikas, be nagų, kiek paraudęs. Mano jėgos senka. O apie skausmą man susidarė absurdiškas įspūdis: atrodo, kad jis smarkėja, bet vis mažiau jį jaučiu.

Mano įkyrus, baisingas nerimas dėl Morelio santykių su Faustine neleidžia galvoti apie savo paties pražūtį. Tai netikėtas ir palankus poveikis.

Nelaimei, ne visos mano mintys tokios naudingos: nors tik vaizduotėje, manęs neapleidžia viltis, kad visa ši liga yra stipri savitaiga, kad mašinos nežalingos, kad Faustinė gyva ir netrukus vyksiu jos ieškoti, kad kartu juoksimės iš šitų netikrų mirties išvakarių, kad nuvyksime į Venesuelą, į kitą Venesuelą, nes, Tėvyne, su savo valdžios ponais, policininkais

išnuomotomis uniformomis ir nepermaldaujamu baudžiamojo persekiojimo siekiu tykai manęs Gvairos plente, tuneliuose, popieriaus fabrike Marakajuje; vis dėlto myliu tave ir nuo savo atsiskyrimo daug kartų tave pagerbiau, nes tu esi mano (viskuo besistebinčio pagarbaus jaunuolio) dienos, praleistos literatūros žurnale *El Cojo Ilustrado* su vyrų grupe, įkvėpta Ordunjo poezijos, su kas rytą besiklausančia Ordunjo poezijos entuziastinga literatūros mokykla, keliaujančia dešimtu tramvajumi, atidarytu ir nutriušusiu, nuo Panteóno iki „Roca Tarpeya" kavinės. Tu duonos kepalėlis iš tapijokos miltų, didelis kaip skydas ir nesugadintas kandžių. Tu – apsemtos lygumos su buliais, asilėmis, tigrais, greitai plukdomais vandens. Ir tu, Eliza, prisimenu tave tarp kinų skalbėjų, nuolat vis labiau primenanti Faustinę, liepei jiems nuvežti mane į Kolumbiją; ir perėjome plokščiakalnį; kai buvo labai žvarbu, kinai mane užklojo ugniniais lapais ir espeletijų kuokštais, kad nemirčiau nuo šalčio; kol žiūrėsiu į Faustinę, neužmiršiu tavęs, o maniau, kad tavęs nemyliu! Ir pamenu, kaip liepos 5 dieną valdingasis Valentinas Gomesas mums visiems skaitė Nepriklausomybės aktą elipsės formos

kambaryje Kapitolijuje, o mes – Ordunjo ir mokiniai – tuo pat metu neva nekreipdami dėmesio pagarbiai apžiūrinėjome Tito Salaso piešinį „Generolas Bolivaras kerta Kolumbijos sieną“; vis dėlto pripažįstu, kad paskui, kai orkestras grojo *Šlovė narsiai liaudžiai* (*nusimetusiai jungą / įstatymą gerbiančiai / dorybę ir garbę*), negalėjome suvaldyti patriotiškų emocijų, emocijų, kurių ir dabar nesuvaldau.

Tačiau mano nuožmi disciplina niekada nesiliaus griovusi šių minčių, keliančių pavojų mano amžinai ramybei.

Dar vis matau savo atvaizdą šalia Faustinės. Pamiršau, kad tai įsibrovėlio atvaizdas, nenuovokus stebėtojas galėtų manyti, kad jie abu vienodai įsimylėję ir priklausomi vienas nuo kito. Galbūt man taip atrodo dėl mano susilpnėjusio regėjimo. Kad ir kaip būtų, guodžia tai, kad mirsiu matydamas tokį malonų rezultatą.

Mano siela dar neperėjo į atvaizdą, jei būtų perėjusi, jau būčiau miręs, nebematyčiau (galbūt) Faustinės, būčiau su ja regimybėje, kurios niekas niekada nesugriaus.

Žmogui, kuris remdamasis šiuo pasakojimu sukurs

mašiną, gebančią sujungti atskirus buvinius, palieku prašymą. Suraskite Faustinę ir mane, leiskite man įeiti į Faustinės sąmonės dangų. Tai būtų kilniadvasiškas poelgis.

KELETAS ADOLFO BIOY CASARESO GYVENIMO DATŲ

1914 Rugsėjo 15 d. gimsta Adolfo Bioy Casaresas.

1925 Autorius nuo pat jaunystės atsideda literatūrai ir jau vienuolikos metų parašo pirmąjį romaną *Iris y Margarita* (Iris ir Margarita).

1928 Keturiolikos parašo detektyvinį apsakymą *Vanidad o Una aventura terrorífica* (Tuštybė, arba siaubingas nuotykis).

1929 Publikuoja pirmąją knygą *Prólogo* (Prologas). Finansiškai knygos leidimą paremia Casareso tėvas, kuris jam buvo ir pirmųjų kūrinių redaktorius. Nors Adolfo Bioy Casaresas pats ir neįtraukia šių pirmųjų kūrinių į savo kūrybos bibliografiją, jau iš jų matyti autoriaus polinkis link fantastinio ir detektyvinio romano žanro, vėliau tapsiančio būdingu visai jo kūrybai.

1932 Victorios Ocampo namuose susipažįsta su Jorge Luisu Borgesu, tapusiu jo ilgamečiu draugu ir kolega. Casaresas atsimena: „Dalijomės aistra knygoms. Vakarais ir naktimis kalbėdavomės apie Johnsoną, De Quincey, Stevensoną, apie fantastinę literatūrą, apie detektyvines istorijas [...], apie literatūros teorijas, apie vertimo problemas, apie Cervantesą, Lugonesą, Góngorą ir Quevedo [...], apie Macedonio Fernándezą, apie laiką, reliatyvumą, idealizmą, Schopenhauerio *Metafizinę fantaziją*".

1934 Susipažįsta su Silvina Ocampo, kuri, kartu su Borgesu, įtikina Casaresą mesti studijas ir atsidėti išskirtinai kūrybai.

1940 Susituokia su Silvina Ocampo, Victorios Ocampo seseria, taip pat rašytoja ir dailininke.

Tais pačiais metais išleidžia pirmąją savo knygą *Morelio išradimas* (*La invención de Morel*). Tai garsiausias jo kūrinys, tapęs šiuolaikinės literatūros klasika. Romanas užtarnauja autoriui žinomumą ir sėkmę. Vaizdo dominavimas atspindi kino, šio laikotarpio techninio išradimo, įtaką. Skaitytojus sužavi ir tai, kad nesuprantami įvykiai rutuliojasi per bėglio suvokimą. Veikėjas ilgainiui ima suprasti, koks tikrasis šių įvykių paaiškinimas.

Įdomiausia, kad kūrinyje jungiasi trys perspektyvos: dienoraštį rašančio bėglio, dienoraštį skaitančiojo ir bandančio interpretuoti, ir dar redaktoriaus. Kūrinys atskleidžia karinius neramumus, sukeltus Antrojo pasaulinio karo, mat veikėjas išsyk aiškiai siejasi su politiniu bėgliu.

Tais pačiais metais Ocampo, Borgesas ir Bioy Casaresas išleidžia antologiją *Antología de la literatura fantástica* (Fantastinės literatūros antologija). Pats Bioy Casaresas parašo šiai antologijai prologą ir prisideda prie tekstų rinkimo ir vertimo. Antologijoje kartu su Wellso, Kafkos ir Jameso apsakymais įtraukti ir Macedonio, Silvinos Ocampo, Borgeso kūriniai. Tai ne tik fantastinių apsakymų antologija, bet kartu ir mėginimas pritaikyti anglosaksišką žanrą kitai kalbai ir kitai kultūrai, taip iš dalies sukurti naują žanrą.

1941 Už *Morelio išradimą* gauna *Primer Premio Municipal de Literatura* literatūrinę premiją.
Tais pačiais metais su Ocampo ir Borgesu sudaro dar vieną antologiją *Antología poética argentina* (Argentiniečių poezijos antologija).

1943 Kartu su Borgesu sudaro detektyvinių apsakymų rinktinę *Los mejores cuentos policiales* (Geriausi detektyviniai apsakymai).

1945 Parašo romaną *Plan de evasión* (Pabėgimo planas), kuris iki šiol yra mažiausiai tyrinėtas ir kuris dar akivaizdžiau siejasi su Antruoju pasauliniu karu. Veiksmo vieta taip pat sala, bet iš tiesų tai sala-kalėjimas, Prancūzijos kolonijinė nuosavybė.

1946 Bioy Casaresas, kaip ir Borgesas, buvo antiperonistas (priklausė opoziciniam Juano Domingo Peróno režimo judėjimui). Peróno prezidentavimo metais parašė tik vieną romaną kartu su Silvina Ocampo *Los que aman, odian* (Tie, kurie myli, nekenčia).

1948 Publikuoja apsakymų rinktinę *La trama celeste* (Dangiškas siužetas). Tokio paties pavadinimo apsakyme plėtoja pasaulių pliuralizmo koncepciją, Buenos Airės tampa dviem beveik identiškomis ir gretimomis erdvėmis, kurias pereiti gali tik pagrindinis veikėjas. Šioje apsakymų rinktinėje įtraukti pagrindiniai penktojo dešimtmečio kūriniai, kai kurie jau anksčiau spausdinti žurnaluose.

1954 Pasirodo romanas *El sueño de los héroes* (Didvyrių sapnas), kuriame autorius atsiriboja nuo utopinių salų ir veiksmą rutulioja Buenos Airėse, tačiau neatsisako fantastinių elementų.

1956 Bioy Casaresas publikuoja svarbią apsakymų

rinktinę *Historia prodigiosa* (Nuostabi istorija), kupiną parodijų, humoro ir satyros.

1959 Redaguoja *Guirnaldes con amores* (Meilės girliandos), labai originalų savo kūrinį. Trumpos istorijos, kurių pagrindinė tematinė ašis paprastai yra meilė, čia siejamos su trumpais apmąstymais. Meilės ryšiai neretai vaizduojami ironiškai, turi parodijos atspalvį. Fantastiniai elementai tampa antraeiliais, tačiau vis dėlto išlieka.

1962 Apsakymų rinktinė *El lado de la sombra* (Šalia šešėlio).

1967 Apsakymų rinktinė *El gran serafin* (Didysis serafimas). Tais pačiais metais pastatomas prancūzų filmas *Morelio išradimas* (*L'invention de Morel*).

1969 Parašo romaną *Diario de la guerra del cerdo* (Kiaulės karo dienoraštis). Čia fantazija ir realybė susipina Buenos Airių gatvėse. Nepaaiškinamas jaunosios kartos smurtas prieš negrėsmingus senukus yra romano pagrindinė gija, sykiu ir socialinių įtampų plėšomo pasaulio ir konflikto tarp tradicinių ir modernių vertybių alegorija.

1973 Romanas *Dormir al sol* (Miegoti po saule), kuriame taip pat iškyla Buenos Airių vaizdinys.

Antgamtiniai reiškiniai čia turi kiek ironišką atspalvį.

1974 Pastatomas italų filmas *Morelio išradimas* (*L'invenzione di Morel*). Režisierius: Emidio Greco.

1975 Jam suteikiama SADE (Argentinos rašytojų draugijos) garbės premija.

1979 Apsakymų rinktinė *El héroe de las mujeres* (Moterų didvyris).

1981 Tampa prancūzų Garbės legiono nariu.

1985 Parašo romaną *Aventuras de un fotógrafo en La Plata* (Fotografo nuotykiai La Platoje), kuriame vaizdžiai aprašomi diktatūros periodo Argentinoje (1976–1983) siaubai ir neviltis.

1986 Paskelbiamas Šviesiuoju Buenos Airių piliečiu.
Apsakymų rinktinė *Historias desaforadas* (Beprotiškos istorijos).

1990 Gauna dvi svarbias premijas: Alfonso Reyeso premiją ir Cervanteso premiją.
Apsakymų rinktinė *Una muñeca rusa* (Rusiška lelė).

1992 Nukrenta ir susilaužo blauzdikaulį.

1993 Romanas *Un campeón desparejo* (Nepastovus čempionas).
Gruodžio 14 d. praranda žmoną, sirgusią Alzheimeriu.

1994 Sausio 4 d. miršta dukra partrenkta automobilio.
Jam suteikiama *Konex de Brillante* premija.

1997 Apsakymų rinktinė *Una magia modesta* (Kukli magija).

1999 Kovo 8 d. miršta, būdamas 84 metų dėl sveikatos pablogėjimo ir dekompensavus daugeliui vidaus organų. Buvo kremuotas ir palaidotas Buenos Airėse, Rekoletos kapinėse, kur taip pat palaidoti jo žmonos palaikai.

2006 Publikuojamas daugiau kaip tūkstančio puslapių jo dienoraščių leidinys.

Adaptuota iš Martínez, Carlos Dámaso. El autor: apunte biobibliográfico. Prieiga internete: http://www.cervantesvirtual.com/portales/adolfo_bioy_casares/autor_apunte/ [žiūrėta 2015 08 18]

Parengė *Jorūnė Rimeisytė*

Alfonso Bioy Casares
Morelio išradimas
Romanas
Charibdės modernioji klasika, 17

Redaktorė Rita Kubilienė

Išleido leidykla „Charibdė“
S. Konarskio g. 49, LT-03123 Vilnius
www.charibde.lt
charibde@charibde.lt

Spausdino AB „Spauda“
Laisvės pr. 60, LT-05120 Vilnius
www.spauda.com

Charibdės modernioji klasika

Oscar Wilde. *De profundis*, 1

Anaïs Nin. *Paukšteliai*, 2

Jean Genet. *Vagies dienoraštis*, 3

Marguerite Duras. *Lolos V. Stein apžavėjimas*, 4

Georges Bataille. *Akies istorija*, 5

Virginia Woolf. *Savas kambarys*, 6

Timo Mukka. *Žemė – nuodėminga giesmė*, 7

Vincas Krėvė. *Dangaus ir žemės sūnūs*, 8

Simone de Beauvoir. *Visi žmonės mirtingi*, 9

Kenzaburō Ōe. *Asmeninė patirtis*, 10

Friedrich Dürrenmatt. *Įtarimas*, 11

Mercè Rodoreda. *Moteris tarp balandžių*, 12

Nathalie Sarraute. *Aukso vaisiai*, 13

Giuseppe Dessì. *Dezertyras*, 14

Anaïs Nin. *Veneros delta*, 15

Moacyr Scliar. *Maksas ir katės*, 16

Adolfo Bioy Casares. *Morelio išradimas*, 17

Adolfo Bioy Casaresas – žymus Argentinos rašytojas, svarbus ne tik Argentinos, bet ir visos Lotynų Amerikos literatūrai. Nuo pat vaikystės atsidėjęs literatūrai, artimai bendravęs su tokiais rašytojais kaip Silvina Ocampo ar Jorge Luisu Borgesu, Casaresas įnešė didelį įnašą į pasaulinės literatūros istoriją. Vienas iš fantastinio žanro pradininkų ispanų kalba autorius kūrė tikrovę ir fantaziją jungiančius pasaulius, kuriuos net sunku pavadinti antgamtiškais. Adolfo Bioy Casaresas geriausiai žinomas už savo stulbinamą romaną *Morelio išradimas*, išverstą į daugybę pasaulio kalbų ir Jorge Luiso Borgeso pavadintą tobulu.

ADOLFO BIOY

Morelio išradimas

Morelio išradimas – moderniosios literatūros klasika tapęs romanas, užtarnavęs autoriui pasaulinę šlovę ir žinomumą. Tai neteisingai nuteisto kalėti ir nuo bausmės bėgančio pasmerktojo užrašai apie neįmanomą meilę, beprotišką baimę ir nepakartojamą pasiryžimą. Nesuprantami įvykiai rutuliojasi tiesiai prieš skaitytojo akis, o veikėjas ilgainiui ima suprasti, kaip paaiškinti šiuos keistus įvykius. Užburianti istorija, dominuojančios vaizdinės scenos verčia jaustis tarsi stebėtume filmą, tačiau sykiu padeda puikiai suvokti veikėjo psichologiją ir mintis.

Nuostabus meninis filmas „Morelio išradimas" pastatytas 1974 metais, režisierius Emidio Greco.
Opera „Morelio išradimas" pastatyta 2016 metais „OPERA America" su Novus NY orkestru, kompozitorius Stewartas Copelandas, libreto autorius Jonathanas Moore'as, Čikagoje „Chicago Opera" naujoji opera rodoma nuo 2017 metų.

www.charibde.lt
ISBN 978-9955-739-60-9

